

శ్రీ సూక్తి వసు ప్రకాశ కర్మ

ఇది

ప్రస్తుతము రాజమహేంద్రవరంబున
దొరతనమువారి మొదటితరగతి కలాశాలయందు

నాంధ్రోపాధ్యాయుఁ డగు

వడ్డా ది ను బ్బా నా య ని చే త

రచియింపఁబడియె.

నాల్గవ కూర్పు ప్రతులు 2000.

రాజమహేంద్రవరము.

శ్రీ మ నో ర మా ము ద్రా క్ష ర శా ల యం దు

ముద్రింపఁబడియె.

౧౯౧౭.

అభిజ్ఞాన శాకుంతలము

శకురాచార్యకవిరచితము.

—:(0):—

ఇది కాళిదాసుమహాకవిరచిత మయిననుప్రసిద్ధసంస్కృతనాటకరాజ మనకుఁ దెలుఁగు. ఇందు మూలానుగుణము లయిన గద్యపద్యములు మాత్ర మే కాక పెక్కు-తావుల గూఢములయి యున్నసరసభావములు, రసోజన మనోరంజకములుగా లభ్యుత్పన్న సవిమర్శముగా విశదీకృతము లయి యు న్నవి. సావధానముగాఁ జదువువారి కీగ్రంథము మూలములోని యనేక సారస్యములను గ్రహించుటకు మేలిసాధన మగు ననుట యశోయోక్తి గాదు. శైలిదెలియుట కీక్రిందఁ గొన్నిపద్యము లుదాహరింపఁబడుచున్నవి.

దీని వెల రు 1—0—0 మాత్రమే.

- ఉ. ఏయకు మేయ కావిశిఖ మీనుకుమారపుజింకమేనిపెఁ;
దోయిఁగ వచ్చునయ్య యలరుంగుమిమిదను వీతిహోత్రముఁ?
హా! యతిలోల మాహరికావళిభీతిత్త మేడ? నేడ నీ
సాయకమల్ నిశాతఫలసంకలితేఱులు సారపుంఖులు?
- ఉ. వాగ్ని పటంబులోన విధిప్రాము వోసెనొ? మానసంబునన్
జేసెనొ రూపసంచయముచేతను? గా దటు; వేధశిల్పవి
న్యాసవిభుత్వము, గలికియంకక సావధ మింత చింతనం
జేసినఁ, గన్య యన్యవిధిస్త్రీసృజింపై యటంచుఁ దోచెను.
- చ. శ్రీసుము హరింపఁగాఁ దగినచల్లితామరపాకుఁదాశవృం
తములను నార్ద్రావాయుచలనం బొలయఁ మెలమెల్ల వీతునా?
నిముసము, పద్మతామ్రములు నీయడుగుల్ గదియించి మామకాం
కమునయి, నీకు నెట్టెలు నుఖం బటు పట్టుదునా విరోధువా?
- చ. పలుకు నరేశ్వరుం డెటులు, వాస్తవ మట్టుల యైతి వేనియుం,
గులమునపాడికి జెడిసఁమాఁతుర వేటికి నీవు తండ్రీకి?
దలఁగదు నైజకుర్ధచరితం బని నిక్క మెఱింగి యుంటివా,
నిలు వదిలియింట బానిసగ నేనియు; నీ కది చాఁచ మేలగు.

విషయ సూచిక.

విషయము.		విషయములు. పుట	
వీరభూషణము	పుట	ద్వితీయభాగము	
గురుశిక్ష ...	1	ప్రయోజకత్వము	35
విషయము ...	2	కామము ...	36
గుణవంతుడు ...	4	కోపము ...	37
శ్రద్ధ ...	6	ఆశ ...	38
బుద్ధి ...	6	జగుప్స ...	39
కాలము ...	8	క్షుర్య ...	39
ఉద్యోగము ...	9	తొందర ...	40
విద్య ...	11	శాంతత్వము ...	41
విమర్శనము ...	15	ధైర్యము ...	42
హితోపదేశము ...	17	ప్రతాపము ...	43
వివేకము ...	18	ఘనము ...	45
సంభాషణము ...	19	దుర్జనుడు ...	46
కొండెము ...	21	అపత్సంపదలు ...	48
అతిపరిచయము	22	ధనము ...	51
స్నేహము ...	23	దాతృత్వము ...	53
వికమత్యము ...	25	ఋణము ...	55
స్నేహితుడు ...	26	లోభిత్వము ...	56
పరోపకారము ...	29	ఆశ్రయము ...	57
భూతదయ ...	30	రాజు	
బాంధవము ...	31	నియంత	
మాతృవాత్సల్యము	32	సేవకుడు	
సంతానము ...	33		

శ్రీరస్తు
శ్రీతిమూర్త్యై నమః.
ఇష్టదేవతాపార్థసము.

—•—

శ్రీకరనామ ! మువ్వలుఁగునీచు ! మహాద ! సహస్రపాద ; దు
శ్లోకమహాజనా ! యవయవసంకట స్తమహా ! జగత్ప్రభా
ద్యా ! కమలాధ్య ! శోషితభయంకరవంక ! నిరస్తభక్తహృ
చ్చోకకలంకశంక ! దయఁ జూడవ దేవ ! మదావహంబుగఁ.

కవిస్తుతి.

—————

చ. పరికినపల్లె- వేద మయి భాసిలువారసుకావనాదిమూ
ర్తులను, దదుక్తసత్పదిమ దొల్లనిభాస్కరసోమలక, దదు
జ్వలకులకాకు లెచు వరుసక గయిన్ మహా నర్మిలి నిన్వి
ర్మలమతి నేలుతొంటికవిరాజుల నందఁ బ్రస్తుతించెనక.

వృత్తిజ్ఞాదికము.

—————

ఉ. చేసి మున్ను దేవమఖిర్నికలం దగి పెక్కునీతులన్
భాసిలఁ గందగీరముల బాలురకై కడుతేటమాటలన్
నే నుగూఁపదర్శకము; నిచ్చలు నద్ది ప్రవాసి కావుటం
జేసి, యొసంగ నాకు వలనెక సహవాసిని జేసి వానికెకఁ.
. క. కూడఁ బోవువాఁడు గుణహీనుఁ డైనను,
బాఁడుఁ జేతును దోడివానిఁ జెలుచుఁ;

దోష కిప్పు డేను దో డొనచ్చడుకృతి

దానికన్న మహిమ పూన వలయు.

తే. గీ. సకలపద్యోత్తరార్థలొకనిదర్శ

నములు పూర్వార్థములకుఁ బ్రాణములు గాఁగఁ,

జంపకోర్కెలములను బుస్తక మొనర్తు,

జగతి నూక్తివనుప్రకాశక మనంగ,

5

సీ. భువనజాతంబు లామోదపూర్ణములుగాదినము తప్పక ప్రాచుడేవుఁ డెవఁడు

సకలస్థలములందు సర్వజీవులు జీవనముఁ బొందు ఘనకారణం బెవఁడు!

దానిచ్చుండయి మానితాజాండభాండములకుఁ జలనంబొనర్చు నెవఁడు!

గురుతమోవృతజుతోటికి నెడి చైతన్య మిచ్చెడుజగద్బంధుఁ డెవఁడు

తే. గీ. పరమతేజస్వరూపుఁ డై ప్రిటలు నెవ్వఁ

దురువిపద్ధాంత మడఁచునేర్పరి యెవఁడు

సతత మభిలజగచ్ఛక్రిహితుఁ డతం డె

యగుట, నమ్మితున కొనర్తు నంకితంబు.

16

క. ఒక్కొక్కటి తొంటి డైనను |

బెక్కులు దృష్టాంతములు నవీనములే యిం

దెక్కడ లోపము గల్గిన

నక్కడ నున్నింపఁ గొలుతు వాద్యుల నెల్లఁ.

2

క. అక్కడీకముతోఁ దెలుపుడు

నిక్కపుదోషంబు, మీకు నేఁ గే లొగ్గుతున్;

డక్కరితప్పులు వట్టిన

నక్కట! మీవా కె పరుష మగుఁ గవులారా .

8

పీఠిక.

మనభాషలో మహాకవుల నేకులు విరచించినబహు ప్రబంధములు ప్రాచీనముగా శృంగారరసప్రధానము లగుటండేసి, బాల్యంబున విద్యాభ్యాసంబు సేయఁ గోరువారల కవియనుపయుక్తంబు లగు చున్నవి. అయినను సకలనీతిబోధకంబులు, మనోహరకథాకలితంబులు లలితమృదుమధురపదంబులు నగుభారతాది కావ్యంబులు పెక్కు లున్నవి గాని, యవి ధ్వనిప్రధానంబు లగుటచే వానియందలిభావములభ్యాసదశయందు గ్రహించుట యంతసులభముగాఁ గనుపట్టదు. మఱియు నాభారతాదికావ్యంబులు చదువునప్పు డనేకులు కథయందే గాని యవి యుపదేశించునీతివిషయమున శ్రద్ధాభువులు గాకుండుట ప్రసిద్ధమే కదా? కాఁబట్టి తత్తద్గ్రంథములు పండితులకుం గాని పామరుల కంత యుపకాకరంబులుగావు. అయినను గొందఱు బుద్ధిమాతులు వానిలోనినీతిపద్యంబులేర్చి కూర్చి నామాంతరం బిడి గ్రంథరూపంబునఁ బ్రకటించిరి గాని యవి లక్ష్యము గనఁబడినప్పుడు సంతోషము గలిగింపఁజాలినపిగా నున్నవి. లక్ష్యనమన్వితంబు లయినగ్రంథంబులు గూడఁ గొన్నియున్నవి. అయిన నాలక్ష్యంబులు కలుచు పురాణగాథ లగుటచే, నిప్పటివారికి వానియందుఁ

సమ్మకము తక్కువ గనుక నవి విధిలేక చదువవలసినవారగుచున్నారు. అట్లని వారికాగ్రంథములయం దనూయాదులెంతమాత్రమును లేవు. వానిలో నక్కడక్కడఁ గనుపట్టుననుచూపతాకికసాదృశ్యముల కానందపారవశ్యము నొంది కృతికర్తల శ్లాఘించు చుందురు. ఈమొదలగుననేకాంశములఁ బలుమాఱు గనిపెట్టుటచేతఁ బ్రతిపద్యమును లోకదృష్టాంతసమన్వితంబుగా నుండు నీతిబోధకగ్రంథ మొకటి మన యాంధ్రభాషలో నుండిన విద్యార్థుల కత్యంతోపయుక్తముగా నుండును గదా యనియాహించి, మదీయసామర్థ్యం బంతకుఁ జాల కున్నను, సర్వేశ్వరుఁడు నిర్మించినప్రపంచ మనుమహాగ్రంథము విస్పష్టముగాఁ గన్నులయెదురఁ బొడకట్టుచుంటంబట్టి దానిసాహాయ్యమున నామనోరథము నెఱవేఱి వచ్చు నని యుత్సహించి, పరమాత్మునిపయి భారమువయిచి యేతదగ్రంథ రచన కారంభించితిని. కుశాగ్రబుద్ధులు, కూలంకషప్రజ్ఞులు సగుకవివర్మల నేకు లుండ నాయత్ప్రియసమర్థు నిట్టికార్యము నకుఁ బ్రేరించినయీశ్వరునికాగుణ్యమహిమల నేమని కొని యాడుదును? వానిసాదారవిందముల కానందముతో పండ నంబులు సలిపెదను.

PREFACE.

As almost all the works of our poets treat of the subject of love, they cannot be read by beginners with much profit to them. There are however some works in our language such as the Mahabharata which contain many moral stories. The real sense those are intended to convey lies so deep that the reader whose mind is mostly occupied with the story, cannot arrive at it. They are, therefore, not of much use to the beginner. To supply this want, selections of moral verses from standard works, have been published. But they have not succeeded in their aim, as a truth cannot be well impressed upon the youthful mind, unless it is accompanied with happy illustration. Some works there are where apt illustrations are given, but most of them being taken from Puranic stories not believed as true by the present age, they do not command as much success as works of the sort deserve. Thinking, therefore, that a work, where every truth it teaches, is illustrated by examples from nature, will be of utmost use to students, I have undertaken the present work.

If the study of this work can open to students, the hidden treasures of the book of nature and instruct them while giving them delight at the same time, I will have attained my reward.

In conclusion, I have to offer many thanks to the Rev. F. S. DIETRICH, M.A. for his having kindly assisted me in getting this book printed."

RAJAHMUNDRY. }
r 20/1884. }

V. SUBBARAYUDU.

నాలుగవకూర్పు పీఠిక.

—o—

పౌరాణిక గాథోచితాచరణసమన్వితములు గాక లౌకికదృష్టాంతసారములుననీతిబోధకపద్యగ్రంథ మొకటి యుండిన నీకాలమునకు మిక్కిలి యుపయోగముగా నుండునని సకారణముగాఁ బ్రథమపీఠికయందు శేను వివరించిరిని. ఆంధ్రదేశమందలి దీనివ్యాప్తి నిబట్టి తత్పీఠికను శేనువ్రాసిన యంశములు యథార్థములే యని దృఢనిశ్చయము నాకుఁ గలిగినది. సర్వకళాకాలాధికారులు 1892, 1893 సంవత్సరములయందు పరస్పరగా దీని ప్రథమ ద్వితీయ భాగములుగా నిర్ణయించిరి. మఱియుఁ గలకత్తా పెన్సి డెన్స్ లోఁ బ్రకటపరీక్షకుఁ బోవఁ దలఁచి తెలుఁగు దేశభాషగాఁ గయికొను వారికి. నిదియే పతనీయగ్రంథమయినట్లు తత్తద్విద్యార్థులు పుస్తకముల కొనుక్కు వ్రాసినయత్తరములవలనఁ దెలియ వచ్చినది. శ్రీధైర్యకర్తరుదొరవారయినదవఘోరమున కైచ్చికపతనీయపుస్తకముగా 1893 సంవత్సరమున గజ టీలో దీనిని బ్రకటించి యున్నారు. ప్రస్తుతము మరల ఏ గ్రంథములోని కొంతభాగము నాలవఘోరమునకు నిర్బంధపతనీయముగా నిర్ణీతమయినట్లులు 1917 వ సంవత్సరము జూలై మొదటివారములో నాకు నేలుకపటిచిరని పరీక్షించుటకు సంతసించుచున్నాను. ఇట్లు బహువిధముల దొరతనము వారిచే నాదరిఁ పఁబడుటయే గాక జనసామాన్యముచేతఁ గూడ నీపాత్ర ము విశేష సమ్మానమును గాంచుచున్నది దీనిపయి మంచియభిప్రాయము గలిగి యున్నవారు వ్రాసిన యత్తరములు పెక్కులన్నిటి గాని, యవి యిందుఁ బరీక్షించుట యనావశ్యకము. మొదటికూర్పునందలి పద్యములలో నక్కడక్కడ దోషములు దొలఁచుటకును గుణముల హెచ్చించుటకును నాకుఁ దోచినవిధమున నీతూరి కొన్ని మార్పులు చేసి యున్నాను. ఇంకను దీనియంద నేక లోపము లుండ వచ్చును. వానిని గూడ నాచితి ననుసరించి మఱియొక కూర్పున శేను సవరించుకొనుటకుఁ దమకు గోచరించినవి దయతో నాకుఁ దెలుపవలయునని విద్యన్మిత్రుల పరిదనపూర్వకముగా వేడుకొనుచున్నాను.

20-7-1917
రాజమహేంద్రవరము.

విధేయుఁడు,
వడ్డాది నుబ్బారాయణుడు

PREFACE TO THE FOURTH EDITION.

The encouragement that was given to me both by the Director of public Instruction, Madras, who approved of the use of this volume as a suitable Text Book for the V. Form and by the Madras university who selected the first and second portions of this book for the Matriculation Examination in the years 1892 & 1893 respectively as also the patronage that was extended to me by the public, who wrote to me frequently in token of their high appreciation of this Volume, have induced me to bring out this edition. There was also some demand for these books from outside the Presidency from which I am led to conclude that the book was also prescribed as Text Book in Telugu for the Entrance Candidates of the sister universities. The Director has prescribed it for V Form in 1893. Now I am glad to hear that it has been again approved as Compulsory Text for IV Form this year. I have made some additions and improvements to the first edition that the public and the Educational authorities will continue to treat this also kindly as they had done the one before. Any suggestions for improvement will thankfully be received by the author and the necessary corrections, if any will be made in the next edition.

Rajahmundry. }
20th July 1917. }

V. SUBBARAYADU.

క్రీస్తు.

శ్రీ సుక్తివ సుప్రకాశకము.

ప్రథమభాగము.

గురుశిష్యు.

శ్రీయతసత్ప్రవర్తనము జెందక స్వేచ్ఛ జరించు బిడ్డ, లే
బ్రాహ్మమునందు శిక్ష ఋజువద్ధతి నేర్పమి ; ముందు శిష్య మే ?
కాయలు పొట్టతీగలను గల్గుదు తాలను గట్ట కుండినన్,
వేయి జనించు వంకరలు ; వెన్నను దీర్చు దరంబె ? మితుగ్గిడా!

ఉ. జ్ఞానసముద్రవంబునకుఁ గారణ మొక్కిటి యుండఁ గా వలెం ;
గాని విమోహ ముప్పలిలఁ గారణ మక్కఱ లే ద చెట్లనన్,
భానుఁ డొ శితభానుఁడొ వధంబునఁ దోపక వెల్లు గల్లు నే ?
తాను గ సంభవించుఁ గద దట్టపుఁజీకటి ? చూడు మితుగ్గిడా.

ఉ. శిక్షితు లైనవారలు విశేషబహుకృతి గాంతు రెందు ; ని
ర్లక్షితు లై పరాధవపరంపర వేగెద రెం దశిక్షితుల్ ;
లేక్షనచేతఁ జెక్కఁబడుదారుశిల్ప ప్రిణతు ల్వహించుఁ ; బ్ర
త్యక్షము చూడు, చెక్కనివి యావసులొఁ బడి కాలు ; మితుగ్గిడా. 3

ఉ. వేమలు శిక్షువొడ నె వివేకద మక్షర మంటుఁ ; గాని గా
రామునఁ జేసి దుర్గుణవరంపర దక్క మ అంట దెద్ది యున్ ;
భూమిని బెల్లు ద్రవ్యి యిరుముమ్మలు దున్నినఁ గాక, ముండ్ల చె
ట్ల మొల కెత్తు, గాని మఱి యెట్టులు ధాన్యము లంటు? మితుగ్గిడా.

ఉ. ప్రేమది పెద్ద యుండినను, బెట్టుట పోయట యొప్పు; గాని గా
రామన విడ్డల్ విడువ రాదు నుమి మఱి దోష ముండినన్;
గోమనఁ బెంచునంగ మనకుం గుఱు పొక్కడ సంభవించినన్;
దా మహి వెళ్ళ, శస్త్రమున దానిఁ గురుర్పక యొన్నె? మిత్రుఁడా.

చ. శ్రీలిపయిఁ జిన్న విడ్డలకుఁ జెడ్డగుణం బలవడ్డ, దాన నా
వెత, మను గన్న వారలకి; పెన్మను వారల దాను; గొల్లఁ దు
ద్యతగతిఁ గొట్టు గట్టినను, నాఁగక పొల్లుదువం గఁ బోవ, మం
దతివీరితాప మాపులది; యవలఁ గోపుల దాను; మిత్రుఁడా. ౪

ఉ. శిక్ష యొనర్చి యక్షరము చెప్పి ప్రయోజకుఁ జేయనొజ్జ నే
దక్షుడ నైతి నంచుఁ గడు దా నవహాన మొనర్చు గూళ; ప్ర
త్యక్షము, కొల్మిఁ గాల్చి పెనుదాకట సమ్మెటఁ గొట్టకమృరిన్
రూక్షకృపాణమై యినుచు త్రుళ్ళుచుఁ గోయుట లే దె? మిత్రుఁడా.

చ. అవగుణములే తమంత హృదయంబున నుద్భవ మొందు; ముందు గా
నవి యడఁగింప కున్న, నొక టైనను నాటదు సద్గుణంబు; ని
క్కువ మిది; పిల్లు పల్లెరును గొల్చి యు నాది గ నున్న బీటిలో
విచిత్రము లైనధాన్యములు విత్తిన నంట నటయ్య? మిత్రుఁడా. ౫

వినయము.

చ. గురుజనశిక్ష దాఁ గురుగుకొల్పు గుణంబు; గుణంబుచే మనో
హరవివయంబు గల్గె; వినయంబున నే సఫలప్రయత్నుడౌ;
నరయఁ గ విల్లుకాఁడు. గ వయంబున మేల్గొనమంబు గూర్చు, సం
గరమున వంగి సింగింబులు, గాచుట లే దె జయంబు? మిత్రుఁడా. ౬

చ. నిలఁపఁ గ రానిగర్వమున నిష్కమ ముండినఁ గీడు నూఁజెడుం;
బొటపు గ నమృభావమును బూని చరించినఁ జాల మే లగున్;

బలమున విజ్ఞప్తిఁ గురదపారి గురాలున నేటఁ గూలెనుకా;

దలెను వంచుకన్నపులు త్రాసము నొందదు గాదె? మిత్రుఁడా. 10
 ఈ. ఏమి యు లేనివా రె మహి నెక్కుడు నిక్కుచు నుండు; పూర్ణులు
 ద్దామత నా దటుం బొగడఁ దద్దయుఁ బూన రె వప్రభుభావ ? మా
 రామమునందు ప్రాదు పక్షప్రమాఁకులు నాకమువంకఁ జూచెదన్;
 భూమికి వెండుఁ బ్రకరఫలపుష్పయుతావరిజారి; మిత్రుఁడా.

చ. దళసరి చూఁగల్గి మను దిగ్గుట నైజము గొప్పవారికిన్;
 దొలుత నె త్రుళ్ళిత్రుళ్ళి తుదిఁ ద్రుంగట నైజము కొద్దివారికిన్;
 జెలియఁకట్ట దాటుటకు సింధువు తెన్నునుఁ బోవు ముందు; తా
 నలజడి హెచ్చ వచ్చి యకు గంటుకు వెంట నె వాఁగు; మిత్రుఁడా.

చ. సిరి గల దంచు లేవడిని జెందినవారిని నవ్వఁ గూడ; ద
 వ్వరి కది కాళ్ళరంబు? తము వారు ను నొక్క పు డ్లు నవ్వి రే?
 సరసనఁ బద్మినుల్ వగలు జ బృగుకైరవిణిన్ హసించినన్,
 మరలను బక్తున ప్పగ రె మా పతి వానిని జూచి? మిత్రుఁడా. 13

చ. నయమున నెంతవాని నయినన్ నులభంబు గ లొంగఁ దీయ నా;
 భయమున నట్లు చేయుటకు బ్రహ్మకు నైనను మర్లభంబు; పా
 దయగము నట్టుకొన్న నిల దప్పుక కూలును నేనుఁ గంత వాఁ
 డయినను; జాట్టుఁ బట్టుకొన నచ్చగిదిం బడు నయ్య ? మిత్రుఁడా. 14

చ. నకుఁ డయి శక్తు నై నను విప్రమునిఁ జేసికొను న్విశేషి; యు
 ధకుఁ డయి యెల్లచో నెపుడఁ దన్నులు దించు వనించు లాఁతి; యె
 వ్విత మనఁ, గోరకాడు ను లవిత్రముతో నెఱగం దె కాలికిన్?
 వ్రోతముగ మెట్టఁ జే గవలకాఁ డవనిం గలుఁదాడు! మిత్రుఁడా. 15

చ. ఎఱుంగని తె న్ని యుండు కని యెంచ తెఱుంగని చైన నొప్పు నే
 యుండును దప్పుత ప్పను చహంకృతిఁ బండితమాని; నెట్లు నే ?

మొలుగు నవీను సజ్జను నె మృ చ్చనుమంద న తెల్విలేమి; నం
దొలు నగి నీ యనర విదప నో ర్వడి యుండ దె కుక్క? మిత్రుడా.

గూణవంతుడు.

- ఉ. ప్రాకటసద్గుణంబులు ప్రపంచమునం గలయెల్లవారికిం
జొకలు గాక, యొక్కొకనిచక్క న చిక్కును, నిర్కవంబు; నీ
రాకర మాకరంబు మొద లా నొకకొన్నిటియం దె కాక, తా
మేకడ మానికంబు లుదయించుట లేదు గదయ్య? మిత్రుడా. 17
- చ. చెడుకులమందు సంభవముఁ జెందిననానవుఁ డైన, వానికిం
గడు నుగుణంబు లున్న, నుతి గాంచుట కర్హుఁడు గాక గర్హ్యుడే?
పుడమిని గంటకామలము భోగికులావృత మైనకేతకిన్
బొడమిన వయ్య గర్భవశముల్, గొనఁ బాత్రము గా వె?మిత్రుడా.
- చ. గుణాలకుఁ జేయుసాను మది కొద్ది యై యె ఘలంబు హెచ్చు; దు
ర్గుణాలకు నెంత చేసినను గూరత నూచక పోర దె ట్టనన్,
దృఢములు వేరు నావులకు, దీనుని తెల్లనిపా లొసంగెడున్;
ఘనాలకుఁ బాలు వోను, నీడుఁ బ్రాణము దీయవిషంబు; మిత్రుడా.
- చ. ఎలమి నసాధు సాధువును నేక విధంబున నాదరించినన్,
ఘలము పరస్పరింబు గడు వ్యత్యయ మై యుదయించు; నొక్క లే
సలలముఁ బోనో నింబము రసాలముఁ బామనఁ బ్రీతిఁ బెంచినన్,
హలహలతుల్య మొక్కఁ డమృతాభ మొకండు ను గా వె?మిత్రుడా.
- చ. ప్రాణతనిజప్రసిద్ధగుణరరజితబోకుడ యేని, వానిజే
నన మొకే పూట చాలు; నిల భ్రష్టుఁడు దాఁ దడవున్న నప్త మె
ట్లనెల్ల భుజకండ్ల మున్న నిమిషార్థమే చాల దె నోరె? బెద్దని
ల్పినఁ జెనుబొమ్మరాయి, చలఁజేటగు నేమిఘలంబు; మిత్రుడా.

- ఉ. ధారుణి వేషభాషలు యథార్థము నమ్ముచు పొట్టకొస మే;
గారవ మింత కోరినను గావలెఁ దా గుణవంతుఁ డెట్లనం,
గీరమువచ్చుటకల్గును గంపు మొగంబును గంకమాలు యుం
జాతులకోత్తులుం, జెఱయు సంకల పాపు నటయ్య? మిత్రుఁడా.
- చ. వరిమితి లే కయోగ్యులను, స్వల్పతమంబుగ యోగ్యుల, న్వనుం
ధర సృజించుచుఁగాక విధి, ధర్మువు నేయఁగ రాదె యాయవం ?
దరయ గులాబిచెట్టునను నాపదమస్తక ముండి కంటక
తీర వాని నేల రాలవు గదా ? మఱి పువ్వులఁ జూచు; మిత్రుఁడా.
- చ. కలిగినసన్నుతంబు లధికంబు లగుకొ సుమచోగణంబునం
దల పలుగాకులందు నుదయం బయినం, నుద ముట్టి నిచ్చు నే?
పాపపుగఁ జూపుపుష్పమునఁ బుట్టురసాదులు వృద్ధి బొంది మే
ల్లలము లగునె; జిగుళ్ళమృదులత్వము రక్షిమ పోవె? మిత్రుఁడా. 24
- చ. తననుకుఁగొత్త యొక్కనికి ధారుణి గిట్టకయాండ్లవచ్చు; న
ట్లని యది యుజ్జగింప నగు నా? జగ మాతనితోన యున్న జే ?
కనకము గంధము నివ్వడదు గా, యులికిం దల కంటగించినన్ ?
జనములు దాననెట్లు శిర శావహింపక యుండు? మిత్రుఁడా. 25
- చ. అలనడుం బ్రాయితంబు గను నందఱు కెన్నగొనా లే బాల్కమం
దలముల కవ్వితగ్గఁ గు ననంతర; మున్న న కట్లు గావు; కా
యలఁ తోలు చన్ని దుష్టతమ; తైచ రసాలశోటపుల్పు భూ
స్థలిఁ దఱుఁ గొందు; జింతపులి చచ్చునెయెన్నటి కైన? మిత్రుఁడా.
- ఉ. మాళతనాన భూజనులకుం బగతుం డగునట్టిమూర్ఖు, కొ
న్నాకుల్ల కట్టె మాటి, నుమనఃపిఁకువర్తి రసజ్ఞుఁ డయ్యెడుం
గాలముచేత మాణిసిగ్గల్గు నె? గొంగళిపుష్ప పిమ్మటన్
మే లిచ్చనాకుఁజిల్లఁ యయియెచ్చగరించుట. లేక? మిత్రుఁడా. 27

శ్రద్ధ.

- వి. సడమలబుద్ధిమంతులు ను, శ్రద్ధ వహించక యున్న, లేకముం
జరు వింజన న్మిత్రుడయిన, జక్క ధరింపఁ గ లేకు నెమ్మదిన్;
విదితము, నిగ్గు బుద్ధిములు వెనకఁ గళాయించి బూన కున్న, నో
ప్పిదముగఁ దాల్చు నయ్యెఱుఁబింబములం? బరికింపు మిత్రుఁడా. 28
- చ. అమలినచిత్తుఁడం జలితుఁ డైన గ్రహింపఁ గ లేకు నుమ్మి న
త్యమఁ; జలితుంకు గామిన్మోకదారి యథార్థ మెఱుంగు మంచుఁకున్;
విమలబలంబులం గలితవీరుల లింబము భిన్నరూప మాఁ;
గ్రహము గ మడ్డివీట నది గన్నకు నిశ్చలమందు; మిత్రుఁడా. 29
- ఉ. ఆతతసంశయంబు హృదయంబునఁ గల్గు, సదుత్తరఁబులన్
వీరకలుఁడఁ డా నుమతి వేఁ మెఱింగి; జకుండు కాఁడు గా?
కాతవఖాంకురంబులను జల్లఁగ గోకినఁ, గోకులాంగకం
దూతి యడంగు; మడ్డగుల నోవఁ గఁ జాఁడినఁ బోనె? మిత్రుఁడా

బుద్ధి.

- ఉ. అంగబలంబు ధీబలకాంతమహోదతుడైన పాడి నీ
యంగను రాదు; గావున బలాధిపఁ డన్నిట బుద్ధిమంతుఁ డే;
యంగు గ ధారిణీశలిరాక్ష్స మగ్గము చచ్చి, సారెత్తు
గ్వంసడఁ జేలఁ బట్టి జకరాన్నిని కేల్పుట లేదె? మిత్రుఁడా. 31
- చ. నిరుపమబుద్ధి డైన మిడ, నీచుఁడు దుర్విషయంబులం బొరిం
బొరిఁ గనిపెట్టుటం దహితముల్ పొనరించుటయంచుఁ జాపెఱుక;
వెరవుల నందె వేసివది శేరవ మేమి ఫలంబు? చానినే
ర్పరితన మెల్ల, వంచన శిష్యగూఢాంబునఁ గా దె? మిత్రుఁడా. 32
- ఉ. అంగము నోరె బుద్ధి యను బ్రాణుల కార్యములలోచితం బ కా
నం గను వచ్చు; గారణగుణంబులు కార్యమునందుఁ బట్ట వే?

- సింగపుట్టిల్ల గంధవనసింధురహుభముఁ జీల్చి నేసుఁ; బీ
నుంగుల వేట లాడను జనుం గద జంబుకజంబు? మిత్రుఁడా. 33
- ఉ. ఎందుఁ బ్రవేశ పెట్టిన నహీనత నం దె యెసంగుఁ; గానఁ దాఁ
జొందు గ ముచికార్యముల గాధిని జొన్న వలెన్ వివేకి యై;
మందిరమందుఁ గ్రమ్మినతనుమ్ము నడంపఁ గఁ జాలుదీపమున్
మ దతఁ జూరులో నిడఁ, బ్రమాదము నేరుక యు న్నె? మిత్రుఁడా.
- బ. అనయము వన్నె మీటును వ్యయం బగుకొద్దని బుద్ధి; కందుచేఁ
గనబడు ను త్తరోత్తరపుఁగార్యములందు మెటుంగు లెట్లనన్,
కనకమునన్ గుణంబు లధిఁబులు గా వె పుటంబు వెట్టినన్,
గనుక నె మేల్మిబంగరునగల్ వెల పొచ్చు గరంబు; మిత్రుఁడా. 35
- ఉ. చక్కగ దాగి యున్న విచిత్రపుటూహలు బుద్ధిలో నిజం
బక్కఱ గల్గి మానక ప్రయత్నము చేసినచో బయ ల్పడున్;
నెక్కిని యుండ లేదె నవసీతపుముద్దలు పెర్వులోపన్?
దక్కక వ్రేత కవ్యమునఁ ద్రచ్చి గ్రహింప దె వాని? మిత్రుఁడా.
- చ. కవికిని శిల్పికిం గలము గైకొని వ్రాయుచు నున్న నూరెడున్
నవనచిత్రకల్పనలు; నమ్ము మానెన నూర కుండు; నూ
రువులను గూరుచుండి కొమరుం డొగిఁ జూచుక మాను చున్న, వె
ల్లువ లగు చుండుఁ బా;లుడుగ బోన నె యింక వె యవి? మిత్రుఁడా.
- చ. పాడమినయట్ల యుంచినను బుద్ధికిఁ దేజము గల్గి దెప్పడున్;
విడువక వేదకాస్త్రముఖిఁద్యల రాపిడి పెట్టఁగా వలెన్;
బుడమిని మూలతొల్ మొదల బొగ్గులకున్ సరి యాచు నుండ వే?
కడు నవి కాణఘృష్టములు గాక వెలింగెడు నయ్య? మిత్రుఁడా. 38
- ఉ. పుట్టువుతోడ నే గలుగు బుద్ధి యొ కించక యెల్లవారికిన్;
పట్టు గ దాని బుద్ధి జేటుచు న్వలె విద్యఁ గ్రమ్మక మంబున్;

- బట్టికి ముందు పా లవల నంటక మావలఁ బండ్లు భక్త్యమూల్,
 బెట్టిక యున్న నెట్లతఁడు పెద్ద యగుం? బరికింపు మిత్రుఁడా. 39
- ఉ. పెద్ద యుఁ జిన్న యందు నొకభేదము లేక సమస్త సర్వగుతుల్
 బుద్ధి గ్రహింపఁ జాలుఁ జామి పోడిమి గా; నది మొట్టు లన్నచో;
 నద్దము పర్వతంబు పరమాణు వటంచును జూడ కన్నిటిం
 దద్ద యుఁ దాల్చు చుండ నిరతంబు ను జూచుట లేద! మిత్రుఁడా. 40

కాలము.

- ఉ. కాలమునుస్వభావమును గాంచి వివేకము గల్గునాతఁ డే
 వేళకు జాగరూకుఁ డగు; వెంగలి దానిఁ గనుం ద్యుంబు నుం
 బోలేరు; బశ్యతోహరు భూరిధనాధ్యుఁడు గాచి యుండు నె
 కాకలము; వానిలక్ష్య మిల గర్భదరిత్రున కేల? మిత్రుఁడా. 41
- ఉ. కాలము పెద్ద యుండఁ గ నె గల్గుపనుల్ నెఱవేర్చు లెస్స; తే
 లాకలముమీద నమృతము గట్టుట, దాయఁ గడంగు టొప్పు నే?
 నాలుగువస్తువుల్ గృహమునం బెనుదీపము వెల్లు చుండ నే
 మే లగుఁ జక్కఁ బెట్టికొనః మీదను విఘ్నము కెన్ని? మిత్రుఁడా. 42
- ఉ. మేలు ను గీడు నెయ్యెడను మేదినిఁ బ్రాణులు పొందు చుంటును,
 గాల మె మూల వంచు నెఱుంగ న్వలె మానవుఁ డాత్మజాతలన్;
 హేళిని బూర్వపర్వతము నెక్కఁ గఁ జేయుఁ బ్రభాత ; మాతనిం
 గూలుచుఁ గాంతి సర్వమును గోల్పడఁ గంఠిని మాపు; మిత్రుఁడా. 43
- ఉ. కాలఁడు సర్వకాలమును గాలము వైచుక కాచి యుండ, నే
 కాలమునం దొ చిక్కెడును గాక, తొలంగెడుజంతు వున్న జే ?
 నేలను రాల కుండ ధరణీజమునందు న యెల్ల కాలమున్
 వ్రేలును నాకు లండఁగల నే యొకకొన్ని యు నైన! మిత్రుఁడా. 44

ఉ. బాలుఁడు వృద్ధుఁ డొక్కగతి భాసిలు చుండెద రైన, వారికిం
గాలము వృద్ధియున్ త్నయముఁ గల్గఁగఁజేయు ననుక్షణం బడే
చా లనఁ, బూర్ణిమాదివసంస్కృతం బ్రాచిఁ బ్రీతీచిఁ, జంబూద్రున్
హేలియు నొక్కమాదిరి రహించెద రే మగు మీఁద? మిత్రుఁడా.

ఉ. ఎట్టియుపద్రవంబు ఘటియిల్లిన నాయు వొకిందుకంత దా
గట్టిగ నుంి నం బ్రతుకు గాంతురు కాలము నెల్లవార లే;
యి ట్టిటు పెద్దపెద్దదృఢవృక్షము లూఁగఁగ గాలి యున్నునన్
గొట్టినఁ బండుటాకులును గొ న్నిల రాలపు గాదె? మిత్రుఁడా. 46

ఉద్యోగము.

ప. అననిని సత్సలంబులు మహత్తర కష్టసమావృతంబు లే
యవుటను జేసి వాని కెదయందును జంకిన లాభ మబ్బునై;
మొనరిని జుట్టుకొన్న చెడుముండ్లకుఁ బాములకున్ భయం పడం,
బువ్వును గోసి తెచ్చుకొనఁ బోలు నె యెవ్వరి కైన? మిత్రుఁడా. 47

చ. పలుదెఱఁ గౌ నదృష్ట; మది పాటును బట్టి ఫలించు; రెంటిలో
పలను నన్యప్త మెంచ బలవత్తర; మెట్టు లనంగ, విత్తనం
బులు వివిధంబు; లవ్వి గొని భూమిని జల్లక పండ; వైవఁ ద
త్ఫలములు బీజధర్మమును దాఁటునె యత్నముచేత? మిత్రుఁడా. 48

చ. కడఁగక శక్తుకుం జిలుతకర్తము నీర్పఁగ లేఁ; డశక్తుఁడున్
విడువక యాచరించి నెఱవేఱుచుఁ దా ఘనకార్య మైన; నొ
క్కడుగెఁడు పోన నేరదు మహాజగరంబు నిజస్థలంబునం
దుడుగక యుంట; జీమ పాగుగూరికి నేగిన నేగు? మిత్రుఁడా. 49

ఉ. సారము గల్గుదానికయి చాల శ్రమం పడఁ జెల్లఁ గాని ని
స్సారపుదానికై పడిన, సర్వము వ మ్మగు; స్వాదునీరసం

- పూరిత రిశేషలముఁ బగిలించిన దప్పి దీటు; నే
దానిని నేద దేతెడును దయ్యపుఁదట్టు నగల్గు మిత్రుఁడా. 50
- చ. చెలువుగ నొక్కకార్యమును జేయుట కందు ననేకమార్గముల్;
దలికిని నందు యోగ్యమును దేలిక యైనది చేకొన న్వలెక;
గలుగవె యూపిరి నిర్విడవఁగా మొగమందును నోరు ముక్కరం
బులు? నయినన్ సమస్తజనమున్ మకుదారి నె పుచ్చు; మిత్రుఁడా. 51
- చ. నడినెద, మంత్రగుప్తములు నుం బటుపారము లైనకార్యముల్
చెడ; వటు గాక యుండినను జేటు ఘటిల్లుట సిద్ధమే సుమీ;
ముడివి పొలాన విత్తినను మూడవనాటికి మొల్పు బీజముల్
పుడమిని; తోట దంచినవి, పొల్లులు మెల్పునటయ్య? మిత్రుఁడా 52
- చ. పృథిదియు నాది గవ్వతమభంగిన యుండును; జేయఁ జేయఁ, గ
వ్వతరముఁ గవ్వమున్ నులుపు శక్యము సౌఖ్యకరంబు నయ్యెడిక;
క్షీతి నడయాడ నేర్పుటకుఁ జిన్నతనంబున బిడ్డ లేచుచు
బతనము నొందుచుం, దుడకుఁ బర్వులు వెట్టును గాదె? మిత్రుఁడా. 53
- ఉ. తా నెఱవేర్చఁ బూనుచని, తగ్గగతిం జినవిన్నభాగముల్
గా నొనరించి, యంతవయఁగ న్నిడ కోలి నొనర్చఁ జాల్క నా;
మానము లెన్నోయుంటఁ, గను మాటుచు నేండ్లకు నేండ్లు చక్రియా
పాన గిఱుక్కనం దిరిగి వచ్చు నెఱుంగక యుండ; మిత్రుఁడా. 54
- చ. పని పదియాఱుపాళ్ళ నొకపా లపశిప్తము పెట్టి, వెనకఁ జే
సినది వృథావ్రోయాను; పది చేయకపోయిన మోద మబ్బు; దె
ట్లన, మణిసాధడోలికను హాయిగ విద్దుర వోవ నెక్కి, ని
చ్చెనకుడిపెట్టు దాటఁ బస చెడ్డను నేమి ఫలంబు? మిత్రుఁడా. 55
- ఉ. లోకము పేలు గోరి విహలుల్ ఘనకార్యము లాచరింప, న
స్తోకము లైనసమైక్యములు దోచును వారల; కైన నోర్వరె?

కోకహితుండు జంతువులకున్ మధురోదక మియ నెల్ల, మే
 ఘాక్యకు లడ్డ మాను గిరణాలికి; మాను నే దాన? మిత్రుడా. 53
 చ పని యును బాటు లేనియెడ భావమునం జెనుగోరికల్ జనిం
 చును; నటుగాక యుండిన విశుద్ధ మగు జామి బుద్ధి; యెల్లు నా,
 ననిశము గాటపాఠము ప్రయాణము చేసెనుదారి శుభ్రమై
 కనబడు; మాటుదారి మునుకంపలు మొప్పును గాదె మిత్రుడా 57

విద్య.

చ. కలిమి యొకింత లేకయును గౌరవపాత్రులె నుమ్మి పండితుర్;
 కొలదికి మీఱునంపదలఁ గూడియు మూఢులు మాననీయు లే?
 యలర వె మాపుగల్గు కను లంజనరేఖ ఘటింప కుండినన్?
 కొలుకుల కంటఁ గాటుకను గొప్పైన గుడ్డివి లెస్సె? మిత్రుడా. 58
 ఉ. విద్వియ లేనివారలె యవిద్య కవారము లొనగారముల్;
 ముద్దుగ నెంత దిద్దినను మూఢులయాననముల్ శృణానముల్;
 కొద్దియు నెల్లు లేనిమనుకుల్ పెనుఁజీకటి కునుగ్; లెంత మే
 లద్దపుమేడ లైనఁ గన నర్హ మె దీపము లేమి? మిత్రుడా. 59
 చ. ధనికుడు కొంతమందికె ముదం బిడఁ గలుగు నష్ట మొందుచున్;
 ఘనకవి యైనఁ దాఁ గొంత గాంచక యెల్లర హాళిఁ దేల్చెడుకొ?
 దిఁబడి నీరసం బగుచుఁ బ్రెళ్ళుచు బెంటలమీద నిమ; గ
 మ్మృచువకుళవ్రసూనసర మవ్విధ మయ్యెడు నయ్య? మిత్రుడా. 60
 ఉ. తోడెము విద్య నేరువమి దుర్లభ మా పరస్పర్య; మందఱున్
 నాడెము నూ పతింప; నుగుణాబులు గొప్పకులం బొసంగు నే
 గాడిదచేడియల్ మగల గట్టిగ ముట్టెలఁ దన్నుఁ; బోవ నీ;
 గోడిగ లైన నేర్చి మగగుఱ్ఱముఁ దన్నక యున్నె? మిత్రుడా. 61

చ. తమను స్వరూపమాత్రస్థలజమ్మలఁ బాడక వారియున్ని లో
కమున నెఱుంగ లేరు; కవిఁ గాంచక యే తెలియంగ నా; మనో
రమసుమనోలతాగవిసరం బగుకేలివనఁబుఱోఁ, బలా
శములవిలాసమున్ వకులసంపద యుం గుఱి కావె? మిత్రుఁడా. 82

చ. మగువ మగండు, విద్యను గ్రమంబుగ నేర్చినవాఁడె యైనవో,
సాగనుగ నుండు; వం దొకరు శుంఠగ నున్న నసహ్యమే సుమీ;
మొగమునఁ గన్నుదోయి యిరుమూల పద్మగ్నిభవంబు పూన, బా
గుగ నుపయుక్త; ము దొకిటి గుడ్డివి యైన న దెట్లు? మిత్రుఁడా. 83

చ. సరస్వతీ, లేనిమూర్ఖునివశ్యత మైనను గాదు గాని, భా
స్వరరసికండు వక్త్రునొకనా క్కయినన్, నుజనప్రమోది యా;
ఖర మరవాయి లే కఱవఁగాఁ బఠోషము నొంద మండి, కం
ధర ముఱుమ న్మయూరములు నాట్యము నేయుఁగదయ్య, మిత్రుఁడా.

ఉ. తల్లుల మంచుఁ బెంచి తమదారులె నేరిపి నైకవంబునం
బిల్లలఁ బాడు నేయదురు విదై నె టుంగని మెద్దుముద్దియల్;
పిల్లులు కన్నులే విడనిపిల్లల నిల్లిల ద్రిప్పి, వానికిన్
బల్లులఁ దెచ్చి ముం దునిచి బాధ యొనర్చుట నేర్పు; మిత్రుఁడా. 85

ఉ. పిన్నయఁ బెద్ద యన్వయసుభేద మ దేటికి? బుద్ధికారి యా
చిన్నయె పెద్ద; పెద్ద యనఁ జెల్లనె వృద్ధుని నెద్దుమొద్దు? దీ
పోన్నతిఁ జీకువాలఁ చెఱుప నోపును సన్నపువత్తి; రిత్త యొ
యన్నను దివ్యైకంబ మిదు లోర్పు నె? కాళ్ళకు నడ్డు; మిత్రుఁడా.

ఉ. భారణి నెల్లవారలకు దైవము వేఱుగ శక్తు లిచ్చె; దా
నేరవ వల్ల కానివి యనేకము లన్నవి విద్య లేట్లనన్,
సారెల వ్రేకు లుంచి సరసంబుగ వల్లికి మీటుఁ గాక, యే
దానిని గార్దభస్వరుఁడు. దా బయకొఁ డగువాఁడు; మిత్రుఁడా. 87

- చ. గురువు నివా గఁ దాఁ జరుపుకొంట భరం బగుఁ దొల్తఁ; బిమ్మటన్
గరమును నాస్థ పట్టుదల గల్గి పఠించిన నొజ్జ మీఁతెడు;
స్వేరవునఁ దాళము నొదలు నిర్వేడు నిచ్చెన నెక్కి సెట్టిగాఁ
డరుగఁ డే మొప్పుటాకు గదియన్ గునిబల్లలు పూని మిత్రుఁడా. 68.
- చ. మననము నేయ కుండినను మాయదు మానసమందుఁ బట్టినన్;
దినము ను మానినం జెనుచు దిన్నగఁ బట్టక పూర్వ మేరి యున్;
బొవరఁ గ వృద్ధి యా జలముపోతను మానినఁ బెద్దవృత్తమున్;
చినచిన మొక్క లట్లు లెడ నేసినఁ జచ్చును గా దే? మిత్రుఁడా. 69.
- చ. ఎచట నొ యొక్కచోటఁ జరివింప నలెన్ గడి కట్ట; నట్లు కా
కచ టిచ టందుఁ దిప్పినను నర్భకు, విద్దియ వృద్ధి బొందు నే?
యుచితపు నేల నాటి యట నుండఁ గ నిచ్చిన, వేరు పెట్టి మో
ను చిగురు పట్టుఁ; బూట కొకచోటను నాటిన బో దే? మిత్రుఁడా.
- ఉ. శేరికిఁ బెక్కు-విద్యలను వేరీ లటు చెట్టుటకంటె నేది యే
నారసి యొక్క-విద్యను నిరంకుశ పాండితిఁ గాంచ మేలు; కాం
తారమునందు నాకసమునన్, మృగపక్షులు పత్పత్రపుం
చార మొనర్చు నేచ్చ మెయి; స్వస్థత కోల్పోకు నేది? మిత్రుఁడా.
- చ. అరయఁ గ బాల్యయావనములందును, సోమరు లాచుఁ గాలముం
జరిపినమానవుల్, గడవఁ జాలక యెద్దు రనంతార్థులన్;
దెనునరి, పొద్దు గల్గఁ గ నె తిన్ననియూరను జేరుకొనినో,
నిను లరుదేర, దారి నతఁ డేమి యొనర్చు గలండు? మిత్రుఁడా. 72.
- చ. సురుచిరభాషకల్పనల శోభిలుపుస్తకలక్ష లొక్కయ
క్షరము ను దప్ప కుండ, వరుసం బతి యింపఁ గఁ జాలినన్, వృథా
వెరవిడికిన్; విచిత్ర మగువిశ్వ మజుగముఁ జూచుచుం బశూ
త్కరములు, లాభముం గనునె దాన నొకించుక యెన? మిత్రుఁడా.

ఉ. పంతుల మంచుఁ గ్రించులు, స్వపాండితి నన్యులతప్ప దిద్దఁ జూ
పింతు రయో! స్వపక్షమున కేమి యుఁ దద్వినియోగ ముండ; ద
క్రాంతముఁ జాట్టుఁబట్టుక నిజప్రభ నిచ్చును దివ్యకంబముల్;
ధ్వంతము తమ్ముఁ గ్రమ్ముకొన దానిఁ దలంప వ దేము? మిత్రుఁడా.

ఉ. పండితుఁ డైనవాని కొకపట్టునఁ జాల్కఁదనంబు గల్గి యే
యందునుగాక, యట్లనుచు నొందులతో సరి నేయఁ దప్పగా
మందు నె? బ్రహ్మజాతీ యగునుజ్జ్వలవజ్రము నీటఁ దేలివన్,
బెండునిక్షన్ సమాన మని పేర్కొన రాదు గ దయ్య; మిత్రుఁడా. 75

చ. చెడుగుణ ముండినం, జదువుచేతను గల్గప్రకాశ మంత నొ
ప్పుడ; దని వీడినం బురుషపాండితి సగ్వత్మహారం బగున్;
గొడి గలదీపముల్ మిగులఁ గున్ముచుఁ దేజము దక్కి యుండెడుం;
జెడ నగి కత్తిరించినను, జీఁకటి బొత్తి గ మాపు; మిత్రుఁడా. 76

చ. ఒకరికి వచ్చి పోవు ననునోన్వమిచే, దన నేర్పుదాని వే
తొకరికి జెప్పఁ డేనిఁ దన కున్నదె పా డగు; జెప్ప మేలగున్;
సకలజనంబుఁ దోడుకొన సమ్మతి చేసిననూతిలోనినీ
శృకుఁ గొద వేమి? లాఁతిసలిలంబుల పా డగుఁ గాని; మిత్రుఁడా. 77

కు. చదివినవార లెప్పుడును సఖ్య మొనర్చెద రెల్లవారితో;
గదన మొనర్తు రెల్లపు డకారణ మజ్ఞజనుల్ స్వజాతితో;
ముదమునఁ గీరకారికలు ముచ్చట లాడుఁ బరస్పరంబు; దు
ర్మదమున వానిలో నవియె మార్కొని కుక్కలు పోయ; మిత్రుఁడా.

చ. చదురున వేగు రజ్జులు ప్రసంగము వేయఁచుఁ గూరుచున్నఁ గో
విదుఁ దొక్కఁ డున్నయందమున వేయవపాలును రాదు చూశుమీ;
వదరుచుఁ జూతవృక్షమున వాయసముల్ పదివేలు మూఁగినన్,
గదురునె పంచమస్వరపికం బొక్కఁ డుండినశోభ? మిత్రుఁడా. 78

చ. సదసున నెవ్విధంబునను సభ్యుల సభ్యులు గూరుచున్న, ద
ద్వదశజహిర్గతంబు లగువాఁడము లే యెఱింగించు వారలకా;
హ్రదమునఁ బెద్దబాతులు మా రాశము ల ట్టిటు నీడుచున్నవో,
మృదుకలనికృణంబున గ్రహించుకొని కలహంపి మితుఁడా. 80

విమర్శనము.

ఉ. తప్పను నొప్పు భ్రాంతిమయిఁ దాము గ్రహింపఁబడు నిరుద్ధపుం
బొప్పున; నైన నిక్కువయు నూరిజనంబు లెఱింగి చెప్పరే?
యె ప్పని పంచదార, మనురోత్తమశక్తర యంచు నుప్పు, కై,
తప్పనఁ జేకొనక, విజయ తప్పక చెప్పదె నాలి? మితుఁడా. 81

ఉ. ఈనును రోస మాది యగునిట్టి రానుగొనంబు లున్న, నెం
తేసిరసజ్ఞు లర్థము గ్రహింతురు గా, విపరీతరీతి గా!
మీసర మైన పైత్యమును, మెం డగు నుష్ణము, నివ్వి యాది యా
దోసము లున్న, నాలుకకుఁ దోచుదె చేదు గఁ దీపి? మితుఁడా. 82

ఉ. వాఁగెడువాని నే పరమపండితుఁగాఁ దలపోయు మూఁడు; దా
లాగునఁ గాక వారలకొలందు లెఱుంగు వివేకి; గంటనా
దొగడియార మే ఘన మటంచును జానపచుండు చూచెడుకా;
జేగడియారముకాఁఘనము' నేయఁడె నాగరకుడు? మితుఁడా. 83

ఉ. నవరసభవ్యకావ్యముగుణంబును జక్క గ్రహించి జ్ఞానునం
గవి నొనరింపఁ బండితుఁడు గా కొకపామరుఁ డే మెఱింగెడిన్?
నవమరభిసృపుల్లనలివంబుమరందము గోలి ఝంకృతిం
దవిలి యెవరప పట్నదము దక్క సమర్థ మె దోమ? మితుఁడా. 84

ఉ. పేరును యాపుఁ గాంచి యొకపేరిని బెట్టఁ గ రాదు; పస్త్రహృ
త్సార మెఱింగి యిట్టి దని తల్ప వలెకా; ఫలసంజ్ఞ నొందినం,

దోరపులుర్పు లుండెడు సుఖంబరముం బరికింప; నుండరా

కారతఁ దోచినన్, ముసిడిగర్భము చే దగుఁ గాదె? మిత్రుఁడా. 85

శ. సరసము శీరసంబు నొకచందముగాఁ బయి కుండ వచ్చు; లో

నరసిన పెచ్చు తగ్గు తెలియంబడ కుండదు సుమి యెచ్చుకున్;

ధరణి రసాలదండమువిధంబున నుండ దె చొప్పకట్ట? పై

బరఁగినపేడు దీసి తిన, బైటఁ బకుం బస యెల్ల; మిత్రుఁడా. 86

శ. అరసిన నెట్టిచత్కృతికి నైనను దోషము లుండ కును నే?

నెరసిన దాల్చి మంజులత, విజ్ఞానశ్లాఘకు భాజనం బగున్;

బరుసము లాచు నుప్ప నగుపర్వము లుండ వె పుండ్రముదు? ని

ధర నొకఁడుం గనరిబడు నె దానిని మెచ్చువాఁడు, మిత్రుఁడా.

చ. ఇతరులస్వల్పదోషముల నేని యెఱుంగఁగఁ జాలునెట్టిపం

డితుఁ డయినా గృహించుకొన నేరఁడు పో తనగాప్పతప్పు; వి

శ్రుత మిది; లాఁతికంటిపువ్వు జూడఁ గఁ జాలినలోచనంబుద

క్షత, తనలోపలం బొడముకాయఁ గనుగొన నే? మిత్రుఁడా.

ఉ. మాకున్మజ్జిత నా న నెడుమానుసు లెందఁ తొ యుందు; రైన న

య్యాకృతి కర్తుఁ డెవ్వఁ డొండునర్తుఁ డెవఁ డొ పరీక్షఁ దేలెనున్;

వేకువ మేలుకొల్పఁ గలవే కరటంబులుఁ గొల్లు; నైన ను

గాకము, చంద్రికావిశదకాంతిని భ్రాంతము గాదె? మిత్రుఁడా.

ఉ. చేరువ కేగ కుండినను ఛిద్రము లేమియుఁ గానింప వె

వ్వారల కైన, దానిన నెపారముగా నవి లేక యుండు నే?

దురమునుండి చూచినను దోచును గుట్టల కోట వెట్టిన

ట్లారక నున్న గా; నటు ల యుండు నె దగ్గఱఁ బోవ? మిత్రుఁడా.

ఉ. పేముడి పాదుకొన్నఁ గనిపింపపు దోషము లెన్ని యుండినన్;

దామస మున్న నొప్పులు ను దప్పులు గాఁ గనిపించు నన్ని యున్;

- దామర, దుస్సహితపములైత్యము మెచ్చి, పొగడ్త నేయు వే
మోములఁ; జంద్రికారుదికి మూతి ముడుండుక యుండు; మిత్రుఁడా.
- ఉ. పంకములోనఁ ద్రోయుఘనపాపజగంబున దేహయాత్ర ॥
శృంకతఁ జేయ, నొవ్వ గనఁ జాలరు లోతులు; దోషదృక్కు లే;
జంకక జాటునేల నడఁ జాలిననేర్పును మెచ్చ రెవ్వ; రె
వ్వంకను గాని కూలబడ వాని నాశింతురు గాని; మిత్రుఁడా. 92
- చ. గుణము దొలంగి దోషమునకుం దడవుం గుటిలుండు; దోషమున్
గణనము సేయ కే నుగుణకాండముకై నుహ్మద్గుండు రోము; ధా
రుణిఁ గమలాకరంబునను రోయక నత్తల నేఱుఁ గొక్కెరల్;
ప్రబుతమృతాళనాళము మరాళ మెఱింగి మెనంగు; మిత్రుఁడా. 93
- చ. సరసపదార్థమందును బాసంగును దప్పులు; వెల్లివాఁ డ తే
తొరగ గ్రహించి చూపు; నుహ్మదుం డవి లోఁగొని యెప్పు డేల్పు; శ
ర్కరపాడిపానకాన నినుకల్ చొరవే ? నడపొఁతపాఁత వే
గిర మ వె పట్టి లైలులుచు; గిన్నియ చేయు నే యట్లు? మిత్రుఁడా.
- ఉ. వంకర లెంటు రే నవనవన్మటసత్కృతి, కింకఁ దన్నిరా
తంకనమృద్ధిచే ముదమ్మ, తగ్గున భేదము, గండ్లు గాక ? యే
కాంకుని శుద్ధమంఘ విదియన్ బుధివర్గము వెక్కిరించు నే ?
పాంకము మీఱఁ జొక్కెడును, బొల్పట నుక్కునుగాని? మిత్రుఁడా.

హితోపదేశము.

- ఉ. కూళల దిద్ద, వారలకుఁ గోపము వచ్చును; గాని లేశమున్
మే లొనగూడఁ బోదు; పయి మిక్కిలి బోధకు బాధ లొందెనున్
వైశము; కుక్కలోఁకకును నంకర తీర్పుఁ గఁ బూనఁ దీని నే,
కా లది తత్త ణం బొడిసి గట్టి గఁ బీఁకును గాని? మిత్రుఁడా. 98

- ఉ. మందున కైనఁ దెల్పి గలమానిసికిఁ దెలుపం గ వచ్చు; గా
కెండును సారలేశపరిహీనునకుం గఱుపం గ కళ్య మే?
పొందు గఁ గావ్య మైన నొకపోడిమి గా వెలిగింపు వచ్చు; గా
కెండును వట్టిబొగ్గు వెలిగింప నసాధ్యము గాదె? మిత్రుడా. 97
- చ. సరసుని సామవాక్యములఁ జక్కఁ నొనర్చు గ వచ్చు; గాని దు
ష్కర మగు ముష్కరం గలితసాంత్వవపద్ధతిఁ జక్కఁ జేయఁ గాఁ;
గరసరసీరుహంబులను గ్రక్కున వేత్రిముఁ దిన్నఁ జేయ నాఁ
ద్వరిత ము; వంటకట్టిముల మకర పా య్యడఁ దీటు; మిత్రుడా.
- చ. కటావుల మందలించినను గన్నుల నీ ల్విడుచున్ నుశీలుఁ డా;
నటువలె మొండి, వాని కెనుమౌత యు లొంగక రెచ్చు; నెట్లనన్
జొటఁజొట నీటిబొట్టుల నొచ్చుచు జిత్తున లాగుఁ బండ్లు, మె
క్కుట నలపుల్లగాయలను; గొంతునె వానికె గ త్తి? మిత్రుడా.
- చ. అలుక జనించి యార్చి యెఱుఁడైన నలంతుల బూకరించినం,
గలిగినతప్ప పోదు; తనకంటెను దిట్టలయొద్ద నేమి యా?
నిలువక కట్ట కొక్కయెడ నీకుం కన్నము వెట్టి పాటుచు,
బులుఁ బడ గెంటుఁ గా కుపఁపుంజము నేమి యొనర్చు? మిత్రుడా.
- చ. భ్రమముఁ బ్రమాదము స్మరణఁ బాయునె? పండితుడైన నేమి? దో
స మెవరు దిద్దినన్ సరి యె, సంతస మొందుట మే; ల దెట్లు నా,
నమలము లైనయద్దములయందును దాగులు గా వ? నీమను
స్సుముఁ దుడువం గ నిచ్చిన ఘనం బగుఁ గా తమకాంతి? మిత్రుడా.

వివేకము.

- చ. చపలమనఁబు నీచ మగుజాడలఁ బోక నిసర్గ మే; వివే
కపటిమచేత దాని నెటు కా వలె నట్లొనరింప వచ్చు; నీ

- రెప్పుడు ను బాటుఁ బల్లమున కే గద? యైనను యంత్రసేతుము
ఖ్యపరమసాధనాని నది కా దటు కొనినరీతి? మిత్తుఁడా 101
- ఉ. ఇట్టటు దుర్మదేంద్రియము లేడువ నీడిచినట్టు లెల్లఁ దా
నెట్టనఁ బోవు హాని యని నిక్క మెఱింగి యు మూర్ఖుఁ డెట్లనన్
నెట్ట గ మంట సోఁకిన వివేకము దెచ్చక మర్చి పోవు నే
విట్ట గ దానిలో మిడుత వే పడి మ్రగ్గును గాని? మిత్తుఁడా. 103
- ఉ. మఁదులు ముందు వచ్చువిషమంబుల నారయ కప్పు డాత్మ కా
నందము నేయుకర్ణము లానర్చెద రింద్రియకృష్ణమాణు లై;
కందనిపచ్చలేఁబయిరు కన్నులపండువు నేయ, డెంద మిం
పొందఁగ మేయఁ బోయి కరు లోదములోఁ బడుఁ గాదే మిత్తుఁడా.

సంభాషణము.

- చ. ఒనర మనుష్యయోగ్యత యయోగ్యత ముందు గ మాటఁబట్టి యే
గనుఁగొను చుండు లోకు; లటు గావున సాంపుగఁ బల్కఁగా ఎరెన్;
బనఁటుల నోటిపల్కు వినఁబడ్డను నవ్వలఁ దోచి వైచి, టం
గున విఁబడ్డదో విలుచుకొందురు గా వెల యిచ్చి? మిత్తుఁడా. 105
- చ. ఇలఁ గలయెల్లదోషముల కిక్క యసత్యము; గాన దోషకా
రుల కది యిమ్ము; సత్కృతిపరుల్ బుధులుల్కుచు నుండు దానికిన్;
జెలఁగఁ చె చిహ్మచీకటికిఁ చిత్తమునం గడు జారవోరము
ఖ్యుల? వెలుఁ గన్న సంతసము నొందరె యుత్తము లెల్ల? మిత్తుఁడా.
- చ. ఘనత యు నాభిజాత్యము ను గవ్వకు నుం గొలు గావు, మాటలోఁ
గనుక నొకింతదబ్బులు యొకఁడు గనుంగొనె నేని; కీ డగున్;
విశ, తనముద్ర) గిద్ర యను, వెండియు గిండియుఁ జూచి రూప్యమున్
జనములు గొందు లే? నలుకు జ బ్బయినం దునియింతు; మిత్తుఁడా.

- చ. ఇలపయి వాడి తిప్పవలెఁ దెంతఘనుం డయినన్ సడిం బడున్
నిలుకడ లేనివాఁ డనుచు ; నిక్కము యోశనఁ జేసి పల్కఁ మేల్ ;
జలదను ముందువెన్నఁల విచారము నేయుట మాని ముందు
బడబడ లాడుఁ; గావున నె పాటి యొనర్పరు దాని; మిత్రుఁడా
- చ. కొలఁదికి మీటుదంభములు గొట్టెడుదాంబికు విశ్వసి మ శే
గలుగదు; గల్లు నో, యవిటి గా; తుది సందియ మా నిజానకే;
తకుకుఁబసిండిపూత పయి దాల్చి వెలింగెడువెండిగిన్నియన్
విలిచి నువల్లబుద్ధి, దుది వెండికి సందియ మొందు; మిత్రుఁడా. 109
- చ. ఎదిరిమనంబు నోవ నటు లెంత యు వింపుగఁ బల్కువారఁ
బనుగురు గారవింపుదురు; పల్కిదులం దరిఁ జేర నిత్తు రే
ముదమునఁ గీరశారికల ముద్దుగఁ బంజరమంచు మంచి పె
చెడి; రలకాకులం జెదరఁ జేయ రె చీదరఁ జెంది? మిత్రుఁడా. 110
- చ. సమయ మెఱింగి పల్కువలసన్మృదువాహులు వోలెఁ దీవ్రవా
క్యము లొనరింప నేర వొడికంబుగఁ గార్యపునీధి; నెట్లనె,
బ్రహ్మద మెసంగ రాబును బ్రభాతపుఁతలవాతపోతయల్
సుమధలయల్; కలాటుపుల ధుల్చును గా పెనుగాలి' మిత్రుఁడా. 111
- చ. వ్యవగతమార్ద్రవంబులు మహాప్రియయల్ సమయానుకూల మా
లపితము; లట్లు కానిమృదులంబులు నప్రియయల్ నుడుల్; పృభా
తపుఁదటిఁ గాకికుక్కుటరుతుంబు హితం బగు నెంత యున్; వియో
గపుసమయంబునన్ శుకపికస్వర మార్తికరంబు; మిత్రుఁడా. 112
- ఉ. ధీరుఁడు బానుగుల్ సాగియఁ దేనియ లొల్పఁ గఁ బల్కుమెల్లగాఁ;
జేరినవారికిం జెవులు చిల్లులు వోవఁగ నాడు నీచు; డిం
డీరరసానుకారికలనిక్కణనం బొనరించు వీణియల్;
వీరణయల్ రణంబు నొడవించును దారుణభంగి; మిత్రుఁడా. 113

ఉ. అన్నము గల్గి మై మఱచి యల్పుఁడు కాలులు ప్రేమఁ; జాలఁగా
నున్నను సజ్జనుండు పరుషోక్తుల నెన్నఁడు దేఁడు నాల్గఁ; క
ట్లన్న, శ్రీహరికఠోరము గ నార్చును భేకము వానకాయనన్;
సన్నపుఁగాకలిం బికమా సల్ప వంతుమునందు; మిత్రుఁడా. 114

కొం డె ము.

- ఉ. కొండెముపేరిదుర్గము గూరిననాలుక నేర్పుకొండె దా
ఖండముఁ జేసికొన్న బ్రతుకం గలఁ డే మొనరుండు నెఱుఁగెడై;
నిండ వినుఁబు గల్గి కడు నిక్కఱుకొండిని గ త్తిరింప, భూ
మంశలి వృశ్చికంబు జనమైతికిఁ బాత్రము గా దె మిత్రుఁడా.
- ఉ. కోరికతోడ నొండ్లచెవిఁ గొండెము లూఁడెడువారి నేరిని
గూఁమి నేస్తకాం ద్రయిన గొబ్బున వీడక మాన; రె ట్లనక,
నానలు చారుకేళిసదనంబున నాథులఁ గూడువేళ మం
జీరములందుఁ బ్రేముడి యొకించుక చూపు గా దె? మిత్రుఁడా. 116
- చ. పిశునిఁ జేర్చు పెంతయవివేకము? నాఁ డొరు వెట్లు లట్లు లే
విశద పడం గఁ జేయుఁ దప్పవిం బయివారి; క దెట్లు లన్న, నల్
దిశలగవాత్రికాచములు, దెచ్చుఁ బగల్ రవికాంతి లొనికిన్;
నిశల రహఃకియల్ గల వె నిల్పి బయ ల్పడ వుండ? మిత్రుఁడా. 117
- ఉ. అన్యుల కెగ్గు నేయకలహంబులఁ బెంపను మూల మైనపై
శున్యముచేత నెవ్వఁడు పసుంధర నా పదఁ బొంద వుండెడున్?
జన్యములోపలం బిగులు చక్క గ నొత్తెడువానివత్తుకన్
దైవ్య పడం గఁ గోయ రెటు దల్పక జాలి లవంబు? మిత్రుఁడా. 118

అ తి ప రి చ య ము.

- చ. పరిచయ మెక్కు- డైన బరిభావము నొందు మహానుభావుఁడుం ;
బొరయి నుదార గౌరవము బూటకుఁకున్ మితపర్యవంబునన్ ;
బరిమళవస్త్రుదువ్విగవపక్వఫలించిత దైవస్పృష్ట
త్తరుల నిరాకరించి కొనఁ దల్పి రొ కో కృతకంబు? మిత్రుఁడా. 119
- చ. మిత మగు నేని యెద్ది యును మేదినియం దినవద్య మాను ; గా
కతి యగు నేని యన్నిట నాఁక మ యా; మితి మీఱ రాదు గా ?
విత్తతతో వదేశమున వేసఁగిలో బొగ డొందుప్రపాతరం
చితవనవార్ధకుం డగఁడుఁ జెందఁ డె నీతునయందు? మిత్రుఁడా. 1204
- ఉ. వాడుక మాటికిం బొరుగువారల యింద్రకుఁ బోవు చున్నఁ, బే
కూడదు గౌరవంబు ; తుది గొప్ప పరిభవ మా నిజంబు గా ;
గాడిదతోఁక కర్చకలు గట్టుచు నుండఁ తాటియాఁకన్ ?
జూడఁ త యబ్బురంబు గను శుద్ధకురూపిని నొంటె ? మిత్రుఁడా. 121
- చ. అభిగ్రుచి యెక్కు- డౌ నభినవాగతులం దగ్రహీనులం దె ; దు
ర్లభనుగుణాధ్యులందును బురాతనులం దనురాగ మల్ప మే;
యభిలషితంబు లౌ నపగతార్థము లయ్యును బాలభాష; ల
వ్యభిచరసంజాలార్థబుధవాక్యము లంత ప్రియం దె? మిత్రుఁడా. 122
- చ. మనుజున కెంత యేనిఁ జనుమాసమా గల్గును గాక, తేనిపా
లను గుఱుపాల, భీతికి దొలంగినచెయ్యు తొనర్పఁ గూడు నే?
మనగృహమందె యున్న దని మాధ్యముతోడను ముద్దు పెట్టుకొ.
గణగన వెల్లదీప పెటా గాలక యుండెడు నయ్య? మిత్రుఁడా. 123
- ఉ. పోకడరాకడల్ గలుగఁ బుట్టవు దోషము; లబ్ధి బొత్తిగన్
లేక జనించు నెగ్గు లవలీల గ బుధునుహృద్ధణంబులో;
లోకములోన నారినిధిలోనికి వెచ్చుమఁ బోవు మంటచే
బాకుడు పట్ట దేళ్ళకును; బా డగు నుటలనీళ్ళు; మిత్రుఁడా. 124

స్నేహము.

- చ. చెలిమి సమంబు గా నుభయనీమలఁ జేసెను గల్గె రెన్న యాఁ;
గలుగక యున్న, నొక్కడన కల్గిననున్ విరసం బ యాను; మ
ర్త్యము ధిమింధిమిస్వసుల శాస్త్ర్య మగుం, బెనువాటు రెండు పు
క్కల లిగి యార నున్న; నటు గల్గమి నిం పగు నయ్య? మిత్తుఁడా.
- చ. చెలిమిఁ బరస్పరంబు మనఁ జేటు ఘటించఁగ లేదు శాస్త్రపుర;
కలహము పుట్టినన్, నుభవు గాఁ బెఱుచుం దమహానివాఁ డె; కా
నతి నతిసాంద్ర మాతరుగఁబు మహాబలుఁ డుర్విఁ గూల్చు నే?
కలఁతల నవ్వి యే యొరయఁ, గాల్చుఁ దదగ్ని తదాత్తి; మిత్తుఁడా.
- చ. వలతి కలంతి కేటిసహవాసము? దైవము గూర్చినన్ మదుల్
గొలుపక యేటి కొక్కరును, గోటికి నొక్కరుఁ, దీయు చుండునూ;
వలకయి డాకయిం గలసి వచ్చెడు నే చనువేళ, ముందుచె
నగలకు ను బోవుఁ గా కొకఁడు గానక యుండ నొకండు? మిత్తుఁడా.
- చ. చెలిమిని మార్దవంబునను జేకులుఁ జాలిన గా నభీష్టముల్;
తలఁపఁగ నాగతిన్ బెనుచుదారిని నెగ్గు నటయ్య కార్యముల్?
జలమున నానుమన్న గొని, స్వల్పం గులాలుఁ డభీష్టభాండ; ము
జ్వలశిఖిదగ్ధభాండమును శక్తుఁ డ గుఁత్ముఁ డు మార్చి మిత్తుఁడా. 128
- చ. త్నమ నధికారగర్వితులఁబ్బుము గొప్పకుఁ జేయఁ గోరుచుం,
గునుతులు వారి కె న్నొ యొడఁగూర్తురు; గానియ దేమి నేస్త మాఁ;
బ్రమిదలు దీపముం దమకిరంబునఁ బెట్టుక తైల మిచ్చు; నా
కృమమున నెప్పు డీ పపుడ కాల్ప ద బద్ధమనండి; మిత్తుఁడా. 129
- చ. అలసకు నేగ; నాది ఘన మాఁ; బెడు నోలి; నపాయహేతు వే
యలఁతులచెత్తి; దానికి మహాజనమైతి విసర్జయంబు; చీ
రల వెన ముం దె చిన్నములరం గరిసాంద్రతి నఁటి, వెంట నే
వెలిసి కలంకు దెచ్చు; బిఱువేరు విరుద్ధమాగా దె? మిత్తుఁడా. 130

శ్రీ చెనటులతోడి నెయ్యమునఁ జేటు ఘటిల్లక మాన దెంత స
జ్జనులకు నైనఁ; గాన ఖలసంగతి కప్పడుఁ దప్పకో వరెన్;
ఘన మగుమల్లెపువ్వులఁ బకాపక నవ్వుమడుంగులుట్టమల్,
గొనకొని చాకిచేత నుతుకుల్ దిను మంటిని నంటి; మిత్రుడా. 182

చ. నడవడి తిన్న గాక చెడునట్టిచెనంటుల దిద్ద బుద్ధి లోఁ
బొడమిన, మంచిమార్గమునఁ బోయెడుపోడిలతోడఁ గూర్చు రె
య్యెడలను; దొంగగడ్డి దిన నీవల నావల బోవుగొడ్డులన్
విమనక, లంక వేయుఁ గద వ్రేఁడిల సాదులతోడ! మిత్రుడా. 183

ఉ. పెద్దలవర్తనంబు గనిపెట్టి నుబుద్ధి నిజప్రవర్తనన్
దిద్దుకొనంగ నేర్పు; నది నేరఁడు బుద్ధివిహీనుఁ డాఁ జామీ;
యద్దముఁ జూచి దిద్దుకొనునట్టిసమర్థత దృష్టికాలి కే
తద్ద యుఁ గడ్డు; గాని వేసుధం జనుషాంధున కేది? మిత్రుడా. 183

ఉ. ఉత్తమచెల్మిచే సరగ నొందును సద్గుణముల్ నుశీలసం
పత్తి నెసంగువాఁడు; నయబాహ్యుఁడు నైజగుణంబు మాను నే ?
యత్తిరసారభంబు ధవళాంబరముల్ ధరియించు వెంట నే;
గత్తరకళ్లుగుడ్డ తనకంపుఁ ద్యజింపదు గాదె ? మిత్రుడా. 184

చ. ఘనులను గూడునల్పులు ను గౌరవపాత్రులు నుమ్ము; గౌరవా
ర్హున కయినం బరాధవ మె యుర్విని నీమలసంగతి న్మనన్;
మొనలను జక్రవర్తి పదముల్, స్పృశియించు లసత్కిరీటరా
డ్వినతశిరంబు; లల్పుల పీఠుల బర్హులు మాయు; మిత్రుడా

చ. వసుధ నసద్గుణంబు గలబాలికుఁ డొక్కనికారణంబునన్
దొసఁగు పొసంగి పొక్కెదరు దొసము వీసము లే క నేను లా;
ననద్యకవేదనాః రమహాప్రణగర్భ పునర్భవంబుచే
లనదఖిలాంగకంబులకు లావు గ వేఁకి జనించు ; మిత్రుడా. 185

- చ. బలియొడ నంచు నల్పులను బాటి యొనర్చక, వారియుల్లముల్
కలఁత చడం గఁ జేఁత కొఱ గా; దిల నందఱతోడఁ బొందె మేల్;
గల నొకబారఁడంచుఁ గడుగర్వముతోఁ ఘోర పుట్టఁ దూఱ, లో
పలఁ జలిచీను లన్నియును బట్టక చంప వె దాని? మిత్రుఁడా. 137
- ఈ. వలఁతు ల టుండఁ గా, నలఁతివారలతోడను గార్య ముండు; న
ట్టు లగుట హీను లంచు నెపుడుం జెడ నాడఁ గ రాదు సుమ్మి వా
రల; మొహరీలు కానులు వరాలు కరంబున నుండ, రాగిపై
సలకొఱ కే యవశ్యము బజాయు కేగుట గల్గు; మిత్రుఁడా. 138

వకమత్యము.

- చ. తల యొకదారి గాక ప్రమదంబున నల్లరు నేక మైవ చోఁ,
దలఁచినకార్య మే దయునఁ దథ్యము గా నెఱవేఱుఁ; బుట్టఁ దాఁ
కలిగొని పోయి సిద్ధ మగుకంచునొద్దను గూరుచుండినను,
గుడుమట యెట్లు వే) శృంబుదుఁ గూడక వేఱగు నేని? మిత్రుఁడా
- చ. బలమును సొంపుఁ బెంపు విధవంబు సమస్తము నైకమత్య మే
గలుగఁ గఁ జేయు; భిన్నతన గాంచున దెల్లఁ దలంప వ ప్త మే;
శిలు ను దారువుల్ మొదలు చేరి మహాన్నతహర్య మయ్యెడున్;
దెలియుము దేని కద్ది విడఁ దీసిన నే మగు నొ కొ-? మిత్రుఁడా.
- ఈ. చెప్పెడి దేమి? దేవుడు సృజించినసృష్టిని దేనిఁ జూచినన్
జెప్పును, నైకమత్యమునఁ జేతురుభాగము, లాఁతి నప్తమున్;
గొప్ప గ గాలి గొట్టిను గొండలు జంతు నె; వానిఁ బాసి పెం
ది ప్ప గుఱెణువుల్ మొయిలుతీయనఁ దూలును గాని; మిత్రుఁడా.
- చ. చెదరక యొకవత్సమును జెందినచో బలహీను లయ్యు నుం
బదుగురు గూడి పాటు పడి భారపుగార్య మె నిర్వహింతు కాఁ.

జెదత్తురుగుల్ కరం బలతిదీపు ల యైనను, గుట్ట లో యనం

బొదరెడునబ్బురంబు లగుపుట్టలు వెట్టును గా దో మిత్తుడా. 142

ఉ. కూళ్లు తమ్ము డీకొలువఁ గొంట్లవికేకత నై కమత్యము

న్ములము గా, నకారణ మ పోరుదు రాఱనిమచ్చరంబునన్?

గాలికిఁ గత్తికట్టి యొకకల్ నిమరం గ నె చివ్వ కుద్దు రై

కోశులు ప్రాణహానికి ని గొంక తాఁకును గా దో? మిత్తుడా. 143

చ. తలఁచగ నొక్కతల్లికిని దా రువయించి యు, శైశవంబునన్

మెలఁగి యు నైకకంఠ్యమున, మీఁదట వేఱగు చుండు రన్నద

మ్ములు; శుభ మా నే? నారికడపున్మృత్యుటాకులు గాలి వచ్చినం

జలనము నొందు నే? ముదిరి జంకుచు నుండును గాని, మిత్తుడా. 144

ఉ. ఓలిని నైకమత్యమున నొప్పెడుసోదరు లొందుచుండ్రు బల్

వేలులు; వారు వేలు పడ మేదినిఁ గాంతు రనేకనష్టముల్;

తాళదళంబు వ్రీలక యుదారత నొదల నుండు ఛత్రమై;

వ్రీలి విహీనతం బదముక్రిందను జాఁచ గ నుండు; మిత్తుడా. 145

న్నేసొత్తుడు.

చ. జనునకు నొక్క డైనను నిజం బగుప్రాణసఖుండు గల్గినన్,

ఘనతరదుఃఖముల్ దొలఁచుఁ; గావరె దప్పక మిత్త్రసంగ్రహం;

బనలుండు ధూమజాలమున నావృతుడై కృశించి యుండఁ గా,

ననిఁ డొగిం బొగం జెఱిచి యాతనిఁ గాచుట రే ద? మిత్తుడా. 146

చ. విహితునిలోపముం బయటఁ బెట్టక యోదలఁ గాచు శిష్టుఁ; డి

మ్మహి సహవాసి దాకొఱత మాటక డప్పుడు కీ డొనర్చుడున్;

రహిఁ దలపాగ, గాచుచు శిరంబును దాఁచుఁ జినుంగుఁ; గాని తా

సహితము నేయు సం దయనయప్పుడు మైకులుసంబు; మిత్తుడా.

- చ. ప్రియు నయినన్ దెసం బరిహరింప వలెం బరికించి దుష్టు; న
ప్రియు నయినన్ సహించి కడుప్రీతిఁ గొనన్ వలెఁ జామితి శిష్టుఁ; దీ
మయిన విషమృతము మగునట్టిది భక్ష్యము ద్రోయ రెట్లు? చేఁ
దయినను నోర్చుకొందు నిల నామధముం గొన రెట్లు మిత్రుఁడా.
- ఉ. బాగు గఁ దేనెపల్కులను బల్కుచు మానసముం గరంచి, బల్
నేగి యొనర్చు గల్గితుఁడు; చేటు కే నుమి వాని నమ్ముటల్;
నాగసారంపుబుట్టు కలనాదము వీచులవిందు నేయఁగా,
లాఁగ దొఱంగి వచ్చి వెతలం బడ దే భుజగంబు? మిత్రుఁడా. 149
- ఉ. మంచియవస్థలో హితులమాడ్కిని సాయము చేయు చుండియున్,
గొంచెము కౌలు వంగుతఱిఁ గూళి లపాటు మొనర్తు రెట్లనం,
గాంచుటకు న్నహాయ మగుఁ గన్నులకున్ సదవస్థ దీపముల్;
వంచన వైరు లై కలఁక వచ్చినఁ జాడఁ గ నీవు; మిత్రుఁడా. 150
- చ. ఎలమిని సజ్జనుండు మన నెచ్చి మెలంగును; గాని యెన్నిభం
గుల నయినం గనుంగొనఁగఁ గూడు నె దుర్జనువంతురంగమున్?
దెలివిమెయిం బసందు గను దివ్యులు లాంతరునం గనంబడున్;
గలుగు నె యెంత తోమినను గన్గొన మృణ్మయపాత్ర మిత్రుఁడా.
- చ. ఎవ రెటువంటిమిత్రు లా ! గహింపఁ గ రాదు సమక్షముదు; వా
రివిధముఁ జేయఁ గా వలెఁ బరీక్ష భరోక్షమునందు రెస్సగాఁ;
దొవ యుఁ జకోర మేల, నెలనోచుడు మాతులు విప్పు నెన్ని యో
పువ్వులుఁ బులంకు? లాతఁడటు పోయినఁగుండు నె యన్ని? మిత్రుఁడా.
- చ. కలిమిని నెల్లవారు సహకారు లె; వారల నట్టివార కాఁ
దలఁసఁ గ రాదు; నెచ్చెలుల దైవ్యము గాధపరీక్ష చేసెడిన్;
మెలఁకువలో మనంబునకు మిత్రము లే సకలేంద్రియంబు; లా
చెలిమి యసత్యమో నిజ మొ చెప్ప దె నిద్దర వచ్చి? మిత్రుఁడా.

- చ. నీరి చెడి వచ్చె నంచు, నీరి చెంత నటంచు ను, నెంచ కప్పడుం
గరము ను గారవించు చెలికానిని జొంగుచు సత్సఖుం; డ తే
సరణి ననం గఁ, జూడు మిలఁ జంద్రు నమాసను నిండుఁబున్నమక
సరిగ నె నింగి ముట్టుచును సర్పద మెగుర్కొనుఁ గా దె? మిత్రుఁడా.
- చ. ఇముడక పైకిఁ బెల్లుబుకు వృద్ధతాపము బంధుమిత్రసం
గమమున నాచదార్తులకుఁ; గాన నె దుఃఖము దీటు నంతతో ;
క్షమఁ బెనుబట్టిఁ గాలించినసంద్రపుగుల్లను నీర్లు వల్లఁ, దీం
ద్రము గను నావి లేచుఁ గద డాయ భరం బగునట్లు? మిత్రుఁడా.
- చ. మనసున దుఃఖ ముండిన సమస్త మసవ్యా మ; కానఁ బ్రాజ్ఞాఁడుం
గనఁ దుచితంబు నయ్యెడలఁ; గా వలెఁ దప్పక మిత్రుఁ డవు; డె
ట్లనఁ, బెనుఁగాఁక కోరువక యగ్గిఁ బడం గమకించుటాబు, త
గ్గు నె తమయంతటక, జలము గొబ్బునఁబోవక యున్న? మిత్రుఁడా.
- ఉ. భావము చెల్మి నిండి యెడఁబాయక వచ్చెడుసంగడీలలో
నేవిధి నైన నొక్కనికి నె గ్గయినన్ బెఱ యొర్వ నేర్పు నే?
కావటిపూర్ణకుంభముల గ్రక్కున నొక్కఁడు విచ్చి పోవ, నె
క్కివడి భూమిపైఁ బడమి గల్లును రెండవకుండు? మిత్రుఁడా. 157
- ఉ. ఎవ్వరిబుద్ధి వారలకు నెక్కువ గాఁ బని నేయ దావదల్
నెవ్వఁగ జేయ; నాపులమనీష విశేషకుభావహం బగుక
జాప్యె; స్వహస్తదీపము కనుల్ మిటుమిట్టాబు గొల్పఁ జీఁకటిక ;
దివ్యియ భృత్యు చేతయది, తిన్ననిలేన్నును జూపు; మిత్రుఁడా. 158
- ఉ. సంపద నార్తి రెంటి సదృశక్రియుఁ డొక్కఁడుఁ జే హితుండు; చిం
తింపఁ గ నట్టివాఁడు గలఁ జేనికి, భంగము లేదు వానికిక ;
సాంపు గ జాగరంబున ముహుర్తిని నేకవిధంబునం బ్రేస
ంబు నె క్కాస? ముద్ది గల చేనియు చేహికి నేమి? మిత్రుఁడా. 159

చ. చెలు లగువారి దైవ మెడ నేసిన నేమి? తనంతరంగముల్
గలయక దూర మా నె? యది కానఁబడుం గద వావృత్తులన్?
నెలకొని మధ్య నాసికము, నేత్రయుగంబును వేలు చేసినన్,
గలగు నె వేలు వానికి వికాసముఖక్రియలందు? మిత్రుఁడా. 160

ఉ. చుట్టటికంబుఁ జెల్మిఁ గలదోటను నెక్కువదక్కువల్ కొలల్
వెట్టుక చూచుకొక యెదవింతురు నుమ్మి సమానగౌరవం;
బెట్టు లనం గ, రత్నములయిక్క సముద్రుఁడు, శై వరౌఘశ్రుం
బట్టగు నేటిలోనికిని వచ్చుట పోవుట లే దె? మిత్రుఁడా. 161

ఉ. బాగునఁ గూడి యుండి యెడఁబాముడు రోగునయందు బండుగుల్;
బాగున నున్న మానిన, విపత్తున మిత్రుఁడు దోడు నూపు; నే
లా గవఁ, గవ్వ నుగ్గి యుఁ గలంపఁ దపింపఁ గ, వెన్నమిఁగడల్
వేగ దధిం బయమ్మనను వే అగుఁ; దోఁ డగు నీళ్ళు; మిత్రుఁడా.

చ. తనకును జేటుఁగాల మిలదగ్గఱఁ బడ్డను బ్రాణగొడ్డవు
బని హిత మంచు దోచు; హితుపల్కెనుపద్ధతి ప్రాణగొడ్డ మా;
గవగని వెల్లదీపకళికా శలభంబు ఫలం బొ పుష్ప మో
యని పయి వ్రాలఁ జూచు; నల దంచట ద్రోపిన బోచు; మిత్రుఁడా.

వరోపకారము.

ఉ. ఆరయఁ దారు కష్టముల నందుచు నైనఁ బరోపకారు లీ
భారుణిలోన నార్త పరితాపము మాన్తురు తమ్ముఁ జేరినన్;
భూరుహముల్ నిదాఘమునఁ బొల్పఱు చుండి యు నెండవేడిమిన్,
వారిక యధ్యగశ్రమము వాప వె నీడ యొసంగి? మిత్రుఁడా. 162

చ. కటకట! తాను మృత్యుముఖగచ్ఛారమందును నుండు లెంచ క
ప్పటికిఁ బరోపతాపమున భావము నిల్పి ఎరుండు? భీకర!

- త్కటచటలాహిరాట్కబలితం బగు చుండి యు మండుకంబు, చెరి
గట నట వాల్మీకీకల గ్రకు-చ మ్రింగె దలంచు; మిత్రుడా.
- చ. కర మపకార మొంది యపకారము నేయుచు నుండ్రు సజ్జనుల్;
కర మపకార మొంది యపకారము నేయుచు నుండ్రు దుర్జనుల్;
బరువడి తాల టువ్వివను బండు లొసంగు రసాలసాలముల్;
విరుల నలంకరించినను వేరన నేయ దె యీగడు ? మిత్రుడా. 166
- చ. తమవెలవారు నా కతిహితం బొనరింతురు నిర్మలాత్ము లా
క్రమమున నే యొనర్తు రపకారము నెల్లరకున్ మలీమనుల్;
విమతుల వైన దీపములు వెల్లిడు లాతి కభేదబుద్ధితో;
దమతమ వయ్య నీడలు పదంబుల కడ్డము రావె ? మిత్రుడా. 167
- చ. నూఁడయినం గలంగినను జూడఁ గ నోడి విశుద్ధుఁ డాత్మ సం
పీడకు నైన నోర్చుకొని ప్రీతిని నాతనిఁ దేర్చు; నెట్లనన్,
బాడె యపార మై కలఁకఁబాటిన నీరమనావిలస్థితిన్,
వీడఁ గఁ జేయ దే పటిక, వే పొడు మై చొరఁబాటి ? మిత్రుడా.

భూతదయ.

- చ. ప్రతిఫల మేమి కోరక శుభప్రతిపాదన నేయువా రకాం
క్షితఫలు లై యకారణము కీ దొనరించెడువారు నుందు రీ
క్షితివయి; గమ్మదెమ్మెరలు చెమ్మట లాటఁ గ వీచు వేసఁగిన్;
గొతుకక యగ్ని బగ్గు మని కొంపలు మాపును గాదె ? మిత్రుడా. 168
- చ. అరుక నిజా పకారులకు హాని యొనర్చుట కేమి ? వట్టిసా
ధులకును బాధ నేయుటలు దుష్టులనైజము నూ నిజంబు గా;
నెలుకల, దాని బువ్వ భుజియించుటఁ జూపునో యేమొ నీలి; రా
చిలుకలు దాని కేమి పగ చేసెను ? వానినిఁ జంపు; మిత్రుడా. 170

- ఉ. చిత్తము కోమలం బగుటచే సహియింపఁడు హింస కుత్తముం ;
 డత్తెఱఁ గాచరింపఁ గఠినాత్మతచే నధముండు పాల్పకున్ ;
 బుత్తకి యెన్నఁ దైన వధము బొనరించు నె పాణికోటలన్ ;
 గత్తియు గిత్తి యై యినుము ఘాతలు నేయును గాని? మిత్రుఁడా
- చ. పలము మెక్క కుండినను బట్టరు మేనికి సత్తు వ్యయ జం
 తులఁ బొరిపుచ్చి తిం ద్రకరుణల్ ; మఱి శాకము సారహీనమే?
 యిల బలపారుపంబులను నెక్కుడొకో యడవిన్ సృగాలముల్
 కలభము లన్యజంతువులకంటెను దక్కువ వొక్కొ? మిత్రుఁడా. 172
- ఉ. అఱకలి గొంచు రాఁగ నితఁ డాతఁ డటంచును భేద మెంచు నే?
 చేశాని సజ్జనుండు నిరసింపక యేనికి నైనఁ బెట్టెడున్ ;
 కోకిలమున్ శుకంబు నలి గోరిన మాత్రము పెట్టి చూతముల్,
 కాకల నవ్వలం దటుమఁ గాఁ గనుఁగొంటి మ టయ్య? మిత్రుఁడా.

బాంధవము.

- ఉ. బాంధవ ముచ్చి ప్రేమ నిరపాయత్వమునెడు నిందు కంత సం
 బంధము లేనిదోట, నిలపై భగవద్బటనంబు గల్గినన్ ;
 సైం ధవ మైనయట్టిలహం బది యెక్కడ? వ్య మైనక
 ర్కంధు వ దేడ? రెంటికిని గల్గ దె చుట్టటికంబు? మిత్రుఁడా. 173
- ఉ. చుట్టము లైనవారలకు సోకెడుబాధల మాన్పు దత్తుఁ డొ
 చుట్ట; మశక్తుఁ డానతఁడు న్రుకుట దక్క మ తేమి చేసెడున్ ;
 దట్టపుమంచుఁ జిమ్మి నిరతమ్ము ను దమ్మలఁ బ్రబోచు చేనెలం ;
 గట్టిఁడు పశ్చిమాద్ధిఁ బడ నయ్యని యేమి యొనర్చు? మిత్రుఁడా.
- ఉ. ముందు గ బంధుమిత్రులకు మోదము నేయనియట్టివస్త్రపుల్,
 మంచు గఁ జేదు గా విషసమానము గాఁ దలపోయు సజ్జనుం

- డెందు; రసజ్ఞ ప్రాణనయ శేంద్రియముల్ మునుమున్ను సంతసం
బొందనియేపదార్థమును నొల్లమి తెల్లము గా దె? మితుగ్గిడా. 176
- చ. ఎడ మగుకొద్ది చుట్టటిక మేగును ప్రేమ యు దాల; సంపదం
గుడిచెడువారు గాక వగఁ గుండెడువారలె దూరబంధువుల్?
- కడఁకఁ గనిష్ఠికాంగుళియుగంబు నిలంబడ నిల్పు; వంగ వం
గడు నె యొకించు కైనఁ బరికింపఁ గఁ జూపుడువేళ్లు? మితుగ్గిడా.
- ఉ. పచ్చ గ నున్న నందఱు ను బండుగు లే కడు పార సాపడన్;
వెచ్చ గ నున్నచో నడుగు చెట్టరు గుమ్మములోన నొక్కరున్;
బచ్చిక వానకాలమునఁ బట్టినయావరణంబులోనికిన్
వచ్చును వేసవే ల్పనులు; వానిని వేసవిఁ జూచు; మితుగ్గిడా. 178

మాతృవాత్సల్యము.

- ఉ. ధారుణి నెవ్వ రయ్యెద రొ ధామము ప్రేముడి కంచు జూచినన్,
గూరిమితల్లి దప్ప మఱి కొండొకవస్తువు గోచరింప ; దే
దారి ననం గ, నాపు తనతర్లక మిల్లిన నంగ లార్చుమిన్
వారక చేతపెయ్యమెయి నాకుమఁ జేఁపుట లేదె? మితుగ్గిడా. 179
- ఉ. తల్లి భరింపఁ జాలుఁ జామి తండ్రికి గిట్టనియట్టివిడ్డలన్;
దల్లికి గిట్ట కున్న మఱి దైవము కా వరెఁ; దండ్రీ చాలు నే?
పెల్లు గ నాడుఁబిల్లి తనపిల్లల గండు హరింప కుండఁ బొ
పిల్లి భరించుఁ గాని, పులిపిల్లల కెవ్వరు దిక్కు? మితుగ్గిడా. 180
- ఉ. ప్రేమసుహాస మెల్లరకు విడ్డలపై; ధనికుల్ ఘటింతు గా
రామున నంగరక్ష లమరం గ; దర్శిడలు పేయ నేర్తు లే?
మామిడిచంట్లు విత్తులను మంచిరసంబున లోనఁ బెంచెదం
గా? మఱి బీడిమామిడులు గారికి ధూరికిఁ గా దె? మితుగ్గిడా. 181

చ. కడుపునఁ గన్నకానుపునకన్నను గన్నులఁ గన్నకాను పే
గడితము; కన్నమోహమునకన్నను బెంచినమోహ మెచ్చు గా?
బడలిక గ్రుడ్లు పెట్టినది; బాతున కేమియుఁ బ్రేమ లే; ద రె
క్కుడు గనిపించి దే పాదుగుఱోడికిఁ బిల్లలమీద? మిత్తుఁడా. 182

ఉ. పేముడి పెద్ద గల్లునెడ భీతికి పేతువు లేక పోయినన్
దా మది లేని వెంచుకొని తత్తట మొందుట నైజ మేరికిన్;
గోమలతర్లకంబుపయిఁ గూరిమి బాలురు చేరఁ బోయినన్,
బామర మే మొకో యొగసి పైఁ బడఁ బోయెడు నాపు; మిత్తుఁడా.

—:0:—

సంతానము.

చ. మొఱకుఁగులంబునన్ సుగుణపూజ్యుఁడు పుట్టి యశంబు దెచ్చెడున్;
నెఱకొలమందు నింద్యుఁడు జనించి యడంచును దొంటికిర్తి యున్;
గఱకుట నానకున్ ఫలము గల్గి నువాసన గూర్చు; దీయ నా
చెఱకున రిత్తవె నొప్పడమి చెందినమాధురి మాపు; మిత్రుఁడా. 184

ఉ. అచ్చపుగొప్పవంగసమునం దుదయింప రనేకు లుత్తముల్;
కుచ్చితపుంగులంబునను గూల్ లసంఖ్యలు గా జనింతు రా;
నచ్చెరువా? రసాఘోషాందును విత్తొకఁ డుండు; దిక్తపుం
బుచ్చకలాటానం దిమిడి బుట్టెఁడుబీజము లుండు; మిత్తుఁడా. 185

ఉ. ఊరును వేరు లేనియొపయోగవిహీను లనేకు లేల ? వి
స్తారగుణోత్తమం డొకఁ డె చాలు వికాలయశంబు దేరఁ గాఁ;
దారక లేన్నియో చదల దట్టము గాఁ గల వైన నేమి? య
క్తారవిణీకుచేఁ గద ప్రకాశము నాకస మొందు? మిత్తుఁడా.

చ. ఆలఘు లనేకు లాస చదునట్టిమహాత్ముల కీక, దైవ మీ
యిలవయి నేరుఁ గోరనివిహీనుల కిచ్చును నూనలం గడున్;

సలలిత మారసంబున రసజ్ఞకు నిం పొనించుచునులన్

ఫలములు పుట్ట కేమిటికొ పాడుముసిందులఁ గల్గు? మిత్రుడా. 187

చ. ఒకజనయిత్రిగర్భమున నుద్భవ మొందిన, నందఱుం బ్రయో

జకులు గ నుండ లే రఫలజన్ములు నుండురు గొంద యందులో;

నొకసమయంబునందె కలమోదరసంభవ మైనవెన్ను నో

పికఁ గనఁ బొల్లుఁగాయలు సుబీజము లుండవె యందు? మిత్రుడా

చ. జనకుఁడు యోగ్యుఁడైనఁ, దనుజాతులు నట్టులె యుండ నేర్తురే?

తనయులకారణంబున వెతం బడువార లనేకు లుందు; రె

ట్లనఁగ, శిరంబు పూజ్య మగునంగక మయ్యును బేలకారణం

బున నొరుచేతఁ జిక్కి పలుపోట్లను బొందుట లేదా? మిత్రుడా. 188

ఉ. పెల్లుగఁ దల్లిదండ్రులనె పేల్చుక తింపురు; లాఁతిపాణిముల్

దెల్లముకన్నఁ దీపి గను బీల్చుక యుందురె దుష్టనందనులో?

నల్లుల వేరిచెమ్మటకణమ్ములఁ బుట్టునో, వారి నే యొడ

ల్లెల్లను మండఁ గుట్టు? ననుచే యురునల్లను గోలె? మిత్రుడా. 190

చ. పాడుగునఁ దల్లిదండ్రులకు భూరివిషాదము నేయఁ గల్గున

కొడు కుదుంబు కుండినను, గొబ్బునఁ జచ్చిన నొండె, మే లగున్;

నుడువఁగ రానివ్యాధుల మనోవృద్ధఁ జేసెడుకీబకంబు దాఁ

గడుపునఁ బుట్ట నెవ్వరును గాంతుయొనర్చరు గాదా? మిత్రుడా.

ఇది శ్రీపరమేశ్వరవరప్రసాదసమాపాదితసరిసకవితాధురంగధర వడ్డాది

సాధువంశక్షీరసీరాకరరాకాసుధాకరాచ్చనామాత్యపాత్ర హరిత

సగోత్ర పవిత్రగుణకదంబలక్ష్మ్యాంబాగర్భశుక్తి ముక్తాఫల సూరప

రాజవృధానతనూభిన విబుధవిధేయ నుబ్బరాయ నానుధేయ

విరచిత మగుసూక్తివసుప్రకాశమునందుఁ బ్రథమభాగము.

కిరస్తు.

శ్రీ సూక్తి వసుప్రకాశకము.

—:(0):—

ద్వితీయభాగము.

ప్రయోజకత్వము.

- ఉ. ఘోనము వీడినన్ నుకులజాతు లనాదృతు లచియోజకుల్ ;
మానితు లల్పవంశజులు మానిన స్వస్థలముం బ్రయోజకుల్ ;
మానవమూర్ఖుల బయిన మాన్య మె కేకకలాప మాడినన్ ;
బూన రె మారిఁ దుచ్చవశువుచ్చజమున్ సవరంబు ? మిత్రుఁడా. 1
- ఉ. మస్తకమందు నుంచుక సమస్త జనుల్ గొనియాడువస్తుబున్ ,
బ్రస్తుతి లేకముం గనక స్వస్థలముం దతి నైచ్య మొందెనున్ ;
శస్త్ర నువర్ణ భూషణముసంగతి గాంచెడుపీలికుచ్చు, దు
ర్యస్తువుఁ బోలెఁ బిట్టడ వాలి నుక్కిరివ నడంగు; మిత్రుఁడా. 2
- ఉ. ఒక్కడ లేమి వచ్చినఁ, బ్రయోజకు లప్పుడ యాత్మజీవనం
బెక్కడ నైనఁ గందు; గతి యేది యడంగద రప్రయోజకుల్ ;
నిక్కము, పుకజాకరమునీ రివుఱు గ విహంగమంబు లే
దిక్కున కైనఁ బోయెడును; ది క్కిఁక నత్తల కేది? మిత్రుఁడా. 3
- ఉ. ముంగిటఁ బూర్వజన్మకృతపుణ్యము పెన్నిధి దెచ్చి పెట్టినన్,
వంగలి యొక దా ననుభవింపఁగ నేరక పాడు నేయు; నీ
సంగతి సత్య మే; నుకుటఁ జల్లగ నాటినపాల్లభించినన్,
బొంగుమఁ ద్రావ లే కొలుకఁ బోసికొనుం గద పిల్లి? మిత్రుఁడా. 4

- చ. ఒరులకుఁ గల్లుకోపముల నొప్పు గఁ దీర్చు గఁ జాలునాతఁడుకొ,
గర మసమర్థుఁ డొఁ దనకుఁ గల్లుకొఱుతను బాపుకొంటు; క
చెరు పడ నేల? లోకములచీకటిఁ జోఁపునుధాకరుండు, ను
స్థిరనిజదుష్కలంకమును దెచ్చి గ సల్పు గఁ గలం డె? మిత్రుఁడా. 5
- ఉ. కాలము రాక ము నొకటి గల్గినఁ గాచినఁ గాచుఁగాని, పోఁ
గాలము రాఁగ నెద్ది యను గావఁ గ లేడు ప్రయోజకుఁ డిలన్;
జాలఁ గ గాలి వీచినను, జక్క గఁ గాయలఁ బ్రోచు చ్చింతముల్
నేలను రాల కుండ; మఱి నేర్పు నె పండిననాడు? మిత్రుఁడా. 6

కామము.

- ఉ. కామము వృద్ధిఁ బొందుటకుఁ గారణ మారయ సంకమంబు గా
కే? మది దానిచే గెలువ నెంచుట యగ్నిని నగ్ని నార్చు చే;
భూమిని నాముఁదాటిగెల, పూటకుఁ బూటకుఁ గ తి హతె నా,
యే మెయి నెట్టివీళ్ళు చెమరింపక యుండెడు నయ్య? మిత్రుఁడా. 7
- ఉ. కామముఖారవర్గ మధికం బగుఁ దత్తదభీష్టితక్రియల్
శ్రేమను జేయఁ; గావున నుపేక్షయ సంతుల్యకారి వానికొ;
భూమిని బ్రజ్వలించుహుతభుగ్గేయదార్చులు, ప్రీతికృష్ట
ద్ధామసమిత్ప్రదానమున నాటు నె మానినఁ గాక? మిత్రుఁడా.
- ఉ. తా దృఢచిత్తుఁ డయ్యు వనితాజనసంగతి కన్నఁ డేగఁ గా
రాసు; తద్రజ్యలాంగికవరప్రభ డెందము నీరు నేనెడికొ;
మేదిని లోహ ముల్బలసమీపము నొందెమదాక గట్టి; యా
మీఁదను జెన్నముద్దకును మెత్తని దామఁ గరంగు; మిత్రుఁడా.
- ఉ. సన్నిధి నున్న దోషమునఁ జయ్యన నెయ్యము హెచ్చి, నీచు నేఁ
గిన్ననఁ బొందఁ దోచు; నటు గావున నొండ్లప దాల నుంట మే

లన్నులు; పొన్నగున్నపయి నల్లినవల్లిక యైన, చావు గా
నున్న నొకత్త తుమ్మపయి నొండెను వ్రాలక యున్నె? మిత్రుడా
ఉ. కాంతుడు పేద యే నరనిఁ గాచి చిలితురు; భాగ్యవంతు నే
నుంక చలింప కుండు రొరుఁ జూచి పతివ్రత లాత్మయం ; దయ
సాగింతుఁ జూచినం గదలుఁ గాకులు వచ్చినయట్లు సూచికల్;
శెంతల విజృంభమున్నను జలించునె యిందుక యైన? మిత్రుడా.

కోర్కెధము.

ఉ. కోర్కె యైనచో బుధుని గొంతు దుష్కిర్యు లాచరింపఁ గాఁ;
బాపము చాన వాగలను బైకొని లేజము మాప కున్నె? సం
దీపితుఁ డై తమంబును మధింపఁగఁ జాలినకీలి ధూమజా
లాపహృత్ప్రకాశుఁ డగు నన్ని దహించుటఁ జేసి; మిత్రుడా 1౩

ఉ. తామర మున్నమానవుడు తా మని యాట విరుద్ధమే? నిజ
క్షేమముఁ గోరువాఁడు నిరసింపుట మే లగు మండిపా; టిలం
బామినయంతమాత్రమున బగ్గున మండెనునగ్గిపుల్ల బు
గ్గా; మఱి మండకుండునది యోషద, నొందదు గాదె? మిత్రుడా.

ఉ. కోపము రామ కోవిదునకుం దనకుం బరు లేమి చేసినన్;
గాపురుషుండు తద్విధమునం బరమత్తమ పూనఁ జాలు నే?
బాపురె! వాడి రాదు గద పైడికిఁ గాలించి కొట్టి రాచినన్?
పైఁపదు గాదె యట్టినుము, కాతఁడె బూనును గాని? మిత్రుడా.

ఉ. చాలఁగఁ గోప మెత్తినను, జల్లనిమాటల కాంతిఁ బొందెడుం
బోలఁగ సజ్జనుండు; మఱి పొందక దుష్టుడు చూపు దౌష్ట్యమున్;
బాలకుఁ బొంగు రా, జలము పైఁ జిలుకంగ నడంగుఁ; గాని దు
స్థులము బగ్గున న్నెగసి ధామము గాల్చును గాదె? మిత్రుడా. 15

- చ. తులువను తుచ్చవాక్యములఁ దూలఁగ నాశిష్టయంతమాత్రచే,
 నలుక జనించు నెట్లు మహాత్ములిశితలమానసంబునన్ ?
 జెలియకట్ట నిల్చి తనచేతఁ దృణాన్నిని వీచి వైచినన్,
 జలధిజలంబులం దుడుకు సంభవ మయ్యెడు నయ్య ; మిత్రుఁడా. 16
- ఉ. ఓపికతో బదుల్ సలుపును తమతోడను మేల మొప్పు; ముం
 గోపులతోడ నెన్నఁ డది గూడ; దవర్థము సంభవించుఁ ; గ్రీ
 డాభరణుద్ధి నాటకుఁ గడఁగిన నందము కండుకంబుతో;
 నాపని గాజుతో సలుప నర్హమె గర్హము గాక ? మిత్రుఁడా. 17

ఆశ.

- ఉ. అసకు మేర లేదు; తమయక్కుల కుండినఁ దృప్తి లెస్స; పే
 రాసకుఁ బోయినం, గరము హాని యగు; న్నిజ మెట్లు లన్న, బు
 ఘ్నసవపూర్ణకుంభమునయంచునలేసెను మక్షికాక్షుధా
 త్రాసము వాయదే ? మునిఁగి ప్రిణాము గోల్పడ నేల, మిత్రుడా
- చ. కలిగినమాత్ర మిచ్చిన వికాసము నోచును యోగ్యమోమునం
 దెలిమి దురాశపాతకున కంత యొసంగినఁ గల్గ నేర్పునే ?
 జలదము వర్షముం గురియ, సారపు నేలను ఘోసపూరికా
 చ్చలమున రోమహర్షణ మెసంగు; నెడారి నదెట్లు ? మిత్రుఁడా.
- ఉ. ఇచ్చను దృప్తి యున్నఁ దృణమే యొక మేరువుగాఁ దలంచి తా
 హెచ్చుగ సౌఖ్యమొందును; నతృప్తియ యున్న విరుద్ధమయ్యెడున్;
 బచ్చిక నల్లకొన్న తెర, పచ్చలకంబపుఁజండమామజా
 మెచ్చులమేడ చెర్ది కెవీనికి మేడయు మెచ్చె మిత్రుఁడా. 20
- చ. పరవనితార్థలోభ మది పాపము పాపము నమ్ము; దానికిం
 జొరక సుఖించుటే సుఖముఁ చొచ్చినఁ దప్పక ముప్పు వచ్చుఁ గో

పరతను బోరి పోరి వృషభంబులు పొందును శృంగళంగమున్;
బొటియలు త్రవ్వి త్రవ్వి తుది బోనున నెక్కిలు చిప్ప; మిత్రుఁడా.

జగువ్వు.

ఉ. మ్రుక్కడు లేవపుంబనులు మొక్కలు లై యొనరించు చుండియున్,
మ్రుక్కరు సిగ్గునన్ ఘనులఁ జూచియు; నీచుల కేవల మున్నదే?
కుక్కలు పెంటగోతులను గొల్లున నెంగిలిపాటి కుద్ధతిన్
మిక్కిలి కాటు లాడుదు, కమింపవు కుంభులఁ జూచి; మిత్రుఁడా. 22

చ. కలుషము లాచరించుట కకల్మషుఁ డెంతయు జంకుఁ; గాంపం
కిలుఁ డిలఁ గొంకు నెట్లు, పరికింప మఱింతగ నుత్సహించుఁ గా?
కలపెనుతొచ్చుగుంట గని యావలఁ బోవును గోవు; దానిలోఁ
గులుకుమఁ గాఱుదున్న పడి కొట్టిన లేవదు గాదే? మిత్రుఁడా. 23

ఉ. ఎవ్వడు రోఁతలోఁ బొరలునెడై కదే ప్రియ మాను; యోగ్యపుం
జోవులు ప్రాణగొడ్డములై; నుంతులు నిపులు గావు వానికి;
గుప్పునఁ గంపు కొట్టుచెడఁగుల్కినపుండుల నుంతుపుప్పికి
గప్పుర మిట్ట మానె? యది కాంచిన నప్తమె కాక; మిత్రుఁడా. 24

ఉ. భాగ్యము చాలఁ గల్గినను, బాడుగొనంబులు వీడ రన్నువల్;
యోగ్యుల పేద లయ్యుల దమముత్త మవర్తన మాన లేదు; రా
దోగ్యపదార్థ ముండినను, బుచ్చినయెమ్మలు దెచ్చు గుక్క; లా
రోగ్యమాదప్పి స్రుక్కియు హరువులు మేయు నటయ్య; మిత్రుఁడా.

ఈర్ష్య.

చ. పలుగులు గన్ను లుండి యను బాగగువస్తువుల జూడ నోడి లోఁ
గలఁగుదు; రైన దానికిని గాదది లోపము; వారిపాప మే;

మొలగును గాన లే కొకగవిం దెనుజీకటిలోన నుండు గ

బ్బిలములు; దాన నాకొఱత వెల్లదె వానిది గాక? మిత్రుడా. 25

ఉ. చోన్నటు లాత్మవస్తువులు చెడ్డవి యైనను గారవించి, సం
పన్నగుణంబు లైనఁ బెఱవారివి దూఱుదు రోర్వ లేక; యె
ట్లన్నను, గాకిమూఁకలు నిజాత్మజులం బ్రియ మారఁ బ్రోమచుం,
దన్నుచు నుండ వే పరభృతంబులబిడ్డల రేగి? మిత్రుడా. 27

తొందర.

చ. సరగ జనించి వే పాదలుపర్యవదార్థములు న్నశించు నా
సరికి న; తద్విరుద్ధములు కాక్వతముల్; తొర మేలు గాదు గా?
పెరిగెడు నేపు గాఁ జనుకు పృథ్విఁ బడం జిగిలింత; నిల్చు నే
చిరగతి మొల్చి వృద్ధి యగుచింత ధ్రువం బగుఁ గాని; మిత్రుడా.

ఉ. వేగిరపాటుచేత నొకవేళను గార్యము గా నె చూడు, తా
జాగున కొర్చి నెమ్మిగను సాగఁ గ నిచ్చినదాని కీడు రా
దోగు గనఁబడుం; బనఁటి నూఁదర గొట్టివయంతిపండ్లకుం
బాగు గ వచ్చు నే, ముదిరి సరిసేనపండులతీపి? మిత్రుడా. 29

ఉ. ఓరువుఁ బట్టుఁ దల్లిస, ఫలోద ను మా గృషికిం దనంత నే;
సారకుఁ దత్తఁటించిన, ననడ్డగ నుండిన, వృథ మయ్యెదన్;
బోరల గ్రుడ్డలం బొడుగఁ బుల్లలు పెక్కుదివంబు లోపికం
గూరిమి, బోద లాఁ; బగులఁ గొట్టిన, మానిన, నా నే. మిత్రుడా. 30

చ. విడువక నాఁడునాఁటికిని వృద్ధి యొనర్చినఁ గాక యొక్కతే
విడుతను జేయఁ జూచినను, వేగెగు లసాశ్వము లాను గార్యముల్;
కడుపున శుక్లసత్తశక్తివడి వర్ధన మొందునర్హకుం
బడలక మోయుఁ దల్లి; యొకమా టటు పూనఁ దరంబె? మిత్రుడా.

ఉ. చక్కగ నుత్సహించి పని సల్పి ఫలించు టె రూఢి; వ్యర్థ మా
నొక్కపుడైన మానుకొన కోపిక జేసిన రిత్తవోవు నే!
చొక్కపుటంటిపువ్వు విడుచుం దనరేకుల; గల్లు నత్తముల్;
దక్క వొకప్పు; డైన చుది దక్క వె కొన్నిటియందు? మిత్రుడా.

శాంతత్వము.

చ. దురునుదనానఁ బై బడును దుందుడు; కట్టులు దీర్చదర్శి వే
గిర పడ కుండు వెండి; తుగ్గిటి కి మృన కుండిన, వాఁ డె పోవు; భా
స్వరఘటికారమందు, నిమసంబులముల్ తనపైకి రాఁ గఁ, దొం
దర పడి గంటముల్, మరల దానిని బైకొను నయ్య? మిత్రుడా.

చ. అలతలకుం బదుల్ మొనయు నయ్య మహాత్ముడు? వారు ప్రేలుకా
టులు తనుఁ గానియట్టులు నెఱుంగనియట్టులు గా నటించెడున్;
ములుచుదనంబునన్ భషకముల్ తనముందట భౌకరించినం,
గలభము ఘోకరించెడు నె కృమృత కోసముఁ జెంది? మిత్రుడా. 34

ఉ. శాంతులఁ జూచి మోఱుకులు చాలమి వెట్టుదు రిం తె; వారివి
కాంతి దురాగ్రహానుగ్రహుల గల్గినే? చెయ్యలు వజ్రీతుల్యముల్;
వింత యె? కొండ కోడి యడవిం దహించు దవంః; కొండ నిం
తింతులు గాఁగఁ గోసి పవహించును జల్లని నీరు; మిత్రుడా. 35

ఉ. కోర్కెలచేతలం జెడినఁ, గొం తయినం గల దాసమేదిన్;
సాధుల కలగ వచ్చినను, సర్వము శూన్యము గాక యాడు నే?
సాధము నగ్ని యంటుకొనఁ జక్కగఁ దక్కును గోడ లైనఁ; నం
భోధి య పొంగ నేని యవి భూమిని బూడక యున్నె? మిత్రుడా

చ. కనులను నిప్పుకల్ గురియఁ గాఁ బయి వచ్చుమహాగ్రహాని యుం.
దనకడ నోరు పున్నయెడఁ దత్తు ణమందె పృథాంతుఁ డయ్యెనున్;

ఘన మగుభూమిలోడ వడగాకుపు భీకరభంగి వీచి, చి

క్కినితడివట్టివేళ్ళరడకం బడి చల్లన గాదె? మిత్రుడా.

37

ఉ. కాంతుల కగ్గఁ జేసినను, సంతస మొందు నె దైవ? మక్కటా!

యంతకు సంత వారలకు నప్పుడ గట్టిగఁ గట్టి కుడ్పుఁ జే ?

కాంతి నడంచుఁ బున్నమను గల్వలఁతీనికి భూమి యడ్డ మై;

ధ్యాంతము కోటికొండ లయి దానిని మింగగద దానె? మిత్రుడా. 38

ము.

చ. నీలుకడగండ్లు వచ్చినఁ, బ్రపంచమునందు వినీతు లోర్చి య

వ్వలఁ దల యొత్తికొండు? సరివారలలోఁ జెడిసోడు రుద్ధతుల్;

హాలికమతారఖండితము లై మరలం జగిరించు కాఖు, లీ

యిలపయి నిట్టతాడులు ను నీతలు రూపఱుఁ గాదె? మిత్రుడా.

చ. శ్రీమ తమ కైవసో హృదయసారము గల్గినవారు లోనిను:

ఖము వెలిపుచ్చ కుండెదరు; గాని తదన్య ల టుండ నేర్తురే?

తమకమునన్ హుతాశనుఁడు దాహము నేయుచు నున్నఁ, తేవమా

మలను బుట్టు నే వెదుకులం బలె ఘోరరవంబు? మిత్రుడా. 4

ఉ. ప్రబుచ్చుచు సంభవించెడువిపత్తులు చుట్కనివారిఁ బట్టి త

బ్బి పొవరించుఁ, గాని వెఱపింపఁగ లేవు నుమీ మహాత్ములన్;

మబ్బలఁ దూలఁ బుచ్చుఁ బవమానము చిత్తము వచ్చినట్లు; తా

గుబ్బలులం గదల్చ సమకూడునె యెన్నటికైనఁ మిత్రుడా. 41

ఉ. అడద లొంది చెన్నజీయు నార్యులు వెన్నడ రవ్వి నేయు నే

కాశుర; మట్లు సంపదలుఁ గల్గును; గాలవశంబు లన్నియున్;

దేవకు నల్లమబ్బు లరుదేర మటుంగుమఁ, బోవఁ దోయెమన్;
జావల కోర్చి రాజు రుచిసంపద నొందఁడె ముందు? మిత్రుఁడా. 42

ప్రతాపము.

- ఉ. ఇంక మటాచు మారి నొకఁ డీ వలెనే? నిజశక్తివిద్విష
ద్బృందము నోర్చి తా న కొను వీరుఁడు; రాజ్యము వీరభోజ్యమే;
పయ రెలుంగు లేనుఁగులుఁ బట్టము గట్టె నె సింహాసింధమున్
మందలకున్? స్వకీయమహిమం బ్రభు వయ్యెను గాక; మిత్రుఁడా.
- ఉ. లేజము గల్గినాఁ డవతుకా సహియింపఁ గ లేమి యెచ్చటన్
నైజము; వానికి స్వయనునం బని యేమి యు లేదు చూశుమీ;
లేజన మీఁది దొరప్రమిదదీపము, జక్కఁగ వెల్ల నిచ్చు నే,
రాజామఁ గ్రిందిప్రమ్మిడను రాలినదీపపు మొగ్గ? మిత్రుఁడా.
- ఉ. మెత్తనివాని నందఱు ను మిక్కిలి బాధ యొనర్తు; రాగ్రహ
యత్తునితోలి కేగ రొక రై నను; నొవ్వన కేది మెప్పిలన్?
మొత్తును జాలి లే కనిశమున్ ఘటకారఁడు పచ్చికుండఁ; గిం
చిత్తును దాఁకఁ బోఁడు గద చిచ్చునఁ గాలుఘటాబు? మిత్రుఁడా.
- చ. తలఁకెడువారి దుర్మదులు దర్పితు లై బెడరింతు రూర కే;
తలపయిఁ దన్నువారలకు దండము వెట్టుచు లొంగి యుండఁ రే?
కొఁకల కేగువానిపయిఁ గే లటా సాఁ చును మత్తుఁటనుఁగుర;
గలఁగుచు మావట్టిలఁ గని కొళ్ళను మ్రొగ్గును గా దె? మిత్రుఁడా.
- చ. బెడరిన లేగి తై బడును భీకరభంగిని దుర్లనుండు; తన్
గదిమి యెదుర్చుచోట నిజగర్వము సర్వము దూలి పోయెడున్;
మొదట 'మొటింగి కుక్క' లేలుముం గద యూడనిఁబాశువారలన్;
దుదిఁ దను వ్రేయువారిఁ గని తోఁక ముకుంచుక పాటు; మిత్రుఁడా.

చ. నరుడు పృథావంతుఁ డయినఁ, దను మీతినవారిశేజమున్
వరుస హరించి, లోబడినవారికి సొంపు ను బెంపుఁ గూర్పు; భా
స్కరుడుదయాద్రినెక్కిపయిఁగ్రాలెడుచుక్కలదొక్కి, కాంతిభా
స్వరకనకాభిషేకమును సల్పు నగాగ్రిములందు; మిత్రుఁడా. 48

ఉ. శూరుడు దైవలోపమున స్రుక్కియు ధీరత ముం దె పోయెడున్;
భీరుడు వల్ల దప్పినను, బెగ్గిలచు నెవ్వనుదీయ వుండు నే;
నేరుపు దక్కి బాహులు ముణింగిన ముందట కే ముడింగెడున్;
ధాతుణి బాదకాఖి లటు దా మొనరించు నటయ్య? మిత్రుఁడా. 49

చ. అరయఁ గఁ బాటుఁబోతు మొనయం గలడయ్య పృథావంతు, హ్రీ
విరహీతుఁ డై యరాతికిని వెన్నిడి యూడనిఁబాడుఁ గాక ? తా
నరుణభస్మిదిక్కు మొగ మై యెపు డైనను నీడ పోవఁ గాఁ
జొరిపె యొనర్చు నే, మటుఁగఁ జూచును గాకడలొంది? మిత్రుఁడా.

ఉ. ముక్కున నావి గల్గఁ, బెఱుమాఁకల నాకుల పెట్టుఁ గాని, తా
జిక్కుఁ డరాతి కాయుధము నేవడ నీయఁడు శూరు డెన్నఁడున్;
గ్రక్కున వేగు రైనను ముఖాముఖి గీకొని లేర నేర్తు రే
యుక్కున, జీవ మున్నపులి నొందెను, దన్ను మొందె? మిత్రుఁడా.

చ. తొడరి మహామహాండు తనదుస్సహవికృమ మొక్కయల్పువై
నుడుగక చూపు నే; తగుసమున్నతుమీద న చూపుఁ గా కిలం?
బిడుగు భయంకరార్భటిని బిల్లుపయిం బడు నయ్య, మిన్న ద
న్నెడిమెడలన్ మహాదుర్ధరణీంద్రములం బడుఁ గాని? మిత్రుఁడా. 52

ఉ. క్రూర్యము నూపుకూరినెడఁ గ్రూర్యము నూపుట యే పృథస్తపుం
గాఢ్యము; పాఠిహానికిని గారణ మా నుజనత్వ మయ్యెడన్;
శ్రూర్యముతోడ బున్న మని సర్వ మెదిర్చిన, దుడ్డుఁగట్టతో
దోయ్యగ మొప్ప నొప్పును; దోసిట నొప్పిన ముప్పె; మిత్రుఁడా.

- చ. చతురుడు దూరభీరుత యు సముఖశూరత నూపు; వచనా
చతురుడు కేవలం బతనిచర్యలకు నివృత్తకార్యుఁ; డు
ద్ధతు రిపు డాయునంత కని దాఁగి పదంపడి వాడి నూపు; మున్
ధృతి బహిరంగ మైనయొక తీటనని న్నెనుదీయు; మిత్తుఁడా. 54
- చ. తనకు ఘటిల్లుచోనికిని దప్పుకొనన్ వెర వొందు లేనిచో,
మనుజుడు నై జడేజమును మానక చూపుట లెస్స; యెట్లనన్,
శునకము వెంట నంటి, తనుఁ జాల్కఁగ జంపగ వచ్చుచున్నఁ, జెం
తను దరు వైన లేనపుడు దాఁట దెప్పిల్లి యెదిర్చి? మిత్తుఁడా. 55

ఘనుడు.

- ఉ. ఎంతయు నాస యుండినను, హీనుడు తోడెము నే గ్రహించుఁ; గా
సంతయుఁ జిక్కఁ కుంజఁ దనయాసను దీర్చుకొనున్ ఘనుడు; నీ
రంతికమందు వెల్లివిరియం గొనుఁ గొంచెమె చిన్నకన్న; మొ
క్కింత కొంత లేక కడు పెల్లను నింప దె చెరువు; మిత్తుఁడా. 56
- ఉ. హీనుడు వానిపాటకొఱకే పొర లాడును; గాని మానముం
బూనినవాఁ డనేకజనపోషకపౌరుషకారి యయ్యెడున్;
శ్వాసము దానిమట్టు కొకశల్యము నోర గ్రహించు; ధీరవం
చానన మెన్ని యో తినఁగఁ జాలుగజంబు వధించు; మిత్తుఁడా. 57
- చ. ఘనులు ను నుర్వి నల్పులకుఁ గానఁ గ వత్తురు వారియట్లు; త
జ్జనులకు దూరయోజనము చాలదు గావున; వారలంతు లే?
కనులకు నూత్మరూపమునఁ గన్పడునంత నె ఋక్షముల్ నభం
బున నట్లు లుండు నయ్య? యవి భూమికి నెక్కుడు గా వె? మిత్తుఁడా.
- చ. ఘనుడు సమస్త దేశముల గౌరవ మొందును; నీచు నైవ్య మొం
దును; నవివేకించెంత నిది దోచు విరుద్ధత; నెట్లు లన్న, వెం

దును వలకలు మన్నన గనున్; బెఱకే లవమాన మొందు; నై
నను విపరీత మై యిది గనంబడ దే శిశునందు? మిత్తుఁడా. 59

చ. పుడముని వన్నె వాసి గలపూరుషుదోషము స్వల్ప మైన, వె
ల్లడి యగు చుండు; బాపి పదిలక్షలు చేసిన, బైట వచ్చు నే?
మడుగుజిలుండుబుట్టమున మున్నొకయించుక సోఁకినం గనం
బడియెడు; నీలిగడ్డ చెడ మాసినఁ గానఁ గ రాదు; మిత్తుఁడా. 60

చ. అనదలు నైతముం బ్రభుకటాక్షము గల్గిన, ఎన్నె గాంచెదర్;
ఘను లయినం బ్రకాశమును గాంచఁగ లే రది శీత యున్మహా;
నినకింకాపి చే దుఱగఁగించుఁ దశతశ్చ లూతతంతువుల్;
గన బరబాజుఁబోగులు ను గా కటు భాసిలు నెట్లు? మిత్తుఁడా. 61

ఉ. గౌరవలఘవంబులను గాంచి మహాఘనసీచవృత్తులన్
ధారుణి నుండఁ గల్గెదరు దైవమునాజ్ఞ నె యుత్తమాధముల్;
పౌరుషశక్తి గా దది; విభానురశుద్ధసువర్ణధర్మముల్,
తేరఁ దరంబె యిన్మునకుఁ దీఱనికాకల నైన? మిత్తుఁడా. 62

ఉ. ధీరుఁడు నేర వచ్చినను దిగ్గన లేచి సమంచితార్హస
త్కారము లాచరింప వలె; దక్కినచోఁ దన కే కొఱంత నూ;
సూరుఁడు రాఁ బరుండుజను సోమరి యందురు; కాల్మకృత్యముల్
నేరుపుతోడఁ దీర్చునతనిన్ నుజునుం డనుకొరె? మిత్తుఁడా. 63

—:30:—

దుర్రనుఁడు.

ఉ. కుంభిని వేషధారు లొకకొందఱు గల్గుటఁ జేసిభానురా
దంభవిశుద్ధమూర్తుకుఁ దారసిలున్ సిలుఁగుల్ నిజంబు; వి
శ్వంభర గుల్లముతైములు సంభవ మాటను గా దె యెవ్వరున్
కుంభదమూర్త్యుమాక్తి కమృతం గని నమ్మరు ముందు? మిత్తుఁడా. 64

చ. పరులకు జిక్కులం బఱుప భావమునందుఁ దలంచువాం ద్రోయో!

గురుతర మైనచిక్కులఁ దగుల్కొను చుందురు దా మె ధారుణిన్;

ద్వరితగతిం గవాటములు ద్వారనిరోధము నేయఁ బోయి, దు

ర్ధరదృఢకృంఖలార్థవిధాననిరుద్ధము లొను; మితుఁడా.

85

ఉ. ఎంచు గ మాయచే నొకని నేని జయించు నొ లేఁ దొ చెప్ప లే;

నంచితసత్త్వభావమున నందఱు దాఁ దుగ్రిటిమాత్ర గెల్పు; బై

మించుల నెన్ని చూపినను, మెక్కఁ దొకండు ముసిండిపండు; ద

ర్శించిన నేనిచిత్తము వారింపదు చూతఫలంబు? మితుఁడా.

86

ఉ. వంచకుచేత నొక్కమఱి వంచితుఁ డైనమనుష్యబుద్ధికిఁ

మంచిజనుడు నైత మెకమాయుషుఁడుం బలెఁ దోచు చుండు; నె

*ట్లంచన, వేడిపాల్ మొద లొకప్పుడు చుట్టున కూతి గాల్చినం,

గొంచక పిల్లి తాగెను నె గొబ్బునఁ జల్లనిపాలు? మితుఁడా.

ఉ. దొంగను బట్టుకొంట కొకదొంగ యె కా వలె; గాన నట్టివో

టం గవటస్వభావమునఁ దక్కులు నేయక నెగ్గ నేరఁ జే

భంగి ననక, విదూరజనిభంబులు నుగ్రిడ్లర మెచ్చి, మానితే

వం గయికోక యాఖువులఁ బట్టు నె బావురుగాఁడు? మితుఁడా.

88

చ. పలువురక్షేమవృద్ధులకు భంగముఁ దెచ్చెడులోకకంటకున్

మెలఁకువ నెట్లు లైనఁ బుడమిం గడలేర్చుట నీతి; యె ల్లనం,

బొలమున నున్న సన్న పరిమొక్కలకుం దనవాసురంబునన్

సిలుగులు దెచ్చుకుమ్మలకు జెల్గఁ చె గొడ్డటిచేత? మితుఁడా.

9

చ. పలువ లొకప్పుడుం దమకుఁ బట్టెడుగూ డిడనట్టివారిపాం

తలకును బోక, తిన్నయిలు వాళ మొనర్పఁ గఁ జూతు త మొకో?

*ట్లంచన, జాలసంచికిత మైనవిసారకుకంబు. నీల మే

ఘంచితబింతముం గని భయంపడి మిట్ట వె నీళ్ళ? మితుఁడా.

యెలుకలు వెండి పైడి గలయిండు లనేకము లుండ, మెండుగాఁ
గలుగులు దగ్గివ్వి వంటయిలు గాడెలు పాడఱఁ జేయు; మితుగ్గిడా.

ఆపత్సంపదలు.

- చ. కలిమి యు లేమి సౌఖ్యము ను గప్తము నీయవి యెల్లవారికిం
గలుగును గాలభేదమున; గాదు నుమీ తిర మిందు నొక్కఁడున్;
జలధిపరీత మాధరణిచక్రమునం గలసర్వజంతుజా
తుఁకు నహర్నిశల్ వెలుగు దు స్తమ మబ్బుట లే దె? మితుగ్గిడా. 71
- చ. ఇలఁ దనుయాత్రి సల్పునరుఁ డెప్పుడు నప్పటి నై జసంపదం
దలఁచుక పొంగు టాపవ మనంబున నెంచుక కుంగు టొప్పు ది
మ్ముల భ్రమియించుచక్రమున మున్ బయి నుండినయాకు క్రింది దోఁ;
దొలుతను గ్రింది దొనరము, తోడ నె మీఁదికి వచ్చు; మితుగ్గిడా. 72
- ఉ. సంపదయందుఁ బొంగు ను, గృశత్వము వాపవయందుఁ, దోఁచు స
న్నంపుజనంబులందు; ఘననందు వికారము దోఁప దెప్పుడున్;
దెం పయి వర్షకాలమున వేసవియం దడు గంట గుంట; చిం
తింపఁ గ నంబురాశి యొకభీరన నే సత మఁడు? మితుగ్గిడా.
- ఉ. సంపద వచ్చినం, బరవసంబున నీచులు గట్టు మీటి హిం
సింపఁ గఁ జూతు రొండులకు; జేయరు నూ ఘను లవిధధరిమన్;
ముంప దె గామిమూల్ వెఱదపొల్లునఁ దొల్కరి నేఱు? సందగ్గిమో,
గుంపులు గుంపు లై నదులు కూడిన; దాటదు వేల; మితుగ్గిడా. 74
- ఉ. ఆపద రాఁ గలప్పుడు మహాంబుధి నుండినఁ, గాన నున్న, భూ
స్థాపన మొందినన్, గుహల దాఁగినఁ, దప్పక వచ్చి తీరెడున్;
జేఁపలతెండమూల్, సాగసుజింకలగుంపులుఁ గూర్మసంఘముల్,
వీధిపసమూహముల్, పొరయ వే భయ మయ్యయి చోట్ల? మితుగ్గిడా.

- చ. తనకు నదృష్ట మేగడియదాఁకను బాగుగ నుండు, నంతదా;
కను జద లంటు; నావదలు గల్గవుపీమ్ముటఁ గూలఁ గాఁ బడున్;
బానరిచినట్టికాగితపులుట్టు దీపము వెల్లునంతకున్
జనుగద యుప్పురంబున? ననంతర మే మగు నయ్య? మిత్తుఁడా.
- చ. జనుల కదృష్టకాలమున సర్వము దాని కదే లభించెడిన్?
గన దురదృష్టవేళల నొకండు ను జేకుజ; చున్న దూడెడున్;
వని ననకారునం బ్రసవపల్లవపక్ష్యఫలంబు లొందు; నె
య్యనిచిన, నాకు రాలుతఱి నొందు నె, మోడ్వడు గాక? మిత్రుఁడా.
- చ. అరయఁగ సర్వశూన్యుడో మహాధనవంతుఁ డగున్ తుణుంబులో;
నురుధనికుండు పేద యగు నొక్కనిమేషములోన; నెట్లు నా,
నరుదు గ రి త్త దోచెడుమహాబిల మట్టై మొగుళ్ళచే నిరం
తర మగు; మబ్బు లన్నది పవంపడి పట్టిది గా చె? మిత్తుఁడా. 78
- చ. ఇలవయి మేలుగీ శృనుభనించెడువేళ హఠాత్తు గా నవ
స్థలు విపరీతముల్ దొడరఁ, దాల్చి భరం; బయినం గ్రమంబునన్
జాలకన గా వె? వెల్తురుఁ జొచ్చుచు నీడకు, నీడ నుండుచున్ .
వెలఁగునకుంఁ జటుక్కునను వెళ్ళె గనుల్ గను నెట్టి? మిత్రుఁడా
- చ. ఘనసుఖదుఃఖముల్ సమము గా లభించుచు నున్న, సౌఖ్యపుం
దినములు వేగినట్లు కడ తేజపు కప్పదినంబు లెంతకున్;
గనదురుచంద్రికావిశదకాంతిమనోహరపూర్వపక్షయా
మినులవలెం దమిస్రలు గమించుట లేదు గదయ్య? మిత్రుఁడా. 80
- చ. తొలఁతటికంటె మీటు గుణదోషము లిక్కంటునందు సాధ్యసా
ధుల కటు గాన నే యశము దుర్యశ మందున హెచ్చు వారికిఁ;
వలను గఁ గాల్చుచే నగరుపత్తికిని బొగచుట్టకుం, బరీ
మళము ను గంపు హెచ్చి సభ మాన్యత దూన్యత దే వె? మిత్రుఁడా.

ఉ. పేదలఁ గాన లేడు మమి పెద్దయు సంపదలొన నల్పుఁ; డే
మాదిరి నైన నక్కలిమి మాసిన నపుడు గాంచుఁ గాని; యాఁ
గా? దిననాథుపెన్వెలుగు గల్లఁ గఁ జాక్కలఁ బాప గాంచు నే
యాదటఁ, జిమ్మచీకటి రయమ్మనఁ గ్రమ్మినఁ గా? మిత్రుఁడా.

ఉ. పేద న టంచు నోరఁ దనప్రేవులు నూపిన, హీనుఁ డంచు న
ల్పదరఁ బొనర్తు; రనయంబు గభీరతఁ బూన లేస్స యాఁ;
బాచసమీపమందుఁ బడి శ్వాసము నోరు ను గుఱి నూపినన్,
మేదిని గంజి వోయదురు; మెండు గ నేనిక కీర? మిత్రుఁడా. 83

ఉ. స్వాంతములొన, లేమి గలయపుడు చొరతల కేమి వింత? య
త్యంతము కల్మి యున్నపుడు నెవ్వ జనింపక మాన వెట్టు లో;
ధ్వాంతము, వెల్లు లేనిరతీ దట్టము గాఁ గనిపించు టబ్బి మే?
కాంతి గలప్పుడుం జెవక కన్నడు నీడలపేర; మిత్రుఁడా. 84

చ. ఇమలల నెగ్గు లాడెదరు హింసయు లంచు వివేకహీను లై,
యిడును రె లేక యున్నఁ, దను రెట్టు రెటింగెదరో సుఖస్థితుల్?
మిడిమిడియెండలో నడిచి మిక్కిలి డస్సినఁ గాక శక్యమే,
పుడమిని జెట్లనీడనుఖమున్ జలసాఖ్య మెఱుంగ? మిత్రుఁడా. 85

చ. ఎవనికి నెట్టివృత్తి ఘటించును మే ల దె కీడు దెచ్చెడున్;
భువి భువనవృత్తిఁ జేడ్పడినఁ, బొందఁడు నిందను; లాఁతి నొందఁడున్;
దివి శశి వృద్ధి యున్ తయముఁ ద్రిపురుచుం గను, నిందుఁ డా నె; మా
నపుమెయి కుట్టి రూ పతాకునల్లి సడిం బడుఁ గాని? మిత్రుఁడా. 86

చ. ఒకరికి దేనిమూలమున నుర్విని లాభము గల్గు చుండు, వే
టొకరికి దాన నే మిగుల నొప్పమి యుప్పతిలం; బయళ్ళు బ
చ్చిక హిమబిందుబృందములచేఁ గని గండక నుందరం బగున్;
జకచిక లాడుచూతజలజంబులడంబు లడుగు; మిత్రుఁడా. 87

చ. పెరవులు వేయి యైనఁ బృథివి దొలఁగించు నె దుర్వివక్సరం
పరలు, జగత్సృష్టిపకునపారకృపారసపూరసత్కటా
క్షురుచులు పర్వ కున్న! గుమి గా మినుమిన్నని గాల్పిల్పిడుంగుఱుం
బురువులచేతఁ జీకటలు పోవు నె వెన్నెల రాక? మితుగ్గిడా. 88

ధనము

ఉ. రొక్కము గల్లువాని కితరుండు ను నేన యొనర్చుఁ గూళకుకా;
బక్కను సాధు నైనఁ దనబంధుఁడు గూడను నేవగించెడున్;
జక్కగ మేపుఁ బాడి గలనట్టను బందెబదొడ్డికాపరికా;
మిక్కిలి గంగిగో వయిన మేత్తు నె వంజను గాఁపు? మితుగ్గిడా. 89

చ. ఫలము నగణ్య మీయఁ గలభవ్యపదార్థ మొకండు గల్గినన్,
ఫల పడ లేదు పేద కది, భాగ్యము గల్గినవానికిం బలెన్;
బలమునఁ జేసి దున్నక య పండెమహాన్యపుఁగొంప) యుండినన్,
హలికుఁడు విత్తు లేనియతఁ డైన ఫలించు నటయ్య? మిత్రుఁడా. 90

ఉ. న్యాయసమార్జితం బగుధనం బస లైన, మదంబు పెద్ద; య
న్యాయపుసా మ్మ దెంత యయినన్, సేఖ మీయమి కాకపామును
జేయును; నేల చాల్కొలుచుఁ జీమ గడించి భుజించు హాయి గా;

చ. రాయిడి నెల్ల చిన్నులు సారంగముఁ జేర్చి నకించు; మితుగ్గిడా. 91
సరసము లైనగ్రంథములసార మెఱుంగఁ గ లేనికుంకలన్
నిలి గఱవారిఁ జేసి, బుధసింహులఁ జేయఁ డు దైవ మే మొకా;
ముఠిగెడుపేడలోఁ పొరలుపుర్వలతోఁకను వెల్లు దోచు; బం
ధురనుమగంఁగలోల మగుతు మ్మెదకుం గన రాదు; మితుగ్గిడా; 92

చ. పాదుపరు లైనవారు తముఁ బోషణ చేసికొనంగ నేర్తు రా
పదలను; దూబఱుల్ పడెడుపాటలు మున్నును చెప్పి తిలు నే;

- యువకము నేకరించుకొని యుష్ట్ర మెడారిఁ బిపాసఁ బొసెడున్;
మదకరి చల్లు లాడుకొని మృందును గీ యని యార్చి; మిత్తుఁడా 93
- చ. తనధన మైన, దా ననుచితంపువ్యయంబును జేయు చుండినన్,
గని మహనీయు లోర్వ; రది కాదనిగట్టిగ మంకలింతు; తె
ట్లవ, మధురంబు లౌజలము లన్ని యుదోయధిపాలు, నేయఁ జూ
చిననది కడ్డ మై మరలఁ జేయఁ జే చేలకుఁ గట్టఁ మిత్తుఁడా.
- ఉ. దాతలు భోక్తలుం బరమధన్యులు; సర్వము నస్థిరం బె యీ
భూతలమందు; నేది యెటు పోవు నొ కానగ నేర చెవ్వరున్;
దాతురు మేలికప్పురపుదంపలు పెట్టెలఁ; గొన్నినాళ్ళకుం
జాతురు వానిదారము లె; వోవ్య మె యర్థముపోక; మిత్తుఁడా.
- ఉ. క్షేమము, త్యాగభోగములు లేనిధనంబున నార్జనాదులన్;
లేకము గొప్ప వచ్చెడును లే; తుదిఁ దచ్చెడుఁ బెన్వివాళమున్;
గాతెకుండలంబులను గర్జము లాసను మోసిమోసి, యీ
రా! శిలకర్తరిం దెగి ధరం బడుఁ దీర్థములందు; మిత్తుఁడా, 94
- ఉ. విత్తము తాఁ గడించి పడ వేసిన నే మగు? నింటిలో నజా
గ్రత్త య యున్నచో, నది వకొవక లై నశియించి పోయెడుం
బొత్తిగ; నెట్లు నా, నడుగు వోయినకుండను మందినీళ్ళు దా
నెత్తుక వచ్చి పోసినను నే మగు నో పుకొపు; నుమిత్తుఁడా.
- చ. కలిగినవారి లేవడివి గాసిలవార లె కండు; గారి లే
ముల దురపిల్లుమానుసులమోము ను జూడగు పో ధనోన్మురుల్;
వెలుగున నున్నమానవుల వీక్షణ నేయుదు రంధకారము
దలిజను; లట్లు గాంచరు గదా మతి వీరిని వారు? మిత్తుఁడా. 95
- ఉ. సొ మొక్కచోట నుండ నొకచో ననుమానము గల్గి, పేర్చుగ
ర్వమునఁ జెప్పెట్లున్ నిరపరాధుల కె గ్గొనరించు చుండు

- కమ్మలు దాచుకొన్నయెర కప్పున వే తొక పెంకుకిందఁ దా
నమ్మల నుండ, దాని కవి యీడ్వ వె వట్టివి పట్టి? మితుగ్గిడా. 99
- న. సమయము వచ్చినం దనవశమ్మున నున్నధనంబు, నోరికిన్
శేమరుకు వచ్చువిద్య యు నె నేరుచు నక్కఱ దీర్చఁ నమ్ము; కూ
పమునను గల్గునీశ్వవలె వారిధరంబున నున్ననీకు లే
కగ్రమమున మంచియక్కఱకు రాఁ గల వో పరికింపు; మితుగ్గిడా. 100
- చ. ధనము గలంతమట్టునకుఁ ద న్నఖిలవృజ్జున్ ముఖస్తుతుల్
ఘనము గఁ జేయు చుందు; రిది గాంధ వలెన్ ధరితుల్ వివేకులై;
మనుజులు డెంకదొక్కలకు మామిడిపండ్ల బినుంగు చుండ్రె; తీ
యనిరస మంత పిండుకొని యావలఁ దోవ రె వాని! మితుగ్గిడా.
- చ. కనకమువల్లఁ గల్గెడుసుఖంబునకం టెచు దుఃఖ మే ఘనం;
బనిశము మోద మొందు నరుఁ డక్కఱ కుండిన దృష్టి మోనినన్;
గనదురుచిత్రపింఛమునఁ గ్రొలుమయూరము లేమిసౌఖ్యముం
గనియెడు లాఠిపుల్లుగమికన్నను, దుఃఖ మె కాక! మితుగ్గిడా. 102

దాతృత్వము.

- చ. తమ కని దాచుకొన్నది వృథా ధన మింటను బూఁజు గట్టు? లో
కమునకు మేలు గోరి యిడఁ గా నది యోగ్యము శ్లాఘనీయ మా;
సమితము కంధి దాచుకొనునంబువు, నీలము ఖార మయ్యె; మే
ఘనులకు నిచ్చినట్టిది, యకల్మషమున్ నుభురంబు? మితుగ్గిడా. 103
- ఉ. పాత్రమునందుఁ బడ్డ దనపాయతఁ గోటిగుణంబు వృద్ధి యా;
ధాత్రీ నపాత్రీమం దది మొద లెచ్చి పోవును; నిశ్చయంబు; ను
క్షేత్రమునందుఁ బల్లునొకచేరెఁడువిత్తులు గో నెఁ డయ్యెడున్;
జిత్ర మె చాటి నేల నవి చేటుచు బొందుట లే దె; మితుగ్గిడా. 104

- చ. ఆలతి గ నిచ్చినం, బరమహర్షము నొందెడు గాని పేద, తా
గలిగిన దంత యిచ్చినను, గల్గినవాఁ డెపు డూఁడిల్లె; శీ
యల జలదంబు కొంతజల మిచ్చిన, సస్యము లుల్లసిల్లెడున్;
జలనిధి సర్వముం గొని యుఁ జాలక మోగును గాదె' మిత్తుడా.
- చ. మతి నెఱదాత రెప్పుడు ను మంచివి దాచుక చెడ్డ వొండ్లకు
వితరణ మీఁ దలంపక వివేకమునం దగిన ట్టానర్తు రాఁ;
బ్రతిధరణీజరాజము ను బక్ష్వఫలంబులు గాయ అండ, భూ
సతికిని బండు లిచ్చుట నిసర్గగుణం బగుఁ గా దె' మిత్తుడా. 1
- చ. జను లసమర్థులైన నివ, సత్కృతి నింపు గ నాదరించినన్,
మన మతిపార్ష మొందు, నది మాని యొసంగినఁ గారు మోద; మె
ట్లన, నెలమావినీడను వికాలపవంబున నేద దేఱ దే?
పునుకను దాడు పెద్దఫలముం బడ వేయ న దేల? మిత్తుడా. 107
- చ. పదరక యర్థి కిచ్చెదరు పాడిమెయిం గలనాడు; లేనిచో,
గొడుకక బిడ్డ నే చెదరఁ గొట్టుదు రూరక బాధ పెట్టినన్;
బొదుఁగున బాలు గల్గ నిడుఁ బొందు గ నేరికి నైన; లేనిచో,
మొదవులు వానిదూడల నె మూతులు పీల్చి గఁ దన్ను; మిత్తుడా.
- ఉ. తా నిడు ట్టేయ కుంకట యుఁ దత్క్షణ మే సుజయండు దెల్పెడిక;
హీనుడు త్రిప్పిత్రిప్పి విసిగించి తృణమ్ము నొసంగ కంపెడున్;
గానమెకాల వేసఁగిని గ్రహింప నిచ్చి యొ యీ కొ పంపు రాఁ
గా నె మందుం; గదారి యటు గా; దడియాసలఁ బెట్టు; మిత్తుడా.
- ఉ. ఇయ్యకు మంచుఁ జెప్పినను, హీనుఁ డొసంగక మానుఁ; గాని తా
నియ్యక పోడు దాత, యెవ రెన్నివిధంబుల నడ్డగించినన్;
గయ్య, కలింగ యడ్డ పడఁ గట్టు వడుం, బొల మెండఁ బాటినం;
బయ్యెర గెంటు చుండినను, బం దగు నే జలదంబు! మిత్తుడా.

ఋణము.

- చ. ఆవసర మెంతవారలకు నైనను వచ్చును; గాన మంచిమా
నవుండని లోచె నేని యు ఋణ మొసంగన్ వలె శంకఁ దక్కి; న
తువమెయి నెల్లయోషధితతుల్ మొలపించున దయ్యు, గుల్ల యై
యవని యపేక్ష నేయ నెరు వర్త మె యీయక పోవ? మిత్రుఁడా.
- చ. అడుగక యున్న నున్న యగు న; పృటు గావున మంచిమాటలన్
గడువునఁ దప్ప కుండ నడుగన్ వలెఁ జమ్ము ఋణమృ దె ట్లనన్,
దొడుకుల రేపు మా పరసి దోహనము బాసరింప కుండినన్,
జెడి యొక కొన్ని నారములఁ జేపు నళించును గా దె; మిత్రుఁడా.
- చ. పగ తెగు లప్పు తప్పు నివి పొగ్గివ్రము లైనను, వేగ నేమి యున్
మిగులక యుండి దీర్చుట యే మే; లటు నేయనివో నపాయ మా;
రిగిలెడునగ్నిహోత్రమును రాజక యుండఁ గ నీటిధారల్
దగ మొద లంట నార్పమి బదంపడి యే మగు నయ్యు' మిత్రుఁడా.
- ఉ. అప్పులు తాము పుచ్చుకొనినట్టు లె క్రమము నీయఁగా వలెన్?
దప్పిన వీడు నొక్కొ ఋణదాత, గొను గద కక్కసంబునన్?
దిప్పలు నీకు లన్ని తెక తేరఁ గఁ బీల్చి, మొఱుగఁ జూచు గా
కొప్పరికించు నే ఖరమ మూఖుఁడు గె కొన కుడ? మిత్రుఁడా.
- చ. ఇతరులసామ్ము లోభి హరియించి యెస్కగనివో ద లెత్తి స
మృతిఁ దిరుగం గ నీ కికినమానిసి కుత్తుక వచ్చు వోసి యు
ద్ధతిఁ గొనుఁ జమ్మి; యూధమున దాచినపాలను గోలొకట్టిలం
బీతుకఁ జె దోగ్గ కుగ్గధుఁడయి పెన్మెడకొంతులు గట్టి? మిత్రుఁడా.
- ఉ. వడ్డికి నాన పుట్టి చెడువానికి విత్తము నప్పు చెటిసన్,
వడ్డికిఁ జే లె కా కనలువట్టము గుడను సంధిమి చెడున్;
గడ్డి యుఁ జొప్ప యుం జనుపకాడలుఁ దొడును జిట్టుఁదా
రిడను గొడ్డుటావునకు నే మగు నో పరికింపు; మిత్రుఁడా.

లోభిత్వము.

చ. అనద నటంచు నో రెఱచె నా, నిలుపేదకు నున్నయంతలో
ననఘుడు వెట్ట కుండఁ; డకటా కలుపాత్ముడు లోభి వెట్టు నే ?
కనుగవ తొప్పలం దెఱచి కన్దొన, వెల్తురు దాచుకోదు గా,
తనకడ నున్నవస్తువులఁ; దాఁ దిమిరంబు ను బోలె? మిత్రుడా. 117

ఉ. పాణిముకంఠెఁ దీ పయచు బామరుఁ డర్థముకై పెనంగుచుం,
బాణిము నర్థము న్విడుచుఁ; బ్రాజ్ఞుడు తద్విపరీతచర్యుఁ; డ
క్షిణమధుద్రవం బిడక జీవము లిచ్చును ముందు దంశక
శ్రేణి; పెరన్ ధరాజము త్యజించి గడింప దె నెండి? మిత్రుడా. 118

ఉ. అక్కఱతో గడించి కడు పార భుజింపక దాచి, లుబ్ధకుల్
మిక్కిలి దుఃఖ మొందెదరు మీఁదను; భోగు లె మోదభాగు లా;
మక్కువఁ దాన రేక మధుమక్షిక తేనెను బుట్టఁ గూర్చి తా
నుగ్రుక్క నెలుంగు గ్రుక్కగొనఁ; జూడు మల్గిచుకరంబు; మిత్రుడా.

చ. విను కతినుల్ మృదూత్తులను వేఁడెడువర్ణల కీక, తారు నుం
దివక ధనంబు దాచినను, దెక్కలికొ అది దక్క నిత్తు రే?
చవవునఁ బుల్కచిల్కఱ కొసరి మెసంగక, నారికేళముల్
పెనుచును లోనఁ గొల్పెరను; బేరులుతల్ దిన కు న్నె? మిత్రుడా.

ఉ. తా నొక కానుగ వృత్తుడు దానము నేయఁ జొసంగుచోటికిం
బూనిక నడ్డ మాఁ, దనదుపుట్టి మానింగినయట్టు లోభి; యాఁ;
గానల ముండ్లతృప్త లొక కొలమునఁడు ఫలింప కుండి యున్
మాను గఁ బండు లిచ్చునెల్లమాత్రుల కడ్డము రా వె? మిత్రుడా. 121

చ. ప్రజలకు, బంచి పెట్టుటకు దృష్టము దాత యొసంగ, లోభి చే
రజ మది తాన మ్రింగును దురాశ; మహోన్నతుఁ డట్లు నేయు నే

నుజలము మేఘముల్ వలయుచోట్లకుఁ బంపుట కీమ, సైకత
వ్రజముహరించు; గాని కుధర్వలు హరించు నటయ్య? మిత్తుఁడా.

చ. ఆపసర మావ్యయంబునకు నైనను బాణము లొప్ప కున్నమా
నవునకు లాభ మబ్బ; దతివృత్తము తప్పక వచ్చు నమ్ముమీ;
తవిలిసయాసతో మన మె త్రావఁ గ వచ్చు సర్వ మంచుఁ గేరి
పు విడువ కున్న, నా వెటులు ముందుగఁ జేఁపెడునయ్య? మిత్తుఁడా.

యము.

చ. ఘనులను నాశ్రియించినను గవ్వము లన్నియు గట్టె యెక్కు; హా!
దినదినగండ మల్పులను దీనత మానవు లాశ్రియించినన్;
వననిధిలోనిమత్స్యములు వర్ధిలు చుండ వె నిర్భయంబు గా?
జెన వెలువడ్డ దాది గ నశింప వె గుంటలమీలు? మిత్రుఁడా. 124

చ. అనయము సాఖ్య పెట్టుఁ దనయాశ్రితులకొ ఘనుఁ డైన, నీచుఁ డో,
తన క దె సం దటంచును మదంబున వారల నేఁచఁ బూను; నె
ట్లన, హిమఘర్మవర్షసమయంబులు మాఁడిటఁ బాంథులన్ వటం
బనువు గఁ బోయె; దున్ముదతీయంజనఁ గొట్టులుగొట్టు; మిత్తుఁడా;

ఉ. కొంచెము కాలునేతులను గూడఁ గఁ దీసికొనం గ శక్తి గా
న్నించినదాఁకఁ గా కవుల నీచునకున్ ఘనుఁ డెట్లు లోఁబడున్?
గాంచఁ గ గుల్లలోనఁ గలకాల మడంగు నె పిల్ల! సాంగ మై
చంచున దానిఁ జక్కఁడఁడి చయ్యన వెల్పల రాదె? మిత్తుఁడా 128

ఉ. ధారుణిఁ బూజ్య రౌజనులు డిక్కువవారిని నాశ్రియించినన్,
గౌరవహాని లేదు; తమ కార్యవుఁ గక్కుఁజీతిం దటస్థ మా;
సారతరంబు లైనయలసానలఁ దీతినజాతిరత్నముల్,
దాఁము నాశ్రియఁచ, వెల తగ్గు నె యించుక యైన? మిత్తుఁడా.

చ. తనకడ నున్న సేవకలదార్ధ్య మెఱుంగఁ గ లేక, యందఱం
బనిగొను నొక్కతీరున నె పొవపునీచు వివేకహీనతన్;
గనుఁగొనఁ జాకివానికడ గాడిద గుఱ్ఱముఁ గూడ నుండినన్,
గొన మెఱుంగెండు; రెంటిపయి గుడ్డలమాట లె వేయు; మిత్రుఁడా.

చ. మనుజుఁడు క్రిందివారిఁ జనుమాన మొనర్చుక యాశ్రియింప కుం
డినఁ బయివారిమన్నెన గడింపఁ గ లే దతఁ డెట్టి డయ్య; నె
ట్లన, నల విడ్డకంపలను నల్లికబిల్లికఁ జుట్టుకొంచు నొ
ప్పనియెడఁ బాదులోమొలక పందిరి యొక్క నటయ్య? మిత్రుఁడా.

ఉ. సమ్మతివర్తి తేని కని చాల నశక్తుని నాశ్రియింపవ్య
ర్థ మ్మగు; దౌల నుండినను దత్తుఁ గన న్వలె; మేఁకయుత్తమాం
గమ్ముసమీపమందుఁ గలకంకకుచమ్ములఁ బట్టి వేలిసం,
గుమ్ముల వచ్చు నయ్య, పొదుఁగుంజను లిచ్చును గాక? మిత్రుఁడా.

చ. చెడి పరభాగ్యజీవనము నేయు ఘనుం డర సచ్చి; నీ చదే
కడు నుఖగౌరవావహము గా నెపు డెంచుక పొంగు సిగ్గు లే;
కడవికిఁ బాసి వచ్చి కృశసై యుపలాలన నేయఁ జేయఁ గాఁ,
గడి గడె కెత్తు హస్తి; తనకం బదె చూచుక పొంగు; మిత్రుఁడా

చ. ఒక శులపెట్టువోడలకు నొగ్గుట దోసిలి పారువందె, ర
క్షుఁ డిడఁ గాలునేతు? లనిగర్హ్యము యాచన మానవానికిన్;
బ్రకిటము, పాలుమాలక ప్రభాతమునం బెనుబారు లై పిపి
లికలు ను నూకగింజల గడించుట లేదె స్వశక్తి? మిత్రుఁడా. 182

రాజు.

ఉ. రాజోకఁ దుంప కుండినను, రాష్ట్రమునందు ననేకదోషముల్
వే జనియించు; దానఁ బృథివీప్రజ కావద సంభవించెడున్;
దేజము గల్గునట్టిహిమదీధితి లేనియమాసరాతిరిన్,
భూజను లెన్ని యావదలఁ బొందెద రో పరికింపు; మిత్రుఁడా. 133

ఉ. రా జేటువంటివాఁ డతనిరాష్ట్రము నట్టి డ యాను; గావునక
రా జగువాఁడు సర్వగుణరమ్యుఁడు గావలె ధర్మవృద్ధికిక;
దేజిలుచున్న నాత్మ కడుతిన్న ని దొచును, నింద్రియంబు లే
యోజను బాపకార్యముల నూరక చేసెడు నయ్య? మిత్రుఁడా. 134

చ. సరసులు చాలఁ జేరుదురు వద్దుఁముల్ గలవానియొద్ద; న
క్కరణి న దుష్టునొద్దఁ బలుగాకులు నేరుదు; రెట్లు లన్నచోఁ,
బరభృతకీరకారికలు బంధరముల్ దలఁచుండు నందనో
తగ్గిరముల; ఎల్లకాశ్చికడఁ గాశులు గద్దలు గావె? మిత్రుఁడా,

చ. నరులను నేలువాఁడు కరుణారసపూరితుఁడు బ్రతాపసం
భరితుఁడు నాచు నుండఁ వెలె; భాసిలఁ డం దొకదాన నెన్నఁడున్!
కరము వధువ్రసంబు సరఫూతతి గూడను నుంటచే గదా
పెరుఁగును దేనెపట్టునెడఁ బ్రీతియు. భీతియుఁ గూడ; మిత్రుఁడా.

చ. వీసర వోనివీరమున వెల్గెడుతేనికి జంకుఁ; గాని పై
వేసము వేసికొన్నపృథివీభుజుని బ్రజ లత్యు పెట్టు నే?
రోసము గల్గుత్రాఁచును నరుల్ గనుఁగొన్న భయంబుఁ బొందఁ కే ?
కూస మలత్యు పెట్టుచును గుఱిమృతు చుందురు గాని? మిత్రుఁడా.

చ. అరి యనుచుం బ్రతాపమున నందఱయొద్దను బుచ్చుకొన్నసా
మ్మరసి జనోపయోగమున కై వ్యయ పెట్టుట నీతి భర్త; భా
స్కరుఁడు సహస్రధా భువిరసంబు గ్రహించి, హింపఁ జూచు నే?
పరుఁడు వాన లిచ్చి సదుపాయముఁ జేయును గాని? మిత్రుఁడా.

- ఉ. విక్రమశాలి యయ్యుఁ బృథివిం బతి యేలఁగ లేడు రాజ్యతం
త్రకృమవేది ముతిరి వినాగ; న దిద్వరు పూనఁగా వలెం;
జక్రము నిల్వఁగా నిరుసు చాలు నె యొక్కఁడు సుస్కు దయ్యుఁ;న
త్పక్రియ కొక్కకీలకము పార్వమున న్నిల కున్న ? మిత్రుఁడా.
- ఉ. కొట్టుచుఁ దిట్టు చెల్లపుడుఁ గ్రూరత నూపుట వట్టిపిచ్చి; తే
డి ట్టటు కంటఁ బంట బెసరించుచు సామ్యత నేల మేలు ను;
మెట్టిలు పృథ్వి దాఁ బరిమళించుఁ బ్రచండమరీచితేజానన్;
గ ట్టిగ పెట్టిగా నగును గాక; ఘనం బెటు నేయు ? మిత్రుఁడా.
- చ. సరనుఁడు నెమ్మి వాంఛిత మొసంగెడుసత్పథవర్తి యయ్యు, ని
ద్ధరఁ బ్రభు వాది నైజము ప్రతాపము నూపుట; వెన్న కాంతుఁడౌఁ;
గరము ను దొల్త గర్జిలచుఁ గారణ మాఁ గడఁ యొక్క-కున్ ఘనం;
దురుజలధారలం బిదప నొప్పచుఁ జల్లన గాఁడె? మిత్రుఁడా. 141
- చ. ప్రిజలకుఁ గల్లుబాధ తనబాధ గ నెంచి నివారణంబు వే
గ జరప కున్న తేఁ, డది య కారణ మయ్యెను నాత్మహానికన్;
నిజము, దురామయంబుల మునింగినమేనికి సత్వరం బ జే
హి జగతి వైద్య మియక యుపేక్ష యునర్చిన ఘే రె ? మిత్రుఁడా.
- ఉ. పాడికి నెల్లవారలు ను బద్ధులు గా వలె; గా కహంకృతిన్
గీ డొనరింపఁ జూచినను గెల్పు నె బల్లిదు దుర్బలుం డిలన్ ?
గూఁడులు పన్ని పిచ్చుకలు గ్రుడ్డులు పెట్టుక యుండ, నక్కటా!
గోడుపడం గ జోడుపులుగుల్, భుజగం బవి మ్రింగు; మిత్రుఁడా.
- చ. జనపతి న్యాయవంశనము సల్పక మిక్కిలి క్రూర్య మూనినన్,
జను లతిసాధు లయ్యుఁ దమశౌర్యము నూపక యాజ్ఞ నిల్తు రే?
యనలము సన్న పున్నెకల వట్టిట గాఁపక పెద్దవేడి చూ
పినను, బయస్సుపై బడక భీతిలి యుండు నె కుండ? మిత్రుఁడా.

- ఉ. ఎల్లరదేవితంబులను నెక్కటి గావఁ గఁ బూనుకొన్నభూ
వల్లభుమానసంబునకు స్వస్థత యెన్నటి కైనఁ గల్గు నే ?
- చ. చల్లన యోచు వేఁ డగుచు సత్వర మాచును మంద మాచు, ని
ష్టైలపుడు న్మరుత్తు చలియించుచు నుండును గాదె ? మిత్రుఁడా.
- చ. జనపతియాజ్ఞ యత్యధికచండ మగున్ భటునుండి వచ్చినన్;
గనుఁగొన నంతతీక్షణ మది గాదు సుమీ పతినుండి వచ్చినన్;
విను, రవిరశ్మి బింబమున వెల్వడి వేడి గ మాత్ర ముండు; న
య్యినమణినుండి వచ్చిన, దహింప ద దేనిని నైన? మిత్రుఁడా.
- చ. నరపతి దా సమర్థుఁ డయినం దనవాని నలంతి నేని యున్
బరువకుఁ జిక్క నిచ్చిన నపాయము పచ్చుట నిశ్చయంబు; బం
గరు రజితంబు రత్నములు గల్గి, దృఢం బగుభూధరంబు లు
ప్పరి గునపంబు పట్టుకొని వచ్చిన నేమగు నయ్య? మిత్రుఁడా.
- చ. తమ కధికారి యానతనిదార్ధ్యము తన్ముఖదర్శనాదికృ
త్యముల నెఱింగి భృత్యజన మాతనికిం దగినట్లు లుండు; న
శ్వము తనపైని స్వారి సలుపు జనుడెంచినరౌతుకాశలిన్
నిముసములో గ్రహించి, చను నేతవీనీతినిబట్టి; మిత్రుఁడా. 148
- చ. బెడిదము లాడు చుండినను బెట్టెడునేలికఁ గూర్చి నేవకుల్
విడువరు; పెట్ట కున్నతటి వీడుదు రేమి యు నాడ కుండినన్;
బిడుగులు రాలివన న్విడిచి పెట్టవు చాతకముల్ ఘనాఘనం;
బెడఁదల నిచ్చగించు నె భజింప శరచ్చరదంబు ? మిత్రుఁడా.
- చ. కొలఁది యొ గొప్ప యో తమకుఁ గూడను మే లగు నన్నకార్యముల్
బలె నిల వట్టివెట్టిపనులం బొనరించరు సుమ్మి యెవ్వరున్;
నిలయమువంక కన్న గమనించును వార్యము వాయువేగ మై,
యలసట నొంది యున్; బయన మన్న గమించు నె ముట్లు మిత్రుఁడా.

చ. నులభము గా లభించు నని చుల్కనవానిని సంగ్రహించినం,
గలుగును బెక్కునవ్వుములు; గైకొనఁ గా వలె మంచివానినే;
కులుకుచు నోలి తక్కు పని గుడ్డిపడంతుకఁ బెండ్లి యాడినన్,
నెల కొకకుమ్మ రావ మవనిం బగిలింపక యు న్నె; మిత్రుఁడా.

ఉ. లోలత నాధిపత్య మొకలుబ్ధున కిచ్చిన, హెచ్చు సేయఁ గాఁ
జాలఁడు; గాని వీలయిన, శక్తి కొలందిని మాపు రాష్ట్రమున్;
మేలు గఁ గాచి పెంపఁ దగుమేఁతలమఁదలమిఁద వేగిడు తో
డేలికిఁ బెత్తనం బిడ, వకిం దిగ మింగక యు న్నె ? మిత్రుఁడా.

చ. పుడమి మహాత్ము లుండఁ దగుపూజ్యపదంబున నీచు నిల్పినం,
గడుఁ బరిహాసపాత్రుఁ డగుఁ; గాని యొనర్పఁ గలం డె తత్కీర్తియన్?
చిలుకలు గోరువంకలు వనింపఁ గఁ గట్టినవంజరంబులొ
నిడినను గాకము, న్ను గుదు రింతియ కా కెటు పలుక ? మిత్రుఁడా.

చ. ధరఁ బ్రతిభాధ్యు సుత్రమపదంబున నుంపక నీచపుం బదాం
తరమునఁ ద్రోసినం బ్రభు వనామకుఁ డై యతఁ డుండ నేర్పు నే ?
వెరవునఁ బాదునం దునిచి పెంపఁ గఁ జాలినవిత్తు, పెంటపై
నరయక పాఱ వైచిన, న దక్కడఁ గప్పడి యు న్నె ? మిత్రుఁడా.

చ. ఘనుఁ డితఁ డల్పుఁ డీతఁ డనుజ్ఞానము లేకధికారి నంచు నొ
ప్పునివిపరీతపుంబుల వారికిఁ జెప్పుట గొప్పత ప్పనన్;
జనుఁ డపసవ్యసవ్యకరంస్మృతి లేక విపర్యయంబు గాఁ
బనులకు వానిఁ జొన్న, నగులొట్లగచాట్లగుఁ గాదె ? మిత్రుఁడా

ఉ. చిల్లరవారి నెట్లయినఁ జేయఁ గ వచ్చును నొప్పి దోచినన్;
జెల్లదు వారలం బలెను జేయఁ గ ముఖ్యుల నారయ న్నరెన్;
గోళ్ళను తీసి వేసినను గోర మె భారము గానిపించినన్ ?
వ్రేళ్ళను నెట్లు చేయుటకు వీ లెఱుఁగ న్నరెఁ గాని; మిత్రుఁడా.

- చ. కర మనుకూలవృత్తిఁ దమకష్టసుఖంబుల కాజనంబులన్
భర మని వీడిన న్వలయుపట్టన రా; రపు డేమి నేయ నాఁ;
దెరువున వాన రా నెటు లా తేర మపానహముల్ దొఱంగినన్,
దెరువరి ముండ్లు గండ్లు గలతెన్నున నే మగు నయ్య? మిత్రుఁడా.
- ఉ. ఎండకు వాన కోట్సుహితభృత్యుల నేమట మండఁ గావలెం;
బండితులం బ్రధానులు ను బంధువురోహితు లెంద టుండినన్;
దండిగఁ బచ్చకష్టరము తావిహిమాంబులు కజ్జలంబు పూ
లుండిన నేమగు, వ్నయనయగ్మము తెప్పలఁ బాయ? మిత్రుఁడా.
- ఉ. ప్రావ నొ ద్రావ నో మతి యు భూవరుఁ డేమి యొనర్ప నెంచె నో
యేవిధి నైన ముం దొకని కేలఱిగింప? ఫలంబు దెల్పు దే?
దైవము మేలొ కీ డొ మఱి దానిఁక నేమియి నేమి నేయు నో
జీవుల కాఫలాదయము చెప్పట లేదు గ దయ్య? మిత్రుఁడా. 159
- చ. పగతురు మాసి రంచును నృపాలుఁడు మతత మండ రాదు గా?
జగతిని తేని కంతజయకాలికి నైనను శత్రు వుండెడుఁ;
మొగ మొగి జేపుటింపఁ గను బూర్వగిరిం దిననాథుఁ డెక్కి క్రిం
దగునిరు లుక్క, డంప, నది యవ్వల నేచట లే దెమిత్రుఁడా. 160
- ఉ. జితుఁ డగు దక్షుఁడుం గొలదిచేతఁ బరాజ్యతియైన, జాగరూ
కత పడి వెన్న ముం దరయఁ గల్గినవాఁ డస దైన నోడు నే;
ధృతి నెడి దద్దటిల్లు నతిధీరుఁడు. బాలుఁడు వెన్నఁ గో యనన్,
మతి మట పున్న; లేమిని గుమారుఁడు జంకఁడు గా దె? మిత్రుఁడా.

నియంత.

- ఉ. మగటిమి గల్గెవారు చలుమానును లుండిన నేమి? వారిపైఁ
దగుమొనగాఁడు లేక బలదర్పము నూపఁ గ నేర; రట్టు లే
యగుఁ గద? తర్జనీపృథ్వుతు లాంతరాంగుభు లెన్న యున్న, లె
స్సగ బొటవ్రే ల్దొఱంగి పని నల్ప సమర్థము లా నె? విత్రుఁడా. 162

ఉ. సైర్యము ధైర్యముం గడు ప్రతాపము గల్గి పృథుడు నిల్వినం ,
 గార్యము నెట్టి దెన నొడికంటు గఁ దప్పట లాచరింప రే ?
 యర్యమునంతవాఁ డొకరుఁ డట్లు వెలుంగుటఁ జేసి, మింట దు
 ర్వార్యము లై గృహంబులు నిరంతరముం దిరుగాడు; మిత్రుఁడా. 188

చ. నడిపెడునొక్కదంటకతనక జతనంబు ఫలించు టెట్లు లో,
 చెడుట యు నట్లులే పిటికిచేరికఁ దత్కృషి; వాని నుంతు రే ?
 నడివడి వాయుయంత్రమున వచ్చును నీ రొకచక్రశక్తిచే;
 నుడుగ దె క్రింద గొట్టుచున నొక్కడఁ జిల్లి య యున్న; మిత్రుఁడా.

ఉ. సాహసముక సమర్థతయు సక్తత గల్గిన సేమి? తగప్రో
 త్సాహము లేమిఁ జిన్నచని నైత మొనర్పఁ గ లేక వ్యర్థఁ డా;
 లోహములం గరంచు ననలుం డొక దూఁదిన; నూఁద కున్నచో,
 దాహము సేయ లేఁడు పొయిఁ దాపినకట్టెల నైన; మిత్రుఁడా. 185

ఉ. ధీరుఁడు ముందు మార్గమును దీసినపిమ్మట గాలిఁ దూలుని
 స్పృరుఁడుం గడంగు; నులభం బగుఁ జేసివెనక నెద్ది యున్;
 హీరకలాక రత్నమున కేర్పడ రంభి మొనర్ప, దానిలో
 దార మె దూఱఁ జూడఁ; దొలుతం దరిఁ జేరదు గాని; మిత్రుఁడా.

సేవకుఁడు.

ఉ. మంచిమనస్సు గల్లుయజమానునియొద్ద నె గాని, క్రూరపుం
 బంచలబుద్ధి గల్లుప్రభుసన్నిధి సేవ యొనర్ప రాను; ఘ
 ట్టించినవిద్రువునసరణి సేగున వేగ సురక్షితంబు గాఁ
 గఁచర; మెవ్విధి నిష్పమకౌననచుందుఁ గమించు ? మిత్రుఁడా. 187

చ. మనుజుల వ్యర్థ మౌదురభిమానము మానొని తారు సేరునా
 తని కనువర్తులైన, సుపథం బయి బంధులతో నుభింతు; రె

- ట్లన, నిజదైవ్య మెంచుకొని యామునఁ ద్రుళ్ళిక, నూచికానువ
ర్త నమున దారముల్ పటముతెంతులతో నుఖ ముండు; మిత్రుఁడా.
- చ. తెలిసి విధాయకక్రియలు తిన్నగఁ జేసిన నేవకుండు మా
టలు పడ కుండు; గాని యకటావికటాబు గ నున్నఁ జేటగున్;
నుకువు గ నాగవాసమునఁ జొచ్చినవో, గడె కెట్టిబన్నముల్
గలుగవు; బెట్టు నూపిన శిలం బిగఁ గొట్టక యుండె? మిత్రుఁడా.
- చ. సుజనులు చేరి యేలికకు శోభ నుటెంచురు; తాము ముందు; ర
క్కుజనులు రెండుపక్షములకుం బ్రళయావహు లాదు; రింత యున్
నిజము; మరంద మామ చవనీజము రాజిలఁ జేయు వట్టద
వ్రజములు; ప్రపువ్వ లాత్మ తరుబాఘకకృత్యము లాను; మిత్రుఁడా.
- ఉ. నేవకు లెప్పడుం దనుకు జీవన మిచ్చెడుతేఱఁ జొకత్త దాఁ
దీవర పడ్డె, దాము నటు తీవ్రత సూపక, నమ్రు లాట మే;
లేవిధి నన్నఁ, దొలగిరిని నేఱు భయంకరనాద మాచు రాఁ,
గోవల నీటిప్రబ్బలులు క్రిందికి వగుట లేదె? మిత్రుఁడా. 171
- చ. జగతిని నెందులోఁ దనకు శక్తివిశేషమొ దానిఁ బూస మేల్;
తగుదు నటంచు నన్నిటికిఁ దా తడి సిద్ధపడం బ్రళస్త మే?
ఖగసముదాయముల్ తమకుఁ గాళులునుం గల వచు నిక్కుచున్,
మృగములవృత్తిఁ బూని చరియించిన ల గ్గగు నయ్య? మిత్రుఁడా. 172
- ఉ. ఏలిక, చిత్త మెట్లు ప్రసరించిన నట్ల వచించు; లెంకకున్
మేలు తదానుకూల్యమ నుమీ; విపరీతము నీతి గాదు; వా
తూలవశంబు లంబుదముతోరపుధారలు; మాఱు నూఱుచం
దాలను; ఛత్ర మధ్యగుండు చాల్పవలెం దగినట్లు; మిత్రుఁడా. 173
- ఉ. ఏ న మహాంతరంగికుండ నేలిక కంచును బొంగ రాను; త
న్మాని ప్రధానుఁ జేయు యజమానుఁడు కొండొకవేళ నన్యనిన్;

- భూనుతక్తి భూరితరిభూరియుఁ గాంచినభూనునాముఖ
స్థానపురంబు లంబుధికి ద వ్వయి పల్లెలు గా వె? మిత్రుఁడా. 174
- ఉ. ధారుణీనాథునొద్దను బ్రధానుఁడు కాపుటఁ బూరఁపండు వి
స్తారవిభూతి నొందినను, దప్పక మృత్యుముఖస్థకల్పఁ జే;
వారిధియార ముఖ్యతరభావము నొందుటఁ, బట్టణంబు జే
హారమువృద్ధి గాంచినను, నాపద కగ్గము గాదె? మిత్రుఁడా. 175
- ఉ. మంతిరి ద్రువవాఁడు యజమానునిఁ, గాపథమందుఁ బోనియ
ట్లెంతయు శర్మతోడ మరలించి, నుఖించును దాను భూజనం;
బంతము లేనిసాగరమునం దల బుర్రెల లూఁచునావ ద్వీ
పాంతర మెయ్యఁ జేర్చి ముద పందఁ జే మాలిమికాఁడు! మిత్రుఁడా
- చ. ఒడయనిపాలఁ బాలసుఁ డె యుండినచోఁ, దనవాని నైన న
కగ్గడ మఱి చేర నీయఁ డనఁ గా, నిక నన్యులనూట యేటికిన్ ?
గడపకడం బరుండి శునకంబు నె చేరఁగ నీదు కుక్క; యె
వ్వసువున నింక నర్థులను వాకిటఁ గా లిడ నిచ్చు? మిత్రుఁడా. 177
- ఉ. ఉర్విని లంచగొండితన ముండినవాని మనంబు శుద్ధ మే ?
యిర్వుర కత్తుచు స్తమల నెయ్యది నిండిని మ్రొగ్గు వదెసన్;
బర్హెడుత్రానుముల్లు, తనపార్శ్వపుఁజిప్పల జేన నుంతురో
బ ర్వధికంబు, దానిదన బాగుగ వ్రాలుట లేదె? మిత్రుఁడా. 178
- ఉ. ధర్మ మధర్మ మేమిటికి ధారుణీ లంచము పట్టుమొండికిన్ ?
చేర్చిని వాని కింత పడ వేసిన, నెంతకు కైనఁ బాల్పడుకొ;
గూర్చిని దన్నుఁ బెంచుదొరకొంపను దోఁపఁ గ వచ్చుదొంగవాఁ
డర్మిలిఁ బెట్ట నింత పెరఁగన్నము, కుక్క చుండు; మిత్రుఁడా.
- చ. ఒడయనిపాల నెంతచన వుండిన, నీదు మహాత్ముకన్న నె
కు- డగునె? వాఁడు గర్వ పడఁ గూడదు వారలయొద్దఁ; బిల్లి యె

పుడు నవరోధసాధమునఁ జూచు గ నుడినయంతమాత్ర నె
వ్వడువున నెక్కు- డాను బురబాహ్యాగజేంద్రముకంటె ? మిత్రుఁడా.

వివిధాంశములు.

- చ. పుడమిని గొప్పవస్తువులపోకడయం నను రాకయందు సు
దడి పొడము నిర్మలంతరము; తక్కినవారల లెక్క- యేమి ? న
ల్లడల శకుంతలయో చెలఁగుఁ గా, రవియ స్తమయోనయంబులన్ !
మిఁగుఁగుఱుఁబుర్య లే మయిన మేదిని నెవ్వరి నేల ? మిత్రుఁడా.
- చ. అధములఁ జెప్ప నేల ? యధమాధములుం దల యెత్త కుందు రే
యధికులు లేనికాలమున ? నందఱు పెద్దలె పెద్ద లేనివో;
వ్యధిమనఃకుహూనిక నభిముఖఁ జాక్కల కేమి ? భూమిఁ బ
ల్లీధములఁ బాఱకాడునవి వెల్ల వె కీటము లెన్న ? మిత్రుఁడా. 182
- ఉ. ఏమి నువస్తుస్థారము గ్రహింపఁ గ నేరనియెడై కద్ది తా
నేమి రుచించు ? వాని దగునే యలనేరమి, దాత యుండఁ గా ?
ప్రేమను బుష్పమాల మెడఁ బెట్టిన గిబ్బనితప్ప వంది దే ,
యామహానీయకార్యమున కై ననుబుద్ధిఁ గాక ? మిత్రుఁడా. 183
- చ. వెలయఁ బరిశ్రమ నిష్ఠమిలనిద్యను నేర్పుచుహాత్ముకన్నఁ దా
నెలఁగును గొన్నిబూటకపువ్విదైల నేర్చిననీయఁ డే మపో
వలయుమునందు; శుభ్రతరవస్త్రముకన్నను, జాచువారిక
న్నలకును రంగుగుడ్డలు వినోదము నేయును గాదె ? మిత్రుఁడా. 184
- చ. చనుచలిచీమ నేనియును జావఁ గఁ దొక్కుట యెట్టివో యెఱుం
గనియతిశీతలం డయినఁ, గాఁ గలఁ డే పితృఁ డెల్లవారి ? క
ట్లనఁ, దురారాక చేఁ గువలయుంబును రంజిలఁ జేయుచందురం
డనయము. గర్భశత్రుఁడు గదా నలినంబుల కెన్న ? మిత్రుఁడా. 185

- చ. మితముగ వాతేఱం దెఱచి మెల్ల వగున్ రతనాలనవ్వు యో
గ్యతము; డయోగ్యుడో నెలవివాహఁగ బిగ్గర నవ్వు; నెట్లవన్,
గుతుకముఁ జెప్పి స్వాతిచినుకుల్ పడ మో మర విచ్చు శుక్తి; దా
నతివిప్రతాస్య మై తెలుపు చార్దము గోడుగుఁగప్ప; మిత్రుఁడా. 186
- ఉ. పిన్నటనాటనుండి కనిపెట్టుక నుండినవార టుండఁగా,
మన్ననఁ బొందు చుండు నడుమం జనుదెంచినయట్టివారె; యె
ట్లన్నను, గల్గ నుగ్మమును నాలఁ బిఱిందికిఁ ద్రోచి శృంగమూల్
పన్నుగ నెత్తిమీఁది వయి బంగరుసాములఁ దాల్చు; మిత్రుఁడా.
- చ. చపలులమాట నమ్మి యొకసాహసకార్యము నాచరించినన్;
విఫలవిపత్సరంపరల వేఁగట తప్పదు సుమ్మి పిమ్మటన్;
గపటము గాదు; కారదఘనస్తనితంబుననచ్చికున్ దటా
కపుఁబరివాహముం దెఱవ గాసిలు వేసఁగివెట్ట; మిత్రుఁడా. 188
- చ. నలునును నల్పు గాఁ దలఁప నాయ మె? కొండల కైవ మూలముల్
నలుసురె; కానఁ బ్రాజ్ఞుఁడు మనంబున దీని స్మరింపఁగా వలెన్;
నలునును బోలువిత్తనమునం బెనుమట్టి జనింప లే వాకో?
నలుఁగడఁ గాఱుకొన్న వని నల్లన నీ జయి పోదో? మిత్రుఁడా.
- చ. తన కొకలోప ముండినను దాఁగుట గల్గును; గాని లేనిచో
ఁబని గల దయ్య దాఁగును, బ్రపంచమునందలి యేరికేనియున్?
జనుఁగు ను మాపు దాగుఁ గలచేలచెఱంగులు బైట వచ్చునే?
చనియెడుఁ గాక కుచ్చెకులసందుకుఁ, గచ్చలలోకి; మిత్రుఁడా. 190
- చ. తనకడ నున్నలోపములు దాను గ్రహించుకొనంగ శక్తి లే
కనఘుల దూఱుటల్ సహజ మాను దురాత్ముల; తెట్లు లన్న లో,
చనములు గల్గునట్టి ప్రజతింతువు మెచ్చెడి లోకబాంధవున్
మనమునఁ గోటఁ దీంచుకయో మంచి గ నెంచు నటయు? మిత్రుఁడా.

చ. కలిగి య యున్న మేలు; మఱి కల్గక యున్నను మేలె; గాని తాఁ
గలిగయు లేనియట్టి దగుకల్మి యనర్థకరం బె యెద్ది యున్;
దలఁప గఁ బూర్ణమానిశ యు దర్శనిశీధిని గాక, చంచలా
నలితపయోక మేదురవిభావరి పాంథున కెల్లు? మిత్రుఁడా. 192

ఉ. ఎంత గడించుకొన్నఁ దమ కిల్లకచోటను లేక పోయినన్,
సుంత యు మేలు గాదు సుమి; సొంతపురలోగిలి యుంటయే సుఖం;
బింతయు నంత లేనె గడియించి గృహంబులఁ దేండ్లు దాఁప రాఁ,
బంతము పట్టి హైఁదువులు పంప రె యాలకు వాని? మిత్రుఁడా.

చ. కవన మనన్ నచోరచన; గావున నయ్యది చేతఁ గానివా
రెవరును లేరు; గాని రస మే యుదయించుట కష్ట మందులోఁ;
దవుదు మటంచుఁ బ్రయ్యి పయి దా కిడి వండఁ గ నేర్తు కందఱున్;
బొవుపులు చక్క నంటి రుచి పుట్టు నె యందఱచేత? మిత్రుఁడా.

ఉ. తా రచియించుపద్యములఁ దక్కున యెక్కువ లుం బెఱింగి యుం,
గురిమి యేమి యె క్కొ? కవి కొంచెపువానిని దీసి వేయ లేఁ;
దారయఁ గన్న కానువున నందపువారలఁ బెంచి లాఁతులన్
చే రడఁగింప లేడు గద వేరమునన్ జనకుండు? మిత్రుఁడా. 195.

ఉ. గుమ్మడికాయదొంగ యనఁ గొంకి బుజరబును జూచికొన్నలా
గిమ్మహి దోషి తా నె యెఱింగించు స్వచేష్టలఁ దన్ను; బల్లులుం
గుమ్మరపుయ్యలుం బలెను గ్రుమ్మరు నే పగలెంట నింట స
ర్పమ్మలు వృశ్చికమ్మలు ను? రాత్రులు ద్రిమ్మరుఁ,గాని? మిత్రుఁడా.

చ. పరమదర్శిఁడ, జేయ సులభంబు మహాధనవంతుఁ గా; మహా
త్త రధనవంతునప్ప ము నదల్చుట కష్టతరంబు; వేసఁగిం
బురద యు నెండునట్టిచెఱువుం జలపూర్ణము నేయ వచ్చు; దు
ష్కర మగుఁ గా దె నిండునదిగండిని గట్టఁ గ వాన? మిత్రుఁడా.

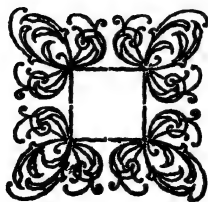
- ఉ. బా గొనరింప నేరికిఁ బ్రపంచమునన్ సులభంబు గాదు ను;
 మ్రో గొనరింప నెంచునకు నొక్కనిమేషము పట్ట దేరి కే
 లా గన, నాకుఁజిల్క-గఱులం బలురంగులు వేయఁ గష్ట మా
 నూగును రాల్చి వేయుటకు నూలుప్రయత్నము లే? మిత్రుఁడా.
- చ. అనిశము వడ్డపాటు వృథ యా శతునందు నొకంఠ యేమిటన్ ;
 ఘనునిమనంబు నిర్మలము ; గ్రక్కన మాటు నె యంతమాత్రచే?
 నినుపవి త్రున్న పట్టిచెను నెప్పుడుఁ దప్పక వాడ కుండినన్ ;
 గనకపువాని కల్లపును గావలె నే పులిగాపు? మిత్రుఁడా. 189
- చ. అదివఱ కున్నయోరు పది యాక్షణముదున నెందుఁ బోవు నో,
 మదిఁ గడుఁ దత్తఱింకెదరు మానవు లిష్టఫలంబు దగ్గఱన్ ;
 బాదుఁగుల నీడ్చుకొంచు మొదవుల్ మునిమా పలసాలసంబు గాఁ
 బదువును గూడి వచ్చి, తుదిఁ బర్విడుఁ గా యిలు నూచి? మిత్రుఁడా.
- చ. ముటని గలట్టిభావమును మాటలతోఁ దెలుపం గ నేటికిన్ ?
 వదనముఁ జూచి యే తెలియ వచ్చుఁ బరేగిత మెల్లవారు ; నె
 ట్లిది యనఁ, జందమామ యువయింపఁ గనున్న, బ్రసన్నమయ్యెడుం
 గద మునుచున్న దూరు; పట్టు గామిని నేగతి నుండు? మిత్రుఁడా.
- చ. సమయము రాక మున్న జనసంఘ మసంఖ్య మె; దాని నమ్మి కా
 ర్యము దలపెట్ట రాను; తుద కం దొకకొందఱు నిల్చువారు; క
 శ్యమున ను నూర్చురాశి సకలంబు ను గొల్తులె వచ్చు నే? పలా
 లము తుదిఁ దూరు పెత్తివఁ బలాయన మై చనుఁ గాదె; మిత్రుఁడా.
- ఉ. సారవిహీన మై బహుళసంకటల్ గలిగించు పోయసం
 సారము పామరుల్ ప్రియతమంబు గ నెంచి చరింతు; రెట్లనక,
 ధారుణి మాంసకూన్యము ను దంతవిఘాతముఁ బూరిగంధ మా
 పోరపుటెమ్ముకం గని కుతూహల మొందదె నేపి? మిత్రుఁడా. 208

- ఉ. ఎప్పుడు నూటిగా నడువ నెవ్వరు నేరు రటుచు నెంచుటల్
తప్పగు; నేది యే మయిన దప్పుడు లే పథమున్ మహాజనుల్ ?
తప్పక రాహుకేతువులు దారులు గాచిన, సూర్యచంద్రులూ
చొప్పు దొలంగి వర్తిలరు చుల్క-నిమబ్బులలాగు; మిత్రుఁడా. - 204
- ఉ. జ్ఞానికి మానసంబు వికారము గల్గదు నుమ్మి, తన్ను స
మ్రానము జేసె నేని యవమానము జేసినయేని; నీభువన్
దానము చేసి మ్రొక్కిన ముదం పడుచుం, దవనైపు వెంజలికొ
హీనపువీఁపు ద్రిప్ప, గృహింపుచును నుండు నె. హేళి? మిత్రుఁడా.
- చ. భువియు మంచినన్తువులు బొత్తిగఁ దక్కువ; యేమి పాప మో,
యవి యను దోషసంగతము లొమ నె గానగ వచ్చు; నక్కటా !
యవనిజబృందమందు నరు దొఁ గద చంచనపాదపంబు; ల
య్యవి భయదోరగోత్ర-రసమావృత్తి గాంచఁ గ నేల? మిత్రుఁడా.
- చ. తనకును దప్పనట్టియొక దానికి నై యవిధానుకంబు లొ
పను ల య నేకముల్ సలుపఁ బాల్పిడు చుండెను మానవుం; డె దె
ట్లవ, పలువాతఁ బాల్పితికి యాపులనుందను, బాలకుండ కొ
మ్మున ఘటియించి, దానికయి మోయఁజొల్లఁచుటాయ? మిత్రుఁడా.
- చ. నలఁతులకు న్నివోధములు వాటిలె నేని యు, వార టుండఁగా,
నలఁతులకుం దట్ట మగు నాపద నడత్తి; న దెట్లు లన్న, మం
దల నొకయావుకోసరము దాఁక గణిల్లని అంక వేయుచుం
బలితపు టెట్లు, లేఁగలకు భంగము గల్గును గా దె. మిత్రుఁడా. 208
- చ. అనిశము నాతఁ డెట్టి డగు, నట్టిని గా నెదిరిం దలంచెనున్
మనసునఁ బ్రాప్తికంబు గను మానవుఁ; డెయ్యది యెట్లు లన్నచో,
ననుపమ వేగధూమళకటాంతరనుస్థితఁ డైనవాఁడు తా
జనుచుఁ దలంచు గా దె తరుసంఘము వోయదు నంచు ? మిత్రుఁడా.

- ఉ. దీనుల కెల్లయర్థముల దిక్కుమునుందుఁ డె; వారియక్కఱల్
తా నె యెఱింగి తీటుచును; దైవముదృష్టికి సర్వ మొక్కఁ డే;
మానవు లందఱుం దమదుమానముకై ధరియింపఁ జేలముల్,
మాను గ వాలముల్ తెలివి మాలుమృగంబుల కీఁ డె? మిత్రుఁడా.
- ఉ. మంచి యుం జెడ్డ యుం జనసమాజమువర్తన నాశ్రియించి దీ
పించుచుఁ, గాలభేదమున భేదమునొందుచు నుండు నెవ్వ యుం;
బ్రాంచిత మంచు చు న్నడచుబాట యి టివ న్న యాపు మానె, మన్
గంచెను ముండ్లు గండ్లు గలకాన సహట ను గా డె? మిత్రుఁడా. 21

గద్యము.

ఇది శ్రీపరమేశ్వరవరప్రసాదసమాసావితసరసకవితాధురంధర వడ్డాగి
సాధువంశక్షీరసీరాకరరాకాసుధాకరాచ్చనామాత్యపాత్ర
వారితనగోత్ర పవిత్రగుణకదంబలక్ష్యాంబాగర్భశుక్తిముక్తా
ఫల సూరపరాజప్రధానతనూభవ విబుధవిధేయ
సుబ్బరాయ నామధేయవిరచిత మగుసూక్తి
వసుప్రకాశకమునం ను సర్వంబును
ద్వితీయభాగము. ॥ ॥

వసురాయకవికృతగ్రంథములు.

పుస్తక భాండాగారములను స్థాపించినవారల కెల్లరకు మా యొద్దనుండిన గ్రంథములన్నియు సగమునెలకే ఇయ్యబడును. ఇదియే మావలన వారికిఁ గలుగు నుపకారమని యెఱుఁగునది.

- 1 అభిజ్ఞానశాకుంతలము. (అసురీకాతాత్పర్యవిమర్శ సహితము.) రు. అ. పై. 1 0 0
- 2 వేదీసంహారము. (F. A. text for 1895 and and B. A. text 1900) 1 0 0
- 3 మల్లకామారుతప్రకరణము (శృంగారరస ప్రధాన నాటకము. [M. A. text for 1912] 1 0 0
- 4 ప్రబోధచంద్రికాయనాటకము (శాంతరసప్రధానము) విద్వాన్ పరీక్షకుఁ బఠనీయముగా 1912 for 1917 వఱకు శ్రేష్ఠముఁ బడినది. 0 10 0
- 5 చండకాళిక నాటకము (హరిశ్చంద్రకథ). B. A. text for 1903. ... 0 8 0
- 6 విక్రమోర్వశీయనాటకము (శృంగారరసప్రధానము) 0 8 0
- 7 సూక్తి విసుప్రకాశకముఁ లోకదృష్టాంతసమన్విత నీతిపద్య గ్రంథము 1892, 1893 సం॥ మెట్రిక్యులేషన్ పరీషదును 1918 సం॥ నాల్గవఫార మా పరీక్షకును బఠనీయగ్రంథముగా శ్రేష్ఠముఁబడినది). 4 వ కూర్పు ... 0 12 0
- 8 సుగుణప్రదర్శకము (నీతిపద్య గ్రంథము) 1వ ఫారమునకుఁ బఠనీయముగా శ్రేష్ఠముఁబడినది. 0 4 0

- 9 భక్తచింతామణి (పండితభక్త మనోహరము) 6 వ కూర్పు. 0 5 0
- 10 భక్తచింతామణిదర్శణము. (చింతాపెంట వేంకటరమణయ్య
విరచితము). ... 0 2 0
- 11 భగవద్గీర్తనలు (కొత్త కూర్పు భక్తజనమనోహరము)... 0 1 0
- 12 నందనందనశతకము (రెండవకూర్పు విష్ణుభక్తానందకరము) 0 2 0
- 13 దైవభక్త్యుపన్యాసము ... 0 8 0
- 14 ఆంధ్రమేఘసందేశము (విప్రిలంభ శృంగారవర్ణనము కాలిదాస
మహాకవి విరచితమునకుఁ దెలుఁగు) ... 0 5 0
- 15 నూర్యశతకము (మయూరకవిరచితమునకుఁ దెలుఁగు)... 0 6 0
- 16 భామినీవిలాసము (పండితరాయవిరచితమునకుఁ దెలుఁగు).. 0 10 0
- 17 సతీస్మృతి (కరుణారసభూయిష్ఠము. 2 వ కూర్పు.) 0 4 0
- 18 సుతస్మృతి (కరుణారసభూయిష్ఠము. కృష్ణాయాపద్యధారకా!
యనుమకుటముగల భక్తివైరాగ్యసకశాంతిపాఠపద్య
శతకముతో ముగింపఁబడినది). 0 4 0
- 19 గౌతమీమహాజలమహిమానువర్ణనము, 2 వ కూర్పు. 0 2 0
- 20 సుమనోమనోజ్ఞము (భారతవచనము) 3 భాగములు కలసి
కవిగారిచిత్రపటముతో పున్నది. 3వ కూర్పు 1 0
- 21 విశ్వరూపస్తవము, స్మరిసింహపంచాశిక. 0 2
- 22 వసురాయచాటూక్తి ముక్తావళి. 0 12
- 23 గాఢ్యపద ప్రయోగమునుసూర్పి ఆంధ్ర సాహిత్య
పదివత్సరముల జరిపిన వ్యాసము 0 1 6
- 24 ఆంధ్ర శాకుంతల విమర్శననిరసనము. తోలేటి వేంకట
సుబ్బారాయకృతము 0 4 0
- వివిధమునకై 3౬ బ్రత్యుత్తరముకాని, పుస్తకముల పట్టిగాని**
కోరువారు తమ యుత్తరముతో నరయణాబిల్ల పంపవలయును. ప్రేరంధ
ములు వలయువారు రాజమహేంద్రవరమున రాజకీయకళాశాలయం దాం
ద్రపండితులగు వడ్డాదిసుబ్బారాయఁడుగారికి వ్రాయవలయును.

ఆంధ్ర సారస్వత నికేతనము

రాజమహేంద్రవరము.

—:(0):—

మనోహరము లైనవలలు, నాటకములు, మహాపురుషుల జీవితములు శాస్త్రవిషయక గ్రంథములు మున్నగు ఉపయోగకరమైన తెలుఁగు గ్రంథములు ప్రకటింపఁ బడుచున్నవి. అందు కొన్నిగ్రంథములు దొరతనము వారిచే పాఠశాలాయోగ్యములుగ చేయబడుచుండుటచేత మాగ్రంథములకు శాశ్వతపుచందాదారు లై యుండుటవలన పాఠశాలలో చదువు మీసాలు రకు నులభముగ గ్రంథములు దొరుకుటయేగాక మంచి నీతి, జ్ఞానము, తదిదండులయెడల భక్తిశ్రద్ధలు, సత్కారములయందు పట్టుదల, స్వశక్తి వలన విజయము మున్నగునవి అలవడక మానవు.

(1) నాలుగణాలు ప్రవేశరుసుముక్తింద నిచ్చి మే మింతటినుండి రెండునెలల కొకమారు ప్రకటించు గ్రంథములన్నియు కొనువారు శాశ్వతపుచందాదారులు.

(2) యుద్ధమువలన కాగితమువెల యెన్నోరెట్లు పెరిగినను మారుపుటలకు ఆరణాలవంతున డెమ్మీ మున్నగు పెద్దపెద్దపైజాలలో ప్రకటించబడుగ్రంథములుకూడ చందాదారులకు సకాలములో వి. పి. గా పంపుచు పోస్టుఖర్చులు మేమే భరించుచున్నాము.

(3) రెండుమారులు వి. పి. త్రిప్పి వేసినవారు అర్ధరూపాయి ప్రవేశరుసుముయిచ్చి శాశ్వతపుచందాదారులు కావలసి యుండును.

(4) చందాదారు లిదివఱకు వెలుగడన గ్రంథము లన్నియు కొననవసరము లేదు. వారి కిష్టమయినవాటిని కొనవచ్చును. చందాదారులకు ప్రతిదశరాకును గ్రంథబహుమతి నిచ్చుటయే గాక అప్పటప్పటి మంచిమంచి గ్రంథములు, చిత్రపటములు, విచిత్రాస్త్రపుటకూడ బహుమానముగ పంపుచున్నారము.

(5) చందాదారు లీక్రిందిగ్రంథములలో వారి కిష్టమయినవాటిని కొనవచ్చును. ఎంతచవుకగనున్నవో ఎంతవేగముగ ఖర్చయిపోవుచున్నవో జూడుదు. పెంటనే చందాదారులు కానినో కాగితముల వెలలనుబట్టి పుస్తకములధరలును హెచ్చుచేయక తీరదు.

వెలువడిన గ్రంథములు.

	చందాదాతులకు	ఇతరులకు
♦ చిత్రలేఖ	0—8—0	0—10—0
♦ రాజహంస	0—12—0	1—0—0
* దేవీ ప్రసన్నము	ఉచితము	0—2—0
శేషధర్మము	0—8—0	0—4—0
లలితకుమారి	0—8—0	0—10—0
శ్రీదేవి	0—8—0	0—10—0
* మొగలితూరు కైఫీదు	0—1—0	0—1—8
* పూసపాటివారి వృత్తాంతము	0—6—0	0—8—0
* కిమ్మూరు కైఫీదు	0—1—6	0—2—0
♦ బొబ్బిలి ముట్టడి	0—1—6	0—2—0
* కోరుకొండ కైఫీదు	0—2—0	0—3—0
* చామర కోట కైఫీదు	0—8—6	0—4—0
♦ సుభద్రాచలము ?	0—3—0	0—4—0
ప్రణయసరణి	0—12—0	1—0—0
♦ ధూరకలి	0—2—0	0—8—0
గుణరత్నావళి	0—8—0	0—10—0
♦ వికటవివాహము	0—10—0	0—12—0
పెద్దాపుర సంస్థానము	0—8—0	0—10—0
కాంత	0—6—0	0—8—0
శ్రీదేశోద్ధారకులు	0—8—0	1—0—0
కమలాకుమారి	1—0—0	1—2—0

♦ యీ గురుతుగలపుస్తకములు ఖచ్చయిపోయినవి.

* యీ గురుతుగలపుస్తకములు కొద్దిగ మిగిలినవి.

శ్రీ మొగలితూరు కైఫీదు 1948 సం॥ (Non-detailed)

తెచ్చు

వలయువారు

మేనేజరు, ఆంధ్ర సారస్వత నికేతనము

రాజమహేంద్రవరము.

ప్రీ లా వ త్రి న వ ల లు .

(This Cancels all Previous Issues)

1. ఈనవలలు చరిత్రవిషయకములును, మనోహర కథాకల్పితములునై మనోరంజకములగుచు రెండునెలల కొక్కొకటిగాఁ బ్రచురింపఁబడుచున్నవి. ఇవి మిగుల చమత్కారముగను రసవంతముగను నున్నవని అనేకులు పెక్కు సదభిప్రాయముల నిచ్చుచున్నారు.

2. చందాదారులకు పుస్తకములన్నియు 100 పేజీలకు రు 0—4—0 చొ॥ వి. పి. గా పంపబడుచుండును. కాగితము మునుపటికంటె నిపుడు కఱవు హెచ్చుటచే చందాదారులు ప్రస్తుతము పోస్టేజి భరింపఁబృర్ధితులు.

3. చందాదారులుగాఁ జేరువారు ముందు యేజంటు వద్దగాని ఆఫీసులోగాని ప్రవేశమును 0—4—0 చెల్లించి రశీదు తీసికొనవలెను. వెనుకటి పుస్తకములన్నియుఁ గొనలేని యెడల రు 2—0—0 ల వెలకలవి కొనిన చాలును. ఒకసారి వి. పి. త్రిప్పివేసినయెడల ప్రవేశమును మరల చెల్లింపవలసియుండును.

4. నూతనగ్రంథము వెలువడునపుడెల్ల చందాదారులకు బహుమానపరీక్షలు సేయఁబడి యందుఁ గృతార్థులైన వారికి బహుమానము లొసంగఁబడును. పరీక్షావిధాన మాయాగ్రంథములలో ప్రకటన పూర్వకముగొ వివరింపఁబడును.

5. ప్రతివాల్యూము సాధారణముగా 300 పేజీలుండును గావున వెల 0—12—0 లుండును.

వెలువడిన నవలలు.

—(—

(1) అశహసింగరి (2) శృంగారవల్లి (3) స్వర్ణకుమారి. (4) కారడ
(5) హమీరసింగు (6) మానసింగు (7) తారామాతీ (8) మసీల (9) కేసరి
(10) రమణి (11) ప్రియాశ్వేషణము.

(12) సేతుపిండారి

ఇందు మహారాష్ట్రుల గుండగములు, తగ్గిసిందారుల బందిపోటు ఘోర
కృత్యములును, వాటిని నివర్తింప నాంగ్లేయుల పరిశ్రమములును చక్కగా
వివరింపబడినవి. ఇదిచదివినవారికి పూర్వకాలచరిత్రము బాగుగా తెలియ
గలదు. వెల చందాదారులకు రు 0—10—0. ఇతరులకు రు 1—0—0

(13) విక్రమసింహ

ఇది మిగుల చమత్కార మైననవల. చదువనారంభించినది మొదలు ముగి
యు నంతవరకును పుస్తకమువిడువబుద్ధి పుట్టదు. భార్యకొఱకై విక్రమసిం
హుడు పడినపాట్లును, అతనివిదేశసంచారమును నచ్చటచ్చట నేర్పిన
విశేషాంశములను చదివితీరవలెను.

వెల చందాదారులకు రు 0—8—0. ఇతరులకు 0—12—0.

(14) పురంజయ

లోకప్రసిద్ధిగాంచిన రై నాట్లని దొరవారి కన్నెత్ (Kenneth)
అనునవలనుండి యున్నవాదించబడినది. ఇందలి ప్లాటు, కథాచమత్కార
మును మిగుల మనోరంజకములు. ఈగ్రంథకర్తగారి నవల లన్నిదేశంబుల
మెప్పుడడయుచున్నవగుటచే వేరేకవ్యవసిన అగత్యు లేదు.

వెల చందాదారులకు రు 0—12—0 ఇతరులకు రు 1—2—0.

అప్రిల్:—మే నేజరు లీలావతీ గ్రంథమాల.

రాజమండ్రి గోదావరిజిల్లా.

10055

